

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada – Government

REPUBLIC OF KOSOVO - REPUBLIKA E KOSOVËS - VLADA E KOSOVËS QEVERIA E KOSOVËS - VLADA KOSOVA - GOVERNMENT OF KOSOVO MINISTRIA E BUJQËSISË, PYLLTARISË DHE ZHVILLIMIT RURAL MINISTRIE E BUJQËSISË, PYLLTARISË DHE ZHVILLIMIT RURAL MINISTRY OF AGRICULTURE, FORESTRY AND RURAL DEVELOPMENT ARKIVI QENDROR - CENTRAL ARCHIVE - CENTRAL ARCHIVE	
Nr./Br./No.	1838
Nr. i fq./Br. Str./No. pg.	83+88
Data/Datum/Date	23.04.2019
PRISHTINE - PRISHTINA - PRISTINA	

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja
Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Development

DATË/A:	23/04/2019
REFERENC-Ë:	DZHPR-AM 28/03/2019
PËR/ZA/TO:	Dijana Zivic, Ministër i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
PERMES	Kapllan Halimi, Sekretar i Përgjithshëm i MBPZHR
NGA/OD/FROM:	Shqipe Dema, Drejtore e Departamentit të Politikave të Zhvillimit Rural/Kryetare e Autoritetit Menaxhues
TEMA/SUBJEKAT/SUBJECT:	Programi për Zhvillim Rural 2019

E nderuar z. Ministre,

Në kornizën e zbatimit të politikave të Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural për zhvillimin e sektorit rural dhe bujqësor për periudhën 2014-2020, Departamenti i Politikave të Zhvillimit Rural /Autoritet Menaxhues ka përgatitë Programi për Zhvillim Rural 2019, i cili adreson objektivat strategjike të zhvillimit rural për periudhën 2014-2020, të cilat, janë:

- Rritja e aftësisë konkurruese të sektorit agro-ushqimor, që bazohet në përdorimin e teknologjisë moderne, në rritjen e prodhimit, të produktivitetit dhe sigurisë së ushqimit për të qenë konkurrent në tregun e brendshëm e të jashtëm, si dhe në zvogëlimin e bilancit negativ tregtar;
- Përmirësimi i cilësisë së jetës së banorëve në zonat rurale nëpërmjet diversifikimit të aktiviteteve në ferma dhe jashtë fermave, me qëllim të krijimit të vendeve të reja të punës dhe rritjes së të ardhurave të banorëve rural;
- Mbrojtja e mjedisit dhe e resurseve natyrore, nëpërmjet investimeve në ujitje, kullim, trajtim të mbetjeve, si dhe në energji të ripërtërishme.

Ne baze të kompetencave që "Rregullorja (QRK) Nr.37/2013 Për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Ministrinë e Bujqësisë Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural" i jep Departamentit të Politikave të Zhvillimit Rural / Autoritetit Menaxhues, ka zhvilluar këto aktivitete.

- **Hartimi i Politikës dhe Strategjisë së Zhvillimit Rural: ka përgaditur gjashte masa që adresojnë politikat e lartpërmendura :**
 - Masa 101: Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore
 - Masa 103: Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore
 - Masa 302: Diversifikimi i Fermave dhe Zhvillimi i Bizneseve
 - Masa 303 – Përgatitja dhe Zbatimi i Strategjive Zhvillimore Lokale – Qasja Leader

Duke analizuar zbatimin e programit te vitit 2018 dhe duke u bazuar ne prioritete dhe objektivat zhvillimore qe ka Programi i Zhvillimit, Autoriteti Menaxhues ka vendose këtë alokimi /ndarje te buxhetit ne mes te masave të programit.

Masa 101: Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore	Buxheti/ €
Nen masa	
101.1. Sektori i pemëve	3,000,000.00
101.2.1- sektorin e perimeve dhe serrave	3,000,000.00
101.2.2-depo per ruajtjen e pemve dhe perimeve	500,000.00
101.3.1- prodhimi i mishit/rritja e viçave	2,000,000.00
101.3.2-prodhimi i mishit/rritja e derra	300,000.00
101.4.1-Prodhimi i qumështit /lopë	2,000,000.00
101.4.2- Prodhimi i qumështit /dele dhe dhi	700,000.00
101.4.3- Pikat grumbulluese te qumështit	200,000.00
101.5- Prodhimi i rrushit	500,000.00
101.6. Prodhimi i vezëve	300,000.00
101-subtotal	12,500,000.00
Masa 103: Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore	
103.1-Perpunimi i qumësht	1,000,000.00
103.2- Përpunimi i mishit	1,000,000.00
103.3- Përpunimi i pemë dhe perimeve	1,200,000.00
103.4- Prodhimi i verë	800,000.00
103 –subtotali	4,000,000.00
Masa 302: Diversifikimi i Fermave dhe Zhvillimi i Bizneseve	
302.1-Prodhimi i mjaltit	800,000.00
302.2- Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare ⁴	300,000.00
302.3- Zhvillimi i aktiviteteteve artizanale ⁵	300,000.00
302.4- Zhvillimi i turizmit rural	700,000.00
302.5- aquakultura	300,000.00
302.6.- Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish	300,000.00
302-subtotal	2,700,000.00
Masa 303 – Përgatitja dhe Zbatimi i Strategjive Zhvillimore Lokale – Qasja Leader	300,000.00
MUTB- Ujitja	1,000,000.00
Gjithsejt PZHR 2019	20,500,000.00

- **Draftimi i akteve ligjore për zbatim e programit;**

Draftimi i udhëzimit administrativ (MBPZHR) për masat dhe kriteret e përkrahjes për zhvillim rural për vitin 2019

- **Koordinimi i përgjithshëm i akterve dhe shoqërisë civile, organizimi i Grupeve punuese**
Janë organizuar 11 grupe punese për secilin sektor dhe nen sektorë, gjithashtu është mbajtur një prezantimi përfundimtar para kabinetit dhe drejtoreve të Departamenteve
- Kampanja informative dhe publicitet, Departamenti i Politikave të Zhvillimit Rural, ka përgatitur planin për informim dhe publicitet dhe po sa të aprovet programi është i gatshëm të filloj aktivitetet për informimin e fermerëve dhe përfituesve potencial për mundësitë që ofron programi.

Aprovoi

Dijana Zivic, Ministre e Bujqësisë,
Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural

23.04.2019

Data

PROGRAMI I ZHVILLIMIT RURAL 2019

Në kornizën e zbatimit të politikave të Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural për zhvillimin e sektorit rural dhe bujqësor për periudhën 2014-2020, Departamenti i Politikave të Zhvillimit Rural / Autoritet Menaxhues ka përgatitë Programi për Zhvillim Rural 2019, i cili adreson objektivat strategjike të zhvillimit rural për periudhën 2014-2020, të cilat, janë:

- Rritja e aftësisë konkurruese të sektorit agro-ushqimor, që bazohet në përdorimin e teknologjisë moderne, në rritjen e prodhimit, të produktivitetit dhe sigurisë së ushqimit për të qenë konkurrent në tregun e brendshëm e të jashtëm, si dhe në zvogëlimin e bilancit negativ tregtar;
- Përmirësimi i cilësisë së jetës së banorëve në zonat rurale nëpërmjet diversifikimit të aktiviteteve në ferma dhe jashtë fermave, me qëllim të krijimit të vendeve të reja të punës dhe rritjes së të ardhurave të banorëve rural;
- Mbrojtja e mjedisit dhe e resurseve natyrore, nëpërmjet investimeve në ujitje, kullim, trajtim të mbetjeve, si dhe në energji të ripërtërishme.

Nisur nga fakti që Kosova tashmë është përcaktuar për një të ardhme në BE, edhe Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural ka filluar që politikat e saj t'i përafroj me Politikat e Përbashkëta Bujqësore (PPB). Përkrahja e dhënë në kuadër të programit është e kushtëzuar me respektimin e të gjitha kriterëve të pranueshmërisë dhe të përzgjedhjes si dhe kushtet e kontrollit dhe monitorimit pas zbatimit të projektit. Përkrahja e ofruar në kuadër të programit nuk guxon të jetë subjekt i ndonjë përkrahjeje tjetër kombëtare ose nga donatorët tjerë.

Për të zbatuar PZHR-në, Autoriteti Menaxhues, në bashkëpunim të ngushtë me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, do të përgatisë Udhëzimin Administrativ për zbatimin e masave të cilat do të përfshijnë të gjitha kushtet dhe kriteret për zbatimin e programit.

1. Kriteret e përgjithshme vlejné për te gjitha masat përveç nëse është shkruar ndryshe ne masën specifike

Udhëzimi Administrativ për zbatimin e masave do të përshkruaj hollësisht:

- Objektivat e masave;
- Financimin e masave, përfshirë buxhetin, shkallën e përkrahjes, shumën minimale dhe maksimale të shpenzimeve të gjithmbarshme të pranueshme;
- Rregullat e pranueshmërisë: aplikantët e pranueshëm, investimet/aktivitetet e pranueshme, shpenzimet e pranueshme;
- Kriteret e përzgjedhjes;
- Procedurat për aplikim, përfshirë dispozitat për kontrolle administrative dhe të pranueshmërisë, verifikimin e rentabilitetit të investimeve;
- Dokumentet mbështetëse të kërkuara për të dëshmuar pranueshmërinë e aplikantëve dhe investimeve, si dhe prioritetet në sistemin e përzgjedhjes;
- Procedurat e kontraktimit dhe dispozitat për plotësim-ndryshim të kontratave.

Gjithashtu do të përmbajë:

- Obligimin për të mos ndryshuar investimin për një periudhë prej së paku pesë vitesh pas përmbylljes së projektit;
- Publikimin e emrave të përfituesve që kanë pranuar përkrahje;
- Shpjegime për obligimet për publicitet dhe dukshmëri; si dhe
- Masat e ndëshkimit në rast të mos respektimit të kushteve të parapara para dhe pas zbatimit të projektit.

Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB), në bashkëpunim me AM-në, do të zhvilloj modelet për formularët e aplikacionit dhe planet e biznesit dhe do të ofroj udhëzime për përgatitjen e tyre; kontrata standarde, gjithashtu do të sigurohen udhëzuesit për fermer për secilën masë .

2. Aplikantët e pranueshëm për mbështetje

Grupet e aplikantëve të pranueshëm sipas Programit për Zhvillim Rural janë:

1. Ekonomitë bujqësore/ personat fizik dhe juridik të regjistruar në Regjistrin e Fermave në pajtim me Ligjin për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural dhe Ligjit për shoqëritë tregtare;
2. Operatorët e ushqimit (përpunimi dhe / ose tregtimi i produkteve bujqësore) të regjistruar në bazë të Ligjit për Investime të Huaja dhe Ligjit për ushqim (103) dhe Ligjit për shoqëritë tregtare
3. Ndërmarrjet jobujqësore në zonat rurale të regjistruara sipas Ligjit për shoqëritë tregtare dhe ligjit për Zejtari ;
4. Personat fizik dhe juridik në zonat rurale të regjistruar sipas Ligjit për veprimtaritë hoteliere dhe turistike;
5. Grupet Lokale të Veprimit të regjistruara në MAP në bazë të Ligjit për bujqësi dhe zhvillim rural dhe Ligjit Për Lirinë e Asocimit ne Organizatat Joqeveritare ; dhe
6. Kompanit Publike Rajonale të Ujitjes

3. Kërkesat për aplikim për mbështetje

Kërkesat e përgjithshme në vijim zbatohen, përveç nëse kërkohet ndryshe në përshkrimin e masës.

Të gjithë aplikantët që aplikojnë për mbështetje nga PZHR 2019 duhet të dorëzojnë formularët e aplikimit të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë për masa të veçanta dhe të kompletojnë dokumentet e kërkuara. Në aplikacion duhet të përfshihen aktivitetet dhe shpenzimet e pranueshme lidhur me projektin për të cilin aplikohet.

Aplikanti mund të aplikoj në masa të ndryshme të Programit. Megjithatë, aplikanti mund të aplikoj vetëm një herë brenda masës/nën-masës brenda një afati/thirrje për aplikim. Nëse aplikacioni aprovohet, aplikanti duhet të përfundoj këtë projekt para se të aplikoj për projektin tjetër.

Aplikantët të cilët aplikojnë në këto masa "Investimet në asetet fizike të ekonomive bujqësore", "Investimet në asete fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore" dhe "Diversifikimi i Fermës dhe Zhvillimi i Biznesit" duhet të dorëzojnë një projekt propozim teknik apo plan biznesi.

Kushtet në vijim gjithashtu do të zbatohen për masat e investimit: (a) Në rastin e aktiviteteve të ndërtimit/rindërtimit, aplikantët duhet të dorëzojnë kopjet e vizatimeve të projektit dhe koston e vlerësuar të punimeve dhe materialeve të parashikuara. Aktivitetet e ndërtimit/zgjerimit duhet të jenë në pajtueshmëri me standardet e përcaktuara të Komunës në përputhje me planet urbane dhe hapësinore dhe/apo standardet tjera të aplikueshme të Komunës ;

(c) Aplikanti duhet të dëshmoj se ai/ajo është pronar i tokës/ndërtesës ku do të bëhet investimi apo që ka të drejtë të përdor atë për të paktën 10 vite duke llogaritur nga data kur është dorëzuar kërkesa. Në rast të investimeve, të cilat nënkuptojnë aktivitetet e ndërtimit/zgjerimit, përmirësimin e ujitjes apo mbjelljen e bimëve shumëvjeçare, aplikanti duhet të dëshmoj pronësinë e tokës/ndërtesës lidhur me investimin në fjalë ose të drejtën për të përdorur atë për të paktën 10 vite duke filluar nga viti kur është dorëzuar aplikacioni (përveç nëse thuhet ndryshe në masën specifike). -

Ne rast të tokave të marra me qira nga Agjencioni i Pyjeve të Kosovës, kontratat mund të jenë edhe për kohë më të shkurtër sipas kontratës që aplikuesi ka me Agjencionin për Pyje të Kosovës. Tokat pyjore (sipas certifikatës së pronësisë) nuk pranohen si tokë bujqësore.

Tokat e privatizuara nga AKP, të cilat në certifikatën e pronës paraqiten si "tokë e marrë me qira për 99 vjet" trajtohen si tokë në pronësi privatizuesit.

(d) Aplikanti nuk duhet të ketë detyrime të papaguara ndaj shtetit; detyrimeve fiskale, tatimet në pronë ose në të ardhura ose ndonjë obligim tjetër ndaj shtetit.

4. Pagesa e kësteve dhe paradhëniet për mbështetjen e investimeve

Zbatimi i projektit /fillimi i investimeve mund të filloj vetëm pas nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pagesa e ndihmës publike do të bëhet në bazë të kërkesës për pagesë dhe dokumenteve të kërkuara në kontratë, të cilat vërtetojnë kryerjen e investimit dhe procedurat administrative të aplikuara përveç për masën "Investimet në asetet fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore "dhe "Masën Ujitjes e Tokave Bujqësore" që vlen sipas përshkrimit në masën specifike.

Forma e kërkesës për pagesë është standarde e përgatitur nga AZHB. Për blerje të makinerive dhe pajisjeve, pagesa bëhet si një pagesë e vetme në fund të investimit.

5. Kushtet financiare

Investimi për të cilin përfituesi ka marrë mbështetje nuk duhet të pësoj ndryshim thelbësor brenda pesë viteve nga data kur pagesa përfundimtare është pranuar. Ndryshime thelbësore të një investimi janë ato të cilat rezultojnë në:

- ndërprerjen ose zhvendosjen e aktivitetit prodhues në një fushë që nuk është e mbuluar me Program.

- ndryshimi i pronësisë në një pjesë të infrastrukturës e cila i jep një ndërmarrje ose institucioni publik një përparësi të pamërituar, ose
- ndryshim përmbajtësor që ndikon në natyrën, objektivat ose kushtet e implementimit të cilat rezultojnë me ndryshimin e objektivave fillestare

Në rast të situatave të jashtëzakonshme që mund të ndikojnë në investim nga fatkeqësitë e natyrore, përfituesi duhet të informojë AZHB-në brenda afateve, sipas kontratës së nënshkruar nga dy palët.

Përfituesit janë të detyruar të mbajnë të gjitha të dhënat e kontabilitetit të paktën 5 vjet pas zbatimit të projektit, si dhe të bashkëpunojnë me zyrtarët e MBPZHR-së për të siguruar çdo informacion të kërkuar nga AZHB apo nga Komisioni Evropian në rast të shfrytëzimit të fondeve të IPARD-it. Zyrtarë të MAFRD dhe/ose të Komisionit Evropian si dhe zyrtarë tjerë të autorizuar nga dy të palët, janë të autorizuar për të kontrolluar dhe audituar zbatimin e projekteve. Kushtet e financimit do të përcaktohen më detajisht në kontratë në mes të përfituesit dhe AZHB-së.

Në rast të shkeljes së dispozitave të lartpërmendura, AZHB duhet menjëherë të informoj palën për shkelje të kontratës dhe zyra ligjore e AZHB-së duhet të filloj procedurat ligjore sipas Kodit të Procedurës Penale

6. Investimet e pranueshme për mbështetje

Investime të pranueshme janë:

- ndërtimi apo renovimi i pronës së paluajtshme.
- blerja e makinerisë dhe pajisjeve të reja, përfshirë softuerin kompjuterik me çmime të tregut.
- blerja e fidanëve të bimëve shumëvjeçare.
- Shpenzimet e përgjithshme që ndërlidhen me shpenzimet e referuara në pikat (a), (b) dhe (c) ku përfshihen shpenzimet për shërbimet e arkitekteve dhe inxhinierëve dhe shërbimet këshilluese, studimet e fizibilitetit, shpenzimet për marrjen e lejeve dhe licencave. Kostot e përgjithshme nuk mund të tejkalojnë 10% të shpenzimeve të përgjithshme të investimeve të pranueshme. Vetëm shpenzimet e bëra pas nënshkrimit të kontratës ndërmjet përfituesit dhe AZHB-së, konsiderohen të pranueshme për bashkë - financim, me përjashtim të shpenzimeve të përgjithshme të cilat janë të pranueshme edhe para nënshkrimit të kontratës, por vetëm për aplikuesit e përzgjedhur.

Shpenzimet e aktiviteteve për informim dhe publicitet në nivel projekti konsiderohen të pranueshme për bashkë - financim nëse janë në përputhje me Publicitetin dhe rregullat e dukshmërisë të aplikueshme për Programin.

Përfituesi duhet të siguroj dokumentacionin e detajuar që arsyeton vërtetësinë dhe vlefshmërinë e shpenzimeve me kërkesën për pagesat të prezantuara në AZHB. AZHB është përgjegjës për të kontrolluar vërtetësinë dhe vlefshmërinë e shpenzimeve. Në udhëzuesit për fermer, AZHB publikon kriteret e përzgjedhjes dhe dokumentet e nevojshme për arsyetim të shpenzimeve nga aplikanti/përfituesi. Një listë e shpenzimeve të pranueshme e specifikuar do të ju ofrohet fermereve si aneks në udhëzuesin për aplikont.

7. Shpenzimet e papranueshme në kuadër të Programit:

- (a) taksat, përfshirë TVSH-në ; me përjashtim të TVSH-së së pa - kthyeshme për personat fizik dhe ndërmarrjet jo-raportuese të TVSH-së.
- (b) taksat doganore dhe akcizat
- (c) blerja dhe qiraja e tokës dhe ndërtesave ekzistuese;
- (d) gjobat, ndëshkimet financiare dhe shpenzimet e proceseve gjyqësore;
- (e) shpenzimet operative;
- (f) makineri e dorës së dytë dhe pajisje;
- (g) detyrimet bankare, kamatat, shpenzimet e garantuesit dhe detyrimet e ngjashme;
- (h) kostot e këmbimit, detyrimet dhe humbjet e këmbimit, si dhe shpenzime tjera financiare;
- (i) kontributet në natyrë;
- (j) blerja e inputeve bujqësore, kafshëve, bimëve një vjeçare dhe mbjellja e tyre;
- (k) shpenzimet e mirëmbajtjes dhe amortizimit
- (l) shpenzimet për pagat e stafit të punësuar për aktivitetet e menaxhimit, implementimit, monitorimit dhe kontrollimit.

Shpenzimet nën pikat (c) dhe (e) janë të pranueshme në kuadër të masës "Implementimi i Strategjive të Zhvillimit Lokal - Qasja LEADER", Përmirësimi i Trajnimit" dhe " Mbështetja për krijimin e grupeve të prodhuesve".

8. Procedura Administrative

Implementimi i masave sipas këtij Programi fillon me thirrjet e publikuara për aplikim nga AZHB. Thirrjet publikohen në gazetata ditore, së paku në dy gazeta kombëtare në gjuhën shqipe dhe serbe

Dokumentet e nevojshme për aplikim (përfshirë formularët e aplikimit, listën e dokumenteve të kërkuara, si dhe modelet e projekt-propozimit dhe planit të biznesit përfshirë udhëzimet për plotësimin e formularëve dhe udhëzimet tjera për përfituesit) publikohen në formë elektronike në web faqen e Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë, të MBPZHR-së dhe shtypen si doracak si kopje fizike.

Dokumentet e nevojshme për aplikim duhet të jenë në dispozicion për aplikantët potencial në Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, zyrat regjionale të AZHB-së, në Autoritetin Menaxhues dhe në shoqatat bujqësore, drejtoritë komunale të bujqësisë etj.

Aplikantët mund të aplikojnë në zyrat regjionale të Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë.

Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë procedon aplikacionet e pranuar për aprovim në përputhje me procedurat e brendshme të Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë duke respektuar rregullat për mbrojtjen të dhënave personale në përputhje me dispozitat në fuqi.

9. Kontrollat administrative

Pasi që aplikacioni është hapur, së pari bëhet kontrolli administrativ me ç' rast kontrollohet përmbushja e kërkesave themelore të pranueshmërisë (si lloji i përfituesit dhe lloji i investimeve të pranueshme) nëse aplikacioni përmban të gjitha dokumentet e nevojshme mbështetëse të kërkuara si obligative. Paralelisht me kontrollin administrativ, kontrollohet përmbushja e kritereve të pranueshmërisë (si respektimi minimal i standardeve kombëtare, dhe kërkesat tjera të përgjithshme dhe specifike në kuadër të kësaj mase).

10 Verifikimi i shpenzimeve të pranueshme dhe vlerësimi i qëndrueshmërisë ekonomike dhe financiare

Aplikacionet e kompletuara i nënshtrohen vlerësimit të mëtutjeshëm të shpenzimeve të pranueshme dhe vlerësimit të qëndrueshmërisë ekonomike dhe financiare. Pranueshmëria e shpenzimeve kontrollohet duke krahasuar me çmimet referente të aprovuara nga AZHB. Vlera e shpenzimeve të pranueshme verifikohet më tutje nëse korrespondon me vlerën e tregut të artikujve përkatës të dëshmuara përmes tri ofertave të ndryshme nga furnizuesit (për mallrat me vlerë mbi 10, 000 €), duke krahasuar me vlerat referente të përcaktuara nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Shuma e përgjithshme e kostove të pranueshme vlerësohet duke krahasuar pragun minimal edhe maksimal të aplikueshëm të përcaktuar për projektet sipas kësaj mase. Nëse shuma e përgjithshme e kostove të pranueshme është nën minimum projekti refuzohet.

Vlerësimet e qëndrueshmërisë ekonomike - financiare bëhen për projektet që përmbushin kërkesat e pranueshmërisë dhe që kanë dokumentacionin e kompletuar. Vlerësimi kryhet sipas metodologjisë së Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë për kriteret e qëndrueshmërisë ekonomike dhe financiare.

11 Kontrollat në terren

Projektet e përzgjedhura për financim i nënshtrohen kontrolleve në teren për të verifikuar gjendjen faktike të propozimeve për investime, nëse investimi ka filluar dhe shpenzimet janë realizuar, nëse informacioni në dokumentet e parashtruara korrespondon me gjendjen reale dhe masat tjera.

12 Kriteret e përzgjedhjes dhe renditja e projekteve/poentimit

Autoriteti Menaxhues është përgjegjës për përcaktimin e kritereve të pranueshmërisë dhe kritereve të përzgjedhjes.

Kriteret e përzgjedhjes janë kushte që AM duhet ti përcaktoj për të siguruar prioritetet e financimit të projekteve më të mira që adresojnë nevojat e identifikuara në analizën SWOT dhe objektivat e përcaktuara në PZHR 2019

Kriteret e përzgjedhjes duhet të jenë të qarta, në përputhje me objektivat, dhe duhet të zbatohen në mënyrë transparente gjatë gjithë periudhës së programimit dhe kanë për qëllim që të sigurojnë trajtim të barabartë të aplikantëve, shfrytëzim më të mirë të burimeve financiare dhe orientimin e masave në përputhje me prioritetet e zhvillimit rural të vendit. Kriteret e

përzgjedhjes duhet të jenë të përcaktuara qartë para fillimit të procesit të aplikimit për të siguruar trajtim të barabartë të gjithë aplikantëve potencial.

Kriteret e përzgjedhjes duhet të sigurojnë:

- **Prioritizimi i mbështetjes** në përputhje me prioritetet kombëtare / rajonale për zhvillim rural;
- Përdorimi më i mirë i burimeve financiare - vlera më të mirë për paratë (p.sh. në lidhje me investimi i propozuar);
- Trajtimi i barabartë (i drejtë) i të gjithë aplikantëve;

Një projekt/aplikacion mund të përzgjidhet për mbështetje vetëm nëse arrin pragun minimal 50 pikë. Pragu minimal vendoset për të siguruar që projektet e përkrahura sjellin vlerë të shtuar të mjaftueshme për sektorin.

13. Aprovimi i projekteve dhe kontraktimi

Procedura aprovuese nuk duhet të tejkaloj 3 muaj nga data e paraqitjes së kërkesës. Nëse projekti apo kërkesa është vlerësuar nga shërbimet e veçanta, shqyrtimi i projektit apo i kërkesës është shtyrë deri sa shërbimet e veçanta të ofrojnë konkluzionet.

Aplikanti njoftohet për propozimin e tij/saj të miratuar me anë të vendimit për miratim të kërkesës/aplikacionit të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Së bashku me vendimin, aplikanti ftohet të nënshkruaj kontratën për bashkë - financim të projektit brenda 5 ditëve pas pranimit të vendimit dhe/apo ftesës. Ftesa për nënshkrimin e kontratës është e shoqëruar me të paktën 4 kopje të kontratës.

Vlerësimi i aplikacioneve duhet të filloj 7 ditë pas mbylljes së afatit për aplikim.

14. Refuzimi i projekteve

Aplikantët do të refuzohen nëse:

- Ata dështojnë të plotësojnë kriteret e pranueshmërisë;
- Shpenzimet nuk mund të verifikohen si të pranueshme;
- Projekti nuk është i qëndrueshëm ekonomikisht.

Veç kësaj, aplikantët të cilët aplikojnë për investime publike gjithashtu do të refuzohen nëse ata dështojnë të kryejnë procesin e prokurimit sipas rregullave të aplikueshme të prokurimit.

Aplikanti njoftohet për projektin e tij/saj që është refuzuar me anë të vendimit për refuzim të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Vendimi për refuzim përmban arsyet e refuzimit.

Aplikuesi ka të drejtë ankese kundër vendimit për refuzim të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Procedura e ankesës do të elaborohet në Udhëzuesit për aplikantë.

15. Implementimi i projektit

Projekti fillon së implementuari pasi kontrata për bashkë - financim të nënshkruhet dhe mund të ketë kohëzgjatje deri në 2 vite varësisht nga specifikat e investimit. Shërbimet e Agjencisë për

Zhvillimin e Bujqësisë apo institucionet ndaj të cilave Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë mund të delegoj përgjegjësitë, do të kryejnë monitorimin dhe mbikëqyrjen e ekzekutimit të projektit. Monitorimi i implementimit të projektit gjithashtu mund të përmbajë obligime raportuese të përfituesit për progresin e implementimit të projektit apo me anë të raporteve nga mbikëqyrja teknike gjatë ndërtimit. Implementimi i projektit i cili ka të bëjë me investimet publike fillon pasi të përfundoj procedura e prokurimit dhe të nënshkruhet kontrata për financim e cila mund të ketë kohëzgjatje maksimalisht 2 vite apo më gjatë varësisht nga specifikat e investimit.

16. Aprovimi i pagesës

Pagesa për përfituesin e fundit do të bëhet në bazë të kërkesave për pagesë, bazuar në deklaratat e shpenzimeve të bëra nga përfituesi i fundit dhe të dëshmuara me fatura origjinale. Formulari për kërkesë të pagesave është si aneks i kontratës.

Kërkesa për pagesë dhe dokumentet shoqëruese i nënshtrohen kontrollove përfundimtare të pranueshmërisë. Pranueshmëria e shpenzimeve të bëra do të kontrollohet në përputhje me dokumentet, dispozitat e kontratës dhe me anë të kontrollove në teren përpara se pagesa të aprovohet.

Pas aprovimit, pagesa do të bëhet në valutë vendore të llogarisë së përfituesit final apo të nënshkruesve të tyre. (shiko më tepër paragrafi 8.1. kapitulli "Pagesat e kësteve dhe avancet për mbështetje të investimit).

Asnjë pagesë nuk do të bëhet në favor të përfituesve për të cilën konstatohet se kanë krijuar kushte artificiale për marrjen e pagesave.

18. Kontrollat Ex-post

Të gjitha projektet e përkrahura me Programin e Zhvillimit Rural, i nënshtrohen kontrollit ex post për një periudhë 3 vjeçare. Gjatë kësaj periudhe AZHB duhet të bëjë kontrolle për të verifikuar respektimin e kriterëve të pranueshmërisë. Gjatë kësaj periudhe përfituesi është i obliguar të mirëmbajë investimin dhe t'i ofroj qasje zyrtarëve në rast të kontrollit. Në rast të mos respektimit të zbatimit të projektit sipas kontratës nga ana e përfituesit, AZHB është e obliguar që të kërkoj nga përfituesi pjesën e bashkëfinancimit nga programi (paranë publike)

MASA 101: INVESTIMET NË ASETET FIZIKE TË EKONOMIVE BUJQËSORE

1. BAZA LIGJORE

Ligji Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.56/27 Korrik 2009);

Ligji Nr. 04/L-090 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012)

Ligji Nr. 03/L-029 - Për Inspeksionin Bujqësor, (Gazeta Zyrtare Nr.45/12 Janar.2009);

Ligji Nr. 02/L-26 - Për Tokën Bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.13/01 Qershor.2007);

Ligji Nr. 02/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.11/01 Prill 2007);

Ligji Nr.03/L-198 Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr.02/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.77/16 Gusht 2010);
Ligji Nr. 2004/13 - Për Materialin Fidanor, (Gazeta Zyrtare Nr.22/01 Mars 2008);
Ligji Nr. 2003/5 - Për Farërat, (Gazeta Zyrtare Nr.8/15 Dhjetor 2006);
Ligji Nr. 2004/21 - Për Veterinarinë, (Gazeta Zyrtare Nr.18/01 Nëntor 2007);
Ligji Nr. 04/L-191 - Për Blegtorinë, (Gazeta Zyrtare Nr.25/08 Korrik 2013);
Ligji Nr. 02/L-10 - Për Përkujdesjen ndaj Kafshëve, (Gazeta Zyrtare Nr.5/01 Tetor 2006);
Ligji Nr. 03/L-214 - Për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis, (Gazeta Zyrtare Nr.83/29 Tetor 2010);
Ligji Nr. 03/L-025 - Për Mbrojtjen e Mjedisit, (Gazeta Zyrtare Nr.50/06 Prill 2009);
Ligji Nr. 04/L-074 - Për Shërbimet Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.04/19 Mars 2012);
Ligji Nr. 04/L-220 - Për Investime të Huaja, (Gazeta Zyrtare Nr.1/09 Janar 2014).
Ligji nr. 04/L-077 - Për Marrëdhëniet e Detyrimeve (Gazeta Zyrtare Nr.12/19 qershor 2012)
Ligji Nr. 06/L -016 - Për Shoqëritë Tregtare (Gazeta Zyrtare Nr.09/24 Maj 2018).
Ligji Nr. 05/L-031- Për Procedurën e Përgjithshme Administrative (Gazeta Zyrtare Nr. 20/21 qershor 2016)
Ligji Nr.04/L-110 - Për Ndërtim, (Gazeta Zyrtare Nr.18/03 korrik 2012);

2. ARSYESHMËRIA

Spektori i bujqësisë në Kosovë luan një rol shumë të rëndësishëm në ofrimin e mundësive në punësim dhe në krijimin e të ardhurave.

Analiza e aftësisë konkurruese e bujqësisë së Kosovës tregon që aktualisht vetëm një pjesë shumë e vogël e fermave mund të konkurrojnë në tregun rajonal, të BE-së dhe atë ndërkombëtar. Shkaktarët kryesorë të kësaj aftësie të ulët konkurruese janë përmasat e vogla të shumicës së bizneseve bujqësore, fragmentimi i tokës së tyre, ndërtesat dhe pajisjet e vjetra, mungesa e mjeteve financiare për investime dhe niveli i ulët i njohurive lidhur me teknologjinë bashkëkohore të prodhimit. Veç kësaj, shumica e fermave nuk i përmbushin standardet e BE-së për siguri dhe higjienë të ushqimit, për mirëqenie të kafshëve dhe mbrojtje të mjedisit.

Duke marrë parasysh faktin se shumica e fermave janë shumë të vogla, duket e arsyeshme që të nxitet edhe bashkëpunimi horizontal ndërmjet bujqve në formën e bashkëpunimit të prodhuesve, i cili mund ta ndërtojë bazën për organizatat e mëvonshme prodhuese, ose shoqatat e prodhuesve, por edhe për integrimin vertikal të bujqve, për shembull në hallkat e tregut përmes kontratave të furnizimit.

Me qëllim të përparimit të metodave të punës dhe zbatimit të inputeve cilësore, do të nxiten fermerët e rinj të moshës prej 18 deri 40 vjeç, të cilët përfaqësojnë bazën për një sektor bashkëkohor dhe inovativ bujqësor.

Në bazë të këtij shqyrtimi, por edhe të përparësisë krahasuese të cilën Kosova e ka në disa sektorë, kontributit të sektorëve në ekonominë e fermave dhe nevojës së sektorëve për përafrim me standardet e BE-së, masa do të përqendrohet në përkrahjen e investimeve në këta sektorë: pemë, perime (përfshirë patatet), qumësht, mish, rrush dhe vezë.

2.1 SEKTORI I PEMËVE

Si rezultat i kushteve të mira të kultivimit në shumë rajone të Kosovës, prodhimi i pemëve në Kosovë ka një traditë të gjatë. Mollët (1972 ha) dhe kumbullat (1518 ha) përbëjnë pjesën më të madhe sa i përket sipërfaqes prodhuese dhe sasisë, kryesisht të kultivuar në kopshtet e shtëpive dhe me kultivim ekstensiv. Vitet e fundit ka filluar prodhimi më intensiv në pemishtet me mollë, dardha, vishnje dhe kumbulla, ndërsa prodhimi i pemëve manore ka shënuar një rritje të kënaqshme.

Sipërfaqet me arra (177 ha) dhe lajthi (65 ha) janë të pakta, kryesisht pemë që ndodhen në oborre të shtëpive dhe shumë rrallë në pemishte intensive. Kërkesa për arra dhe lajthi është në rritje në tregun global. Në Graçanicë është ndërtuar fabrika për përpunimin e frutave arnore e cila shumicën e lëndës së parë e siguron nga importi.

Megjithatë, prodhimi vendor në shumicën e prodhimeve nuk e arrin vetëmjaftueshmërinë, gjë që lë hapësirë për zgjerimin e sipërfaqeve me prodhim intensiv të pemëve. Momentalisht prodhuesit e pemëve ballafaqohen me disa probleme, si pemishtet e vjetra dhe varietetet me cilësi të dobët, mungesa e mundësive për ujitje, mungesa e depove për ruajtjen e pemëve, pajisjet e dobëta për klasifikim dhe paketim për tregtimin e pemëve. Tregu kërkon sasi të vazhdueshme dhe konsistente të pemëve me cilësi të lartë. Kështu që, kjo nën masë kryesisht synon intensifikimin e prodhimit të pemëve në një sipërfaqe më të gjerë dhe arritjen e standardeve të cilësisë së lartë të produkteve. Përfitues që synohen me këtë nën masë janë fermat me qëndrueshmëri ekonomike me prodhim të orientuar për treg.

Nën masa do të përqendrohet në përmirësimin e efikasitetit të prodhimit, duke përkrahur ngritjen/rehabilitimin e sipërfaqeve të reja me pemishte, modernizimin e pajisjeve për kultivim, sistemet për ujitje që kursejnë ujë dhe makinerinë e përdorur në fermë për ta përmirësuar efikasitetin në fermë si dhe përmirësimin e përgjithshëm të standardeve. Do të përkrahet ndërtimi dhe përmirësimi i objekteve për t'i mundësuar aktivitetet e pas vjeljes. Do të përkrahen edhe investimet e mëtejme në shfrytëzimin e energjisë së ripërtitëshme.

2.2 SEKTORI I PERIMEVE DHE SERRAVE (PËRFSHIRË PATATET)

Sektori i perimtarisë, pavarësisht shtrirjes së vogël, është më premtuesi në Kosovë, pasi që ka kushte të mira kultivimi dhe mund të sigurojë rritje të mirë të vlerës së shtuar. Sektori i perimtarisë përbëhet vetëm nga një numër i vogël i kultivuesve komercialë dhe një numër i madh i kultivuesve gjysmë-komercial dhe ekzistencial.

Sektori dominohet nga fermat e vogla private me një sipërfaqe mesatare prej 0.80 hektarë, me prodhimtari dhe rendimente të ulëta si dhe zinxhirë joefikas të furnizimit, me shpenzime të larta për grumbullim dhe logjistikë. Tregtimi i perimeve të freskëta shpesh bëhet pa paketim të përshtatshëm dhe pa klasifikim të prodhimeve.

Në kuadër të kësaj nën mase, përkrahja do të sigurohet për ndërtimin e serrave të përhershme për prodhimin e pemëve manore dhe perimeve si dhe ndërtimin e depove për trajtim pas vjeljes dhe ruajtjen e pemëve dhe perimeve. Nevoja për pemë dhe perime të freskëta gjatë tërë vitit është në rritje. Këtë mungesë në treg mund ta plotësojë më së miri prodhimi në ambiente të mbyllura/mbrojtura. Prodhimi në serra është intensiv në sipërfaqe të vogla që kërkon fuqi relativisht të madhe punëtore (më shumë se kultivimi i prodhimeve të njëjta në fushë të hapur). Në këtë mënyrë kjo nënmasë kontribuon në shtimin e vendeve të punës. Tregu kosovar është i furnizuar me pemë dhe perime të freskëta gjatë tërë vitit, kryesisht të importuara nga vende të ndryshme. Rritja e sipërfaqeve me serra i kontribuon edhe zëvendësimit të prodhimeve të importuara me prodhime vendore, rrjedhimisht edhe përmirësimit të bilancit tregtar negativ të vendit.

2.3 SEKTORI I MISHIT

Mishi i gjedhit tradicionalisht është konsideruar si nënprodukt i sektorit të qumështit. Të gjithë viçat vijnë nga fermat prodhuese të qumështit, d.m.th. nuk ekziston një zinxhir furnizimi i mishit, i kompletuar dhe specializuar. Stallat për majmëri janë kryesisht objekte të konvertuara nga objektet për prodhimin e qumështit ose objekte të ndërtuara nga vetë fermerët e vegjël.

Për të shtuar profesionalizmin në mbarështimin e gjedheve për mish, është e nevojshme që të përmirësohen njohuritë teknike të prodhuesve, sidomos të fillestarëve, rreth praktikave të mbarështimit të gjedheve për mish dhe prodhimit të ushqimit për kafshë, duke i përshtatur trajnimet dhe shërbimin këshillues. Mbarështuesit e gjedheve për mish gjithashtu kanë më shumë nevojë për investime në stalla dhe objekte ndërtimore. Investimet në makineri të fermës për prodhim të ushqimit për kafshë dhe investimet në menaxhimin e mbetjeve dhe plehut gjithashtu kanë prioritet të lartë. Ka nevojë për ndërtimin e stallave të reja dhe objekteve të fermave për mbarështim të kafshëve për mish në përputhje me standardet ekzistuese për mirëqenie të kafshëve dhe mjedis. Janë të nevojshme pajisje për fermë si: sistemi i furnizimit me ujë, sistemi i të ushqyerit, largimi i plehut të stallës, makineria e fermës, sidomos për prodhimin, ruajtjen, përgatitjen, përdorimin dhe shpërndarjen e ushqimit të kafshëve. Me këtë nën-masë do të synohet përkrahja për fermerët komercialë të specializuar në majmëri të gjedheve.

Sipas Regjistrimit të Bujqësisë (2014) në Kosovë janë 6302 ekonomi bujqësore që mbajnë 34.188 derra apo mesatarisht 5 krerë për ekonomi bujqësore. Shumica e këtyre ekonomive kanë nevojë për investime në stalla moderne dhe objekte përcjellëse me qëllim të shtimit të numrit dhe përmirësimit të kushteve për shëndet dhe mirëqenie të kafshëve.

Përkrahja për nënsektorin e broilerëve është ndërprerë sepse gjatë monitorimit është konstatuar se përfituesit e projekteve nga vitet paraprake janë ballafaquar me problemin e shitjes së

prodhimit të tyre për shkak të mungesës së rrjetit të shpërndarjes dhe për këtë arsye shumica e kanë ndërprerë aktivitetin. Përkrahja do të vazhdohet sapo të krijohet një rrjet funksional i shitjes. MBPZHR do të ndërmarrë masa të tjera për funksionalizimin e këtij nënsektori të rëndësishëm të bujqësisë.

2.4 SEKTORI I QUMËSHTIT

Qumështi i lopës është prodhimi më i rëndësishëm blegtoral në Kosovë. Vitet e fundit janë bërë përpjekje që prodhimi i qumështit të kalojë nga prodhimi për konsum familjar në prodhim për treg, që të përmirësohen kushtet e mbarështimit, të zbatohen praktikatat e mira bujqësore në fermat prodhuese të qumështit dhe të rritet kapaciteti i bujqve për prodhim të qumështit me cilësi të lartë.

Cilësia jo e kënaqshme e qumështit të freskët ka shtyrë MBPZHR-në në zbatimin e skemës së pagesave direkte për cilësi të qumështit. Ende ka mjaft hapësirë për përmirësim në asetet fizike si në objekte më të mira, pajisje më bashkëkohore të stallave, sisteme më të mira dhe më bashkëkohore të mjeljes. Nën masa synon përkrahjen e prodhuesve komercial të qumështit.

Paralelisht me intensifikimin e prodhimit duhet të ruhet edhe mjedisi nga ndikimi negativ i prodhimit. Me qëllim të mbrojtjes së ujrave nëntokësore nga ndotja prej lëngut të plehut, ndërtesat e stallave të reja janë të detyruar të ndërtojnë edhe depo të plehut.

Prodhimi i qumështit nga ripërtpësit e vegjël (dele, dhi) është kryesisht një cikël i mbyllur, nga prodhimi i qumështit, te përpunimi i djathit dhe shitja (marketingu) në fermë. Vetëm disa ferma janë komerciale, ndërsa shumica e prodhuesve që mbajnë ripërtpës të vegjël janë ferma të vogla me praktika kryesisht tradicionale të mbarështimit të kafshëve. Ka nevojë të madhe për investime në modernizimin e stallave, objekteve përcjellëse infrastrukturore, për përdorimin e sistemeve të mjeljes, etj.

2.5 SEKTORI I RRUSHIT

Ngastrat e vreshtave kryesisht janë të vogla, ndërsa prodhimi i rrushit bëhet nga 4780 vreshtarë. Madhësia mesatare është 0.5 ha me rendiment mesatar prej 8-10t/ha. Vreshtat e Kosovës përfshijnë 751 hektarë me rrush tryeze dhe 2440 hektarë me rrush të verës¹. Shpenzimet e prodhimit janë të larta pjesërisht për shkak të vreshtave të vjetra, ngastrave të vogla dhe mekanizimit të vjetër. Rrushi i tryezës i prodhuar në vend, ballafaqohet me konkurrencë të fortë nga importi i cili është i kategorizuar dhe paketuar mirë. Prioritet do t'i jepet prodhimit të rrushit të tryezës, por pa e lënë anash edhe prodhimin e rrushit të verës. Investimet në ristrukturimin dhe modernizimin e prodhimit dhe tregtimit të rrushit janë të nevojshme për të konkurruar me prodhimet e importuara.

¹DVV, 2017

2.6 SEKTORI I VEZËVE

Sektori i prodhimit të vezëve është relativisht mirë i konsoliduar. Prodhimi i vezëve në fermat komerciale vlerësohet të jetë rreth 220 milion vezë (2016) ndërsa në kuadër të ekonomive familjare prodhohen edhe rreth 131 milion copë që rezultojnë me një prodhimtari totale 351 milion vezë. Në vitin 2016 janë importuar rreth 6,8 milion vezë nga kryesisht nga Shqipëria. Konsumi mesatar për kokë banori llogaritet të jetë rreth 201 vezë/vit dhe mund të themi se Kosova plotëson rreth 98% të nevojave për konsum të vezëve.²

Shumica e prodhuesve aplikojnë sistemin e mbajtjes në kafaze konvencionale. Me qëllim të mbrojtjes së shëndetit dhe mirëqenies së kafshëve dhe përmbushjes së standardeve europiane, do të investohet vetëm në kafaz të përmirësuar (sipas standardeve të BE-së) apo në mbajtje në dysheme dhe në sistem të lirë të mbajtjes në natyrë.

Për ta përmirësuar efikasitetin e prodhuesve mesatarë, prioritet do t'i jepet fermave të mesme me nga 5000 deri 25,000 pula vojse, të cilat mund t'i përballojnë lëvizjet e mëdha të çmimeve përgjatë viteve dhe të konkurrojnë në tregun dinamik.

Do të sigurohet përkrahje për ta përmirësuar efikasitetin e prodhimit duke investuar në pajisje më të mira për stallë dhe higjienë në stallë (ajrosje, sistem të ujit, sistem të grumbullimit të vezëve, etj). Duhet të përmirësohet menaxhimi i plehut të stallës dhe mbetjeve të tjera, pasi që ndikimi negativ i shpeztarisë intensive në mjedis mund të jetë i lartë nëse nuk trajtohet si duhet, gjersa krijon të hyra shtesë kur menaxhohet si duhet. Shërbimet këshilluese në Kosovë duhet të përmirësohen ashtu që t'u ofrojnë trajnim përkatës prodhuesve të mesëm dhe të vegjël në prodhimin e ushqimit të kafshëve, operimin dhe mirëmbajtjen e linjave gjysmë-automatike për grumbullimin dhe kategorizimin e vezëve.

3. OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Rritja e aftësisë konkurruese të bujqësisë kosovare dhe zëvendësimi i importit;
- Krijimi i vendeve të reja të punës dhe shtimi i punësimit në viset rurale;
- Përkrahja e bujqve në sektorët e përzgjedhur, me qëllim të përafrimit me rregullat, standardet, politikat dhe praktikën e BE-së;
- Përkrahja e zhvillimit ekonomik dhe shoqëror duke synuar rritje të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, nëpërmjet zhvillimit të fermave;
- Adresimi i sfidave të ndryshimit klimatik përmes shfrytëzimit të energjisë së ripërtërishme.

3.1 OBJEKTIVAT E VEÇANTA

3.1.1 SEKTORI I PEMËVE DHE SEKTORI I PERIMEVE (PËRFSHIRË PATATET)

- Rritja e prodhimit të pemëve dhe perimeve (përfshirë patatet) për qëllime komerciale;

²Raporti i Gjelber 2016

- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve përkatëse kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i humbjeve pas vjeljes nëpërmjet investimeve në fermë, në teknologjinë e ruajtjes, në infrastrukturë dhe pajisje për fazën pas vjeljes, përfshirë kapacitetet për ftohje, klasifikim dhe paketim;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritimit të fermerëve me blerësit e prodhimeve bujqësore.

3.1.2 SEKTORI I QUMËSHTIT DHE SEKTORI I MISHIT

- Rritja e prodhimit në fermat e specializuara;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i lirimit të oksidit të azotit dhe metanit përmes trajtimit të duhur të plehut organik dhe mos-ndotjes së ujërave mbitokësore dhe nëntokësore;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritimit të fermerëve me blerësit e prodhimeve të tyre.

3.1.3 SEKTORI I RRUSHIT

- Rritja e prodhimit të rrushit të tryezës dhe rrushit të verës;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të fidanëve cilësorë dhe mekanizimit modern;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritimit të fermerëve me blerësit e produkteve të tyre.

3.1.4 SEKTORI I VEZËVE

- Përmirësimi dhe zgjerimi i kapaciteteve ekzistuese prodhuese;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i lirimit të oksidit të azotit dhe metanit përmes trajtimit të duhur të plehut organik;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritimit të fermerëve me blerësit e prodhimeve të tyre;

4. LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 103 "Investimet në asetet fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore" dhe
- Masa 302 "Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve"

5. PËRFITUESIT PËRFUNDIMTAR

Përfituesit përfundimtar nën këtë masë janë fermerët, sipas perkufizimit nga Ligji Nr. 04/L-090 Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, Të gjithë aplikuesit e kësaj mase duhet të jenë të regjistruar në Regjistrin e Fermave. Certifikata e Numrit Identifikues të Fermës (NIF) duhet të jetë në emër të aplikuesit. Nëse aplikuesi është ndërmarrje, edhe Certifikata e NIF-it duhet të jetë në emër të ndërmarrjes.

Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural obligohen t'i mirëmbajnë investimet e tyre sipas projektit të miratuar gjatë tri vjetëve pas dates se realizimit të projektit, aq sa zgjatë periudha monitoruese. Nëse nuk i mirëmban investimet, përfituesi obligohet ta kthejë shumën e financuar të përkrahjes publike.

6. KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

6.1 APLIKUESIT E PRANUESHËM

- Nëse aplikuesi është person fizik, ai duhet të jetë së paku 18 vjeç, por që nuk i ka mbushur 61 vjet. Në rastin e ndërmarrjeve ky kriter nuk aplikohet;
- Personi fizik duhet ta ketë të përfunduar shkollimin e detyrueshëm elementar (8 ose 9 vjeçar) dhe dy (2) vjet përvojë pune në lëmin në të cilën aplikon. Aplikuesit që nuk kanë përvojë pune dy vjeçare, duhet të ndjekin kurse trajnimi me së paku 20 orë mësimi, në fushën për të cilën aplikojnë, e të cilat do t'i përfundojnë para kërkesës për pagesën e fundit;
- Në rastin e ndërmarrjeve, kërkesa e sipërpërmendur vlen për pronarin, për të punësuarin ose për personin e autorizuar të ndërmarrjes. I punësuarin ose personin e autorizuar duhet të ketë kontratë pune së paku edhe për tri vjet pas momentit të aplikimit.
- Aplikuesit duhet t'i kenë të rregulluara detyrimet tatimore dhe atë, personat fizik, tatimin në pronë, kurse ndërmarrjet, tatimin në të ardhura të korporatave;
- Nëse toka ose ndonjë pronë tjetër në të cilën do të bëhet investimi është në bashkëpronësi, aplikuesi duhet të sjellë pëlqimin e bashkëpronarëve.
- Në rast se toka në certifikatën e pronësisë është mal ose tokë pyjore dhe në teren është tokë bujqësore, aplikuesi duhet paraprakisht ta ndërroj destinimin e tokës në kadastrë dhe pastaj të aplikoj. Në rastet e tokave të marra me qira nga APK apo AKP pranohen edhe tokat pyjore me kusht që në aplikacion të bashkëngjitet një vërtetim nga APK apo AKP se toka në fjalë është tokë bujqësore.

6.2 STANDARDET KOMBËTARE

Standardet kombëtare për shëndetin e kafshëve, mirëqenien e kafshëve dhe mbrojtjen e mjedisit janë të paraqitura në Shtojcën nr. 5 të Udhëzuesit për aplikant. Ato duhet të përmbushen më së voni para kërkesës për pagesën e fundit dhe verifikohen me kontrollin e personit zyrtar në vendin e investimit.

Në rast të investimeve në pemishte dhe vreshta të reja, para nënshkrimit të kontratës për bashkëfinancim, përfituesi i grantit duhet të sjellë analizat kimike dhe fizike të tokës me rekomandim pozitiv për përshtatshmërinë për investimin e paraparë. Në rast se rekomandimi është negativ refuzohet dhënia e grantit.

6.3 QËNDRUESHMËRIA EKONOMIKE

- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të vogla ose baras me 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një projekt-propozim teknik sipas modelit që do të publikohet në ueb faqet e AZHB dhe MBPZHR.
- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të mëdha se 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një plan të biznesit sipas modelit që do të publikohet në ueb faqet e AZHB dhe MBPZHR. Investimet e planifikuara duhet të jenë në përputhje me kapacitetin prodhues. Gjatë vlerësimit të aplikacioneve, duke u bazuar në planin e biznesit, zyrtarët e AZHB-së janë të obliguar të refuzojnë pjesën e investimeve të cilat janë në kundërshtim me këtë parim.

6.4 KRITERET E TJERA TË PRANUESHMËRISË

Përfituesit e projekteve me vlerë të investimeve të pranueshme në shumën më të madhe se 50,000 €, para nënshkrimit të kontratës me AZHB, duhet t'i regjistrojnë ndërmarrjet e tyre dhe të gjitha investimet/shpenzimet duhet të faturohen në emër të kësaj ndërmarrjeje.

Projektet e financuara nga Programi i Zhvillimit Rural 2019 nuk lejohet të jenë të financuara edhe nga Zyra e BE-së në Kosovë apo ndonjë donator tjetër publik vendor ose ndërkombëtar. Në rast se vërtetohet se përfituesi ka përfituar përkrahje për projektin e njëjtë edhe nga ndonjë donator tjetër, atij nuk i jepet përkrahja ose nëse e ka marrë atë, ai do të detyrohet t'i kthejë mjetet e marra, si dhe ndaj tij do të zbatohen ndëshkimet në përputhje me ligjin.

Të gjithë përfituesit e masës 101, obligohen që gjatë periudhës monitoruese të mbajnë librin e fermës, në formë fizike apo elektronike, për sektorin përkatës. Në rast se përfituesi i grantit nuk e mban librin gjatë periudhës monitoruese ndëshkohet me mosdhënie të pagesave direkte për investimin përkatës për dy vjetët në vazhdim.

Numri i vendeve të reja të punës do të llogaritet sipas tabelës në shtojcën nr. 17. e udhëzuesit për aplikues. Numri i të punësuarve duhet të kalkulohet vetëm për vendet e reja të punës që lindin si rezultat i investimit me para të grantit aktual.

Për shkak të natyrës sezonale të punës në bujqësi, përfituesi nuk është i obliguar që vendet e punës të deklarohen në planin e biznesit ose të llogaritura në bazë të tabelës t'i regjistroj si vende të punës me orar të plotë.

Përfituesi, i cili ka aplikuar në MBPZHR dhe institucione tjera publike apo në zyrën e BE-së, në projektin AGRO të USAID-it apo organizata tjera në Kosovë dhe projekti i tij përzgjidhet për financim nga ndonjëri prej institucioneve, duhet menjëherë të informojë MBPZHR / AZHB apo institucionet tjera përkatëse.

Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përmbyllur në mënyrë të rregullt.

- Të gjitha asetet që kanë të bëjnë me investimin (toka, stallat, kafshët, pemishtet etj.) duhet të jenë të regjistruara në Regjistrin e Fermës.
- Të gjitha kontratat e qiramarrjes duhet të jenë të noterizuara apo të vërtetuara nga gjykata, përveç kontratave të qiramarrjes me Agjencionin e Pyjeve të Kosovës (APK) dhe me Komuna

të cilat nuk ka nevojë të jenë të noterizuara.

Ne rast të tokave të marra me qira nga Agjencioni i Pyjeve të Kosovës dhe Agjencioni Kosovar i Privatizimit, kontratat mund të jenë edhe për kohë më të shkurtër se sa është e paraparë për aplikuesit e tjerë, me kusht që ata të dorëzojnë një vërtetim nga qiradhënësi se nuk do të ketë vështirësi me vazhdimin e kontratës.

Tokat e privatizuara nga AKP, të cilat në certifikatën e pronës paraqiten si "tokë e marrë me qira për 99 vjet" trajtohen si tokë në pronësi privatizuesit. Edhe tokat e blerqa nga privatizuesit trajtohen si tokë në pronësi të blerësit.

Tokat me komasacion të papërfunduar pranohen me vendime të organit kompetent, pra edhe pa fletë poseduese.

Toka nën hipotekë është e pranueshme për investim, qoftë në pronësi apo e marrë me qira.

Nëse nga një parcelë është dhënë me qira vetëm një pjesë e saj, aplikuesi para aplikimit duhet të bëjë digjitalizimin e pjesës së dhënë me qira dhe një kopje fizike të pjesës së digjitalizuar t'ia bashkoj dosjes së aplikimit.

Ne rast se ngastrat janë ngjitur fizikisht me njëra tjetrën pranohen si një ngaster, qoftë edhe në rastet kur njëra është me qira dhe tjetra në pronësi

Në rastin e projekteve që parashohin ndërtim apo zgjerim, aplikuesit me rastin e aplikimit duhet të dorëzojnë:

- Certifikata e pronësisë (Fletën poseduese) të parcelës në të cilën do të bëhet investimi
- Në rast se toka ose objekti është marrë me qira, kontratën e noterizuar të qirasë për së paku 10 vjet duke llogaritur nga viti i aplikimit
- Kopjen e planit të parcelës ku do të bëhet investimi;
- Kopjen e skicave të objektit,
- Paralogaria e shpenzimeve të materialit dhe të punëve të parapara; Dokument i përgatitur i veçantë (jo pjese e planit të biznesit) nga aplikuesi vet ose me ndihmen e ndërtuesit.
- Pëlqimin e Komunës që dëshmon se në rast të dhënies së grantit, aplikuesi mund të marrë leje ndërtimi;

Përfituesi, para se të bëjë kërkesën për pagesë në AZHB, duhet të dorëzojë:

- Lejen për ndërtim nga organi kompetent i Komunës.
Në rast të ndërtimit, zgjerimit apo renovimit të objekteve, të ngritjes së pemishtes, vreshtit dhe / apo vendosjes së sistemit të ujitjes në toka të marra me qira, kontrata për qiramarrje duhet të jetë për së paku 10 vjet duke llogaritur nga viti i aplikimit.
- Kontrata duhet të përmbajë edhe pëlqimin e pronarit (qiradhënësit), për investimin që do të bëhet në tokën e tij.
Kontrata për qiramarrje nuk kërkohet vetëm në rastet kur pronari i tokës dhe aplikuesi janë në marrëdhënie bashkëshortore apo në vijë të drejtë të gjakut pa kufij (p.sh.: stërgjyshërit,

gjyshërit, prindërit, fëmijët, nipërit, mbesat në bazë të ligjit në fuqi.) dhe kjo dëshmohet përmes certifikatës së martesës apo certifikatës së lindjes dhe / apo certifikatës së vdekjes. Po ashtu, aplikuesi duhet të plotësojë Deklaratën nën betim, me të cilën dëshmon se toka me të cilën aplikon është trashëguar nga ai.

7. KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

7.1 Sektori i pemëve (molla, dardha, kumbulla, vishnja, arra, lajthia, qershia, kajsia, pjeshka, ftoni)

- Në momentin e aplikimit për investime në sektorin e pemëve, aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë sipërfaqe të tokës bujqësore në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet të llogaritur nga viti i aplikimit dhe atë së paku 1 hektar Sipërfaqja minimale e ngastrës duhet të jetë 0.35 hektar;
- Përfituesit për ngritje të pemishteve të reja, para kërkesës për pagesë, nëse blejnë fidanë të prodhuar në Kosovë, duhet të dorëzojnë kopjen e certifikatës fito-sanitare mbi gjendjen shëndetësore të materialit fidanor që përmbush kriterin CAC (Conformitas Agraria Communitatis) dhe kopjen e licencës së prodhuesit, kurse ata që blejnë fidanë të importuar nga vendet e BE-së, duhet të dorëzojnë kopjen e certifikatës fito-sanitare mbi gjendjen shëndetësore të materialit fidanor që përmbush së paku kriterin CAC të lëshuar nga prodhuesi, certifikatën për prejardhjen e origjinës dhe lejen e importit të ndërmarrjes importuese.
- Fidanët e mbjellë të pemëve drufrutore duhet të kenë të ngjitur në trup etiketën e institucionit certifikues.

7.2 Sektori i perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)

- Në momentin e aplikimit për investime në depo për pemë dhe perime (përfshirë patatet), aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë së paku 2 hektarë sipërfaqe të tokës bujqësore në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet .
- Në momentin e aplikimit për investime në serra të reja të përhershme, aplikuesi duhet të dëshmojë se ka së paku 0.10 hektar tokë të punueshme të regjistruar në Regjistrin e Fermave. Madhësia minimale e një serre e pandarë është 10 ari.

7.3 Sektori i mishit

- Për investime në sektorin e mishit (majmëria e viçave dhe derrave), aplikuesit nuk janë të obliguar të kenë viça/derra në momentin e aplikimit, por para kërkesës për pagesën e fundit duhet të kenë së paku 20 krerë viça, ose 40 derra për trashje me matrikuj të Republikës së Kosovës ose të vendeve të BE-së, dhe këto duhet t'i dëshmojnë me dokumente përkatëse dhe me praninë e tyre në stallë. Aplikantët që aplikojnë për ndërtimin e stallës për viça dhe për derra, në projektin e tyre duhet ta përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj (shiko listën e standardeve minimale kombëtare).
- Në momentin e aplikimit, aplikuesit për majmëri të viçave duhet të dëshmojnë se kanë së paku 0,20 hektar të tokës bujqësore për kokë viçi, në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 3vjet. Në rast të investimeve në mekanizëm bujqësor për kultivimin e tokës, kohëzgjatja e qirasë duhet të jetë së paku 5 vjet.

7.4 Sektori i qumështit

Aplikuesit për investime në sektorin e prodhimit të qumështit, në momentin e aplikimit nuk janë të obliguar të kenë kafshë , por në fund të investimit duhet të kenë së paku 10 lopë qumështore ose 100 dele ose 100 dhi, të regjistruara në Regjistrin e Fermës dhe në Regjistrin për Regjistrim dhe Identifikim të Kafshëve (RRIK) në AUV. Kjo dispozitë nuk vlen për pikat grumbulluese.

- Aplikuesit që në momentin e aplikimit kanë kafshë, duhet të sjellin dëshmi nga Regjistri për Regjistrim dhe Identifikim të Kafshëve për kafshët ekzistuese ashtu që të marrin pikë gjatë vlerësimit.
- Aplikuesit që në momentin e aplikimit nuk kanë asnjë lopë, janë të detyruar që në fund të investimit të kenë së paku 10 lopë ose mështjerra të matrikuara dhe të regjistruara në RRIK në emër të përfituesit të grantit.
- Pikat grumbulluese duhet të kenë kontrata afatgjate (së paku njëvjeçare) me së paku 5 fermerë të cilët bashkërisht mbarështojnë së paku 30 lopë qumështore.
- Aplikantët që aplikojnë për ndërtimin e stallës për lopë qumështore, në projektin e tyre duhet të përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj (shiko listën e standardeve minimale kombëtare). Depo e plehut nuk është e obligueshme për mbarështuesit e deleve dhe dhive.
- Në rast të investimeve në mekanizim bujqësor për kultivimin e tokës, aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë të paktën 0.5 hektar të tokës bujqësore për çdo krerë lope, respektivisht 0.05 hektar të tokës bujqësore për kokë deleje/dhie, në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 5 vjet.

7.5 Sektori i rrushit

- Në momentin e aplikimit, aplikuesit për investime në sektorin e rrushit duhet të dëshmojnë se kanë tokë bujqësore në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet, dhe atë së paku 0.3 hektar. Sipërfaqja minimale e ngastrës duhet të jetë 0.1 hektar.
- Në rast të investimeve në mekanizim dhe pajisje për kultivim dhe vjelje, si dhe depo për trajtim pas vjeljes, aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë së paku 3 hektarë me vreshta, në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet, të regjistruar në Regjistrin e Vreshtave dhe në Regjistrin e Fermës.

7.6 Sektori i vezëve

- Aplikuesit për investime në sektorin e vezëve, duhet të dëshmojnë posedimin e së paku 5,000 pulave vojse në prodhimtari aktive,.
- Aplikuesit që aplikojnë për ndërtimin e fermës së pulave, në projektin e tyre duhet të përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj (shiko listën e standardeve minimale kombëtare).

- Aplikuesit në sektorin e vezëve, me rastin e aplikimit duhet të shënojnë në planin e biznesit kur do të bëjnë ndërrimin e turnusit dhe sa do të zgjase pauza pa prodhim. Aplikuesi duhet të dorëzoj edhe faturën e furnizimit të fundit me pula. Në rast të sëmundjeve të cilat dëmtojnë numër të madh të pulave, duhet të sigurohet vërtetimi i veterinarit të zonës.

8. INVESTIMET E PRANUESHME

Shpenzimet e pranueshme janë të kufizuara në ato që janë përfshirë në Listën e Investimeve të Pranueshme për Masën 101, e paraqitur si Shtojcë nr. 6 e Udhëzuesit për Aplikues.

Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 10,000 €, përveç projekteve të sektorit të rrushit, ku vlera minimale e projektit është 3,000 €.

Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 100.000 €. Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt-propozimit nuk mund ta tejkalojnë vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme, por jo me shumë se 1500 euro. Në rast të investimeve që parashohin ndërtim të stallave apo depove për ruajtjen e pemëve dhe perimeve, shpenzimet për arkitekt dhe inxhinier, leje dhe licenca të ndryshme janë të pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme, por jo më shumë se 3000 €.

8.1 INVESTIMET E PRANUESHME PËR SEKTOR

8.1.1 Investimet në sektorin e pemëve

- Investimet në ngritjen e pemishteve të reja me sipërfaqe minimale prej 1 hektar;
- Investimet në vendosjen e sistemeve të ujitjes në fermë, sipas praktikave efikase të ujitjes;
- Investimet në prodhimin e energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Investimet në sistemin e rrjetave për mbrojtje nga breshëri;
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për pemishte, për mbrojtje të bimëve, për plehërim, për vjelje dhe trajtim pas vjeljes;
- Investimet për blerje të traktorit për pemët dru-frutore
- Investimet në ndërtimin dhe përmirësimin e objekteve për aktivitetet e pas vjeljes, objekteve për vendosjen e makinave, si dhe depove për produkte për mbrojtje të bimëve dhe për plehra artificiale.

8.1.2 Investimet në sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet) dhe për depo

- Investimet në ndërtimin e serrave të përhershme për perime, pemë manore apo fidanë. Sipërfaqja minimale e një serre është 0.1 hektar;
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet burimeve të ripërtërishme;
- Blerja dhe instalimi i pajisjeve për arritjen e kushteve të kontrolluara klimatike, përfshirë pajisjet për ngrohje në serra;
- Investimet në vendosjen ose avancimin e sistemeve të ujitjes në serrë sipas praktikave efikase të ujitjes;

- Ndërtimi i objekteve për trajtim pas vjeljes (klasifikim, paketim, etiketim) dhe për ruajtje të prodhimit, si dhe depove për produkte për mbrojtje të bimëve dhe për plehra artificiale.
- Blerja e mekanizmit përkatës për kultivimin e perimeve në fushë të hapur apo në serra (makinë për mbjellje të fidanëve, makinë për shtrirje të folisë.)

8.1.3 Investimet në sektorin e mishit

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave, objekteve përcjellëse (deponitë e plehut, hangarët e ushqimit voluminoz, depot e silazhit) dhe infrastrukturës në fermë (p.sh. furnizim me ujë në nivel ferme);
- Investimet në prodhim të energjisë e në fermë nga të gjitha llojet burimeve të ripërtërishme;
- Investimet në modernizimin e sistemit të ushqimit dhe furnizimit me ujë;
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për kultivim të bimëve foragjere dhe drithërave, mbrojtje të bimëve, plehërim dhe korrje;
- Investimet për blerje të traktorit;
- Investimet për pastrimin/largimin e plehut organik (të lëngët dhe të ngurtë) dhe deponimin e tij;
- Investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar, nga kapaciteti total i të cilit, së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës;

8.1.4 Investimet në sektorin e qumështit

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave, objekteve përcjellëse si dhe objekteve të qendrave grumbulluese të qumështit (deponitë e plehut, hangarët e ushqimit voluminoz, depot e silazhit, mjeltore) dhe infrastrukturës në fermë (p.sh.. instalimi i ujit, i rrymës);
- Investimet në modernizimin e mjeljes dhe pajisjeve për ftohje, si pajisjet për mjelje, ruajtje të qumështit, përfshirë dhomat e ruajtjes së qumështit, laktofrizat;
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Pajisje dhe makineri për heqjen e plehut
- Investimet në modernizimin e sistemit të ushqimit dhe furnizimit me ujë;
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për kultivim të bimëve foragjere dhe drithërave, mbrojtje të bimëve, plehërim dhe korrje;
- Investimet për blerje të traktorit;
- Investimet për pastrimin/largimin e plehut organik (të lëngët dhe të ngurtë) dhe deponimin e tij;
- Investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar, nga kapaciteti total i të cilit, së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës.

8.1.5 Investimet në sektorin e rrushit

- Investimet në ngritjen/modernizimin e plantacioneve të vreshtave (konvertim, zëvendësim) për rrush të tryezës dhe rrush të verës me madhësi minimale 0.3 hektar;
- Investimet në vendosjen e sistemeve të ujitjes, sipas praktikave efikase të ujitjes;
- Investimet në vendosjen e plasmasit për rrush të tryezës;
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Investimet në sistemin e rrjetave për mbrojtje nga breshëri;
- Investimet në sisteme mbajtëse të hardhive dhe në rrethoja;

- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për vreshta, makineri për mbrojtje të bimëve, për plehërim, për vjelje dhe trajtim pas vjeljes;
- Investimet për blerje të traktorit;
- Atyre që kanë mbi 3 hektarë sipërfaqe me vreshta u lejohe edhe aplikimi për ndërtimin e objekteve për veprimet pas vjeljes, si depo ftohëse, makineri për klasifikim, pastrim, paketim;

8.1.6 Investimet në sektorin e vezëve

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave dhe dhomave për ruajtjen e vezëve;
- Investimet në infrastrukturë të brendshme (sistemi i të ushqyerit, ujë-pirëset dhe pajisje për rregullimin e mikroklimës, pajisje për largimin e plehut, klasifikim të vezëve)
- Investimet në kafaze, vetëm sipas standardeve të BE-së;
- Ndërtimi dhe renovimi i depove për ruajtjen e ushqimit, përfshirë pajisjet për përgatitje të ushqimit, trajtim, paketim dhe ruajtje të vezëve;
- Investimet në pajisje për energji ose prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Investimet për pastrimin/largimin e plehut organik dhe deponimin e tij.
- Investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar, nga kapaciteti total i të cilit, së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës;

9. KRITERET E PËRZGJEDHJES PËR NËNSEKTORË

Tabela 1: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e pemëve

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1	Kapaciteti prodhues: sipërfaqja që do të ngritet. Në rast të investimit në infrastrukturë të pemishtes, depo, ujitje, mbrojtje kundër breshëri dhe / ose makineri, pikët llogariten varësisht prej sipërfaqes ekzistuese* apo asaj që do të ngritet, cila do qoftë më e madhe.	≥ 3 ha	55
		≥ 1 ha - < 3 ha	50
2	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
3	Marrëdhëniet kontraktuese	Kontrata e për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës (nuk u kërkohet aplikuesve për ngritje të pemishteve të reja nëse nuk kanë pemishte ekzistuese, ata i marrin 5 pikë nga ky kriter)	3
4	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë	2

	klimatik Ky kriter nuk zbatohet kur investimi bëhet në sipërfaqe të mbuluara nga sistemi i ujitjes dhe aplikuesi i merr pikët	nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm).	
5	Krijimi i vendeve të reja të punës	Llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17	Max. 10
6	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit	10
7	Pronësia mbi tokën ku bëhet investimi	Toka në emër të aplikuesit	3
8	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare në bujqësi/teknologji të ushqimit ne drejtimin perkates	5
		Shkolla e mesme bujqësore ose mbi dy vjet përvojë pune në bujqësi**	3
9	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

* Sipërfaqja ekzistuese të dëshmohet me marrjen e pagesës direkte për këto sipërfaqe në vitin paraprak ose nëse nuk ka marrë pagesa direkte dëshmohet me certifikatën e pronës dhe NIF-in.

** Shih në Udhëzuesin për aplikues kapitullin "Përkufizimet kryesore"

Tabela 2: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria		Pikët	
		Për serra	Për depo		
1	Kapaciteti prodhues	mbi 20 ari	Sipërfaqja me pemë dhe/ose perime duke përfshirë ato ekzistuese dhe ato që do të mbillen është më e madhe se 3 ha*	55	
			10 deri 20 ari	Sipërfaqja me pemë dhe/ose perime duke përfshirë ato ekzistuese dhe ato që do të mbillen është më e vogël se 3 ha*	50
2	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 30.000		10	
		> 30.000 - ≤ 60.000		8	
		> 60.000		5	
3	Marrëdhëniet kontraktuese	Kontrata e për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës		3	
4	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)		2	
5	Krijim i vendeve të reja të punës	Llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17		Max. 10	
6	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit		10	
7	Pronësia mbi tokën ku bëhet investimi	Toka në emër të aplikuesit		3	

7	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare në bujqësi/teknologji të ushqimit	5
		Shkolla e mesme bujqësore ose mbi dy vjet përvojë pune në bujqësi**	3
8	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

* Sipërfaqja ekzistuese të dëshmohet me marrjen e pagesës direkte për këto sipërfaqe në vitin paraprak ose nëse nuk ka marrë pagesa direkte dëshmohet me certifikaten e pronës dhe NIF-in.

Tabela 3: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e mishit

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria		Pikët
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit edhe nga pika a) edhe nga pika b), pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 30 pikë)	a) Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i stallës		30
		b) Makineri dhe / ose përmirësimi i infrastrukturës së jashtme (depo e plehut, depo e silazhit, depo e sanës)		25
2	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 30.000		10
		> 30.000 - ≤ 60.000		8
		> 60.000		5
3	Kapaciteti prodhues (numri i kafshëve) pas realizimit të projektit	Viça	Derra	20
		≥ 20 < 70 krerë	≥ 40 < 100 krerë	
		≥ 70 krerë	≥ 100 krerë	
4	Përvoja në prodhimin përkatës: aplikuesi ka gjedhe/derra në prodhim*	Aplikuesi ka së paku 5 krerë	Aplikuesi ka së paku 10 krerë	5
5	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës		3
6	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)		2
7	Punësimi	Llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17		Max. 10
8	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit		10

9	Pronësia mbi tokën ku bëhet investimi	Toka në emër të aplikuesit	3
10	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare në bujqësi, veterinari/teknologji të ushqimit	5
		Shkolla e mesme bujqësore ose mbi dy vjet përvojë pune në bujqësi**	3
11	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

* Të dëshmohet përmes vërtetimit nga Regjistri për Regjistrim dhe Identifikim të Kafshëve. Ky fakt verifikohet edhe gjatë kontrollit të parë në teren, para nënshkrimit të kontratës. Nëse në momentin e kontrollit në teren numri i kafshëve është më i vogël se ai i paraqitur në aplikacion i vetmi arsyetim i pranueshëm është therrja në thertore të licencuar ose dëshmia e veterinarit të zonës se kafsha ka ngordhur. Me rastin e kontrollës së parë në teren verifikohen edhe numrat e matriculës të cilët duhet të përputhen me numrat e deklaruar me rastin e aplikimit.

Tabela 4: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e qumështit

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria			Pikët
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit edhe nga pika a) edhe nga pika b), pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 35 pikë)	a) Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i stallës apo pikës grumbulluese të qumështit			35
		b) Makineri dhe / ose përmirësimi i infrastrukturës së brendshme dhe të jashtme (depo e plehut, depo e silazhit, depo e sanës)			30
2	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 30.000			10
		> 30.000 - ≤ 60.000			8
		> 60.000			5
3	Kapaciteti prodhues: numri i kafshëve në prodhimtari aktive para aplikimit ose numri i fermerëve të kontraktuar për pika grumbulluese	Lopë qumështore	Dele/Dhi qumështore	Pikat grumbulluese	
		≥ 5 < 10 krerë	≥ 50 < 100 krerë	≥ 10 fermerë	5
		≥ 10 krerë	≥ 100 krerë	≥ 10 < 20 fermerë	10
4	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata njëvjeçare* për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës			3
5	Mënyra e mbajtjes pas përfundimit të investimit. Ky kriter vlen vetëm për lopë qumështore. Të tjerët i marrin 10 pikë.	Sistemi i lirë i mbajtjes			10
		Sistemi i lidhur i mbajtjes			5
6	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)			2
7	Punësimi	Llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17			Max. 10
8	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit			10

9	Pronësia mbi tokën ku bëhet investimi	Toka në emër të aplikuesit	3
9	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare në bujqësi/teknologji të ushqimit	5
		Shkolla e mesme bujqësore ose mbi dy vjet përvojë pune në bujqësi**	3
10	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

*Kontrata njëvjeçare nënkupton kontratën për vitin e aplikimit.

** Gjatë kontrollës së dytë në teren (pas kërkesës për pagesë) përfituesi duhet të ketë në stallë numrin e krerëve që i ka paraqitur në projekt.

Tabela 5: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e rrushit

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1.	Kapaciteti prodhues: sipërfaqja që do të ngritet. Në rast të investimit për depo dhe / ose makineri, pikët llogariten varësisht prej sipërfaqes ekzistuese apo asaj që do të ngritet, cilado qoftë më e madhe.	≥ 3 ha	50
		≥ 1 ha - < 3 ha	45
		≥ 0.30 ha - < 1 ha	40
2	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
3	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës (nuk u kërkohet aplikuesve për ngritje të vreshtave të reja nëse nuk kanë vreshta ekzistuese, ata i marrin 10 pikë nga ky kriter)	5
4	Punësimi	Llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17	Max. 10
5	Vendi i investimit	Komuna: Rahovec, Suharekë, Prizren, Gjakovë, Malishevë, Mamushë, Pejë, Istog dhe Klinë	5
6	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit	10
7	Pronësia mbi tokën ku bëhet investimi	Toka në emër të aplikuesit	3
7	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare në bujqësi/teknologji të ushqimit	5
		Shkolla e mesme bujqësore ose mbi dy vjet përvojë pune në bujqësi**	3
8	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

Tabela 6: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e vezëve

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit të kombinuar, pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 25 pikë)	a) Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i stallës	25
		b) Përmirësimi i infrastrukturës së brendshme të fermës; ndërtimi i depove për ushqim; trajtimi i plehut organik; dhomë për ruajtje të vezëve; Makineri dhe pajisje bujqësore	20
2	Kapaciteti prodhues: numri i pulave vojse në prodhimtari aktive para aplikimit	≥ 5,000 - < 25,000 pula vojse	15
		≥ 25,000	10
3	Mënyra e mbajtjes së pulave	Sistemi i lirë, në natyrë	15
		Sistemi i lirë, në dysheme	10
		Në kafaz, sipas standardeve të BE-së	5
4	Vlera e investimit	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
5	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës	3
6	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)	2
7	Punësimi	do të llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17	Max.10
8	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit	10
9	Pronësia mbi tokën ku bëhet investimi	Toka në emër të aplikuesit	3
10	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare perkatese në bujqësi/teknologji të ushqimit	5
		Shkolla e mesme bujqësore ose mbi dy vjet përvojë pune në bujqësi**	3
11	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

Për të gjitha nënmasat: Në rastet kur aplikuesit kanë numër të njejtë të pikëve, përparësi kanë projektet e dorëzuara më herët.

10. SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 10,000 €, përveç projekteve të sektorit të rrushit, ku vlera minimale e projektit është 3,000 €.
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 100.000 €.
- Përkrahja publike është 60% e shpenzimeve të pranueshme të investimit

- Përkrahje shtesë prej 5% jepet për investime në zonat malore dhe 5% për fermerë të rinj (40 vjeç ose më të rinj në momentin e aplikimit).
- Përkrahja maksimale publike për periudhën e zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 për Masën 101 është 400,000 € për përfitues.
- Aplikuesi mund të aplikoj me disa projekte gjatë periudhës së zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, në vite të ndryshme, me kusht që projektet e mëhershme të jenë përfunduar me sukses dhe përkrahja publike të mos tejkalojë shumën e lartpërmendur.

11. BUXHETI

Tabela 7: Ndarja e planifikuar buxhetore ndërmjet sektorëve për vitin 2019

Sektorët		Vlera në €	% e buxhetit
101.1	Për pemë drufrutore	3,000,000	24.00
Pemët			
101.2	Serra	3,000,000	24.00
Perimet			
	Depo për ruajtje të perimeve dhe pemëve	500,000	4.00
101.3	Trashja (majmëria) e viçave	2,000,000	16.00
Mishi			
	Trashja e derrave	300,000	2.40
101.4	Prodhimi i qumështit nga lopët,	2,000,000	16.00
Qumështi			
	Prodhimi i qumështit nga delet dhe nga dhitë	700,000	5.60
	Investimi në pikat grumbulluese të qumështit	200,000	1.60
101.5	Sektori i rrushit	500,000	4.00
101.6	Sektori i vezëve	300,000	2.40
Gjithsej:		12,500,000	100%

12. INDIKATORËT E PROGRAMIT

Tabela 8: Treguesit e monitorimit

Lloji i treguesit	Treguesi	Caku për 2019
Inputi	Gjithsej:	12,500,000

	101.1. Sektori i pemëve	3,000,000		
	101.2. Sektori i perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)	3,500,000		
	101.3. Sektori i mishit	2,300,000		
	101.4. Sektori i qumështit	2,900,000		
	101.5. Sektori i rrushit	500,000		
	101.6. Sektori i vezëve	300,000		
Outputi	Numri i përgjithshëm i fermave të përkrahura	403		
	Prej të cilave	101.1. Sektori i pemëve	90	
		101.2. Sektori i perimeve dhe serrave	125	
		101.3. Sektori i mishit	70	
		101.4. Sektori i qumështit	78	
		101.5. Sektori i rrushit	32	
		101.6. Sektori i vezëve	7	
	Vlera e investimeve (€)	18,536,000		
	Prej të cilave	101.1. Sektori i pemëve	4,455,000	
		101.2. Sektori i perimeve dhe serrave përfshirë patatet	5,197,500	
		101.3. Sektori i mishit	3,415,500	
		101.4. Sektori i qumështit	4,306,500	
		101.5. Sektori i rrushit	745,500	
101.6. Sektori i vezëve		445,500		
Rezultati	Numri i përgjithshëm i fermave me kapacitet të zgjeruar	323		
	Numri i përgjithshëm i fermave të modernizuara që kanë aplikuar pajisje dhe/ose teknologji të re	363		
	Rritja e madhësisë së fermave të përkrahura	Nr. i hektarëve të shtuar me pemë drufrutore	177	
		Numri i m ² me serra të reja	237,566	
		Numri i hektarëve të shtuar me rrush	27	
		Numri i kafshëve të shtuara	Lopë qumështore	520
			Pula vojse	26,471
			Gjedhe për majmëri	854
			Derra për majmëri	323
	Numri i pikave të përkrahura grumbulluese të qumështit	12		
	Depo të reja të pemëve dhe perimeve (tonë/vit)	6,500		
	Numri i fermave që kanë investuar në aktivitetet pas vjeljes (paketim, klasifikim, etiketim etj.)	82		
	Numri i fermave që kanë ndërtuar depot e plehut	44		
	Numri i fermave që prodhojnë energji të ripërtërishme	366		
	**Ndikimi	Të hyra shtesë (€/vit)	10,341,000	
Vende të reja të punës me orar të plotë		1076		
Rritja e produktivitetit të punës, si rritje (në%) e të hyrave		15%		

shtesë, bruto për çdo vend pune, në fermat e përkrahura

**Cagjet janë vendosur në bazë të buxhetit të parashikuar, prandaj çdo ndryshim i buxhetit do të reflektohet proporcionalisht në indikatorë.*

***Vlerësimi të bëhet nga vlerësues të pavarur*

13. PROCEDURA ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ, i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14. AFATI I ZBATIMIT

Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 90 ditë kalendarike, përveç për projekte që parashohin ndërtim të stallës apo të depos me ç'rast afati i zbatimit është 120 ditë kalendarike nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në dhe për sektorin e rrushit, për projektet e të cilit afati i implementimit është 300 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, për shkak të periudhës pranverore të mbjelljes së rrushit. Pas afatit të zbatimit, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë.

AZHB mund të zgjasë afatin e zbatimit duke lidhur një aneks-kontratë në përputhje me Ligjin për Procedurën e Përgjithshme Administrative dhe Ligjin për Marrëdhëniet e Detyrimeve, duke e arsyetuar zgjatjen e afatit me argumente të qëndrueshme, siç janë respektimi i periudhave vegetative të bimët, moti i papërshtatshëm për kryerjen e punëve ndërtimore, sjellja e ndonjë makinerie specifike prej ndonjë vendi tjetër, etj.

15. SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

MASA 103: INVESTIMET NË ASETET FIZIKE NË PËRPUNIMIN DHE TREGTIMIN E PRODHIMEVE BUJQËSORE PËR VITIN 2019

1. BAZA LIGJORE

Ligji Nr. 03/L-098 - Për bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.56/27 Korrik 2009);
Ligji Nr. 04/L-090 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03/L -098 - për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012)
Ligji Nr. 03/L-016 - Për ushqim, (Gazeta Zyrtare Nr.49/ 25 mars.2009);
Ligji Nr. 03/L-029 - Për inspeksionin bujqësor, (Gazeta Zyrtare Nr.45/12 Janar.2009);
Ligji Nr. 02/L-26 - Për tokën bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.13/01 Qershor.2007);
Ligji Nr. 02/L-8 Për verërat, (Gazeta Zyrtare Nr.9/01 Shkurt 2007);
Ligji Nr. 04/L-019 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 02/L-8 - Për verërat, (Gazeta Zyrtare Nr.13/1 Shtator 2011);
Ligji Nr. 04/L-191 - Për blegtorinë, (Gazeta Zyrtare Nr.25/08 Korrik 2013);
Ligji Nr. 02/L-10 - Për përkujdesjen ndaj kafshëve, (Gazeta Zyrtare Nr.5/01 Tetor 2006);
Ligji Nr. 03/L-214 - Për vlerësimin e ndikimit në mjedis, (Gazeta Zyrtare Nr.83/29 Tetor 2010);
Ligji Nr. 03/L-025 - Për mbrojtjen e mjedisit, (Gazeta Zyrtare Nr.50/06 Prill 2009);
Ligji Nr. 04/L-074 - Për Shërbimet këshilluese për bujqësi dhe zhvillim rural, (Gazeta Zyrtare Nr.04/19 Mars 2012);
Ligji Nr. 04/L-220 - Për investime të huaja, (Gazeta Zyrtare Nr.1/09 Janar 2014).
Ligji Nr. 06/L -016 - Për Shoqëritë Tregtare (Gazeta Zyrtare Nr.09 / 24 Maj 2018).
Ligji Nr. 05/L -031 - Për Procedurën e Përgjithshme Administrative (Gazeta Zyrtare Nr. 20 / 21 Qershor 2016)
Ligji Nr.04/L-110 - Për Ndërtim, (Gazeta Zyrtare Nr.18/03 korrik 2012);

2. ARSYESHMËRIA

Përkrahja për këtë masë është e përqendruar kryesisht në investime në asetet fizike, me qëllim të rritjes së konkurrueshmërisë në sektorin agro-ushqimor, të ndikojë në zëvendësimin e importit të ushqimit me prodhime vendore me cilësi të lartë dhe një produktivitet të përmirësuar.

Kjo masë do t'i përkrahë investimet në industrinë e përpunimit të ushqimit në katër nënsektorët vijues: përpunim të qumështit dhe prodhimeve të qumështit, përpunim të mishit dhe prodhimeve të mishit, përpunim të frutave dhe perimeve si dhe prodhim të verës. Kjo masë është projektuar për ta plotësuar Masën 101, me synim të rritjes së furnizimit me produkte bujqësore të sigurta dhe pa ndikime negative në mjedis.

Për të konkurruar me sukses në një treg gjithnjë e më të hapur, industria ushqimore ka akoma nevojë për modernizimin e teknologjive dhe përmirësimin e sistemeve të menaxhimit të sigurisë. Industria ushqimore ka për detyrë të krijojë grumbullim të sigurt, transportim dhe deponim të lëndëve të para, zvogëlim të mbeturinave dhe të garantoj sigurinë e ushqimit.

Nën këtë masë, përparësi u jepet investimeve për zbatimin e standardeve të sigurisë së ushqimit që kanë rëndësi të veçantë për furnizimin e tregut vendor me prodhime të sigurt ushqimore dhe për konkurrim të suksesshëm me furnizuesit nga importi. Për të inkurajuar adaptimin e industrisë ushqimore me standardet mjedisore, prioritet u është dhënë investimeve që synojnë trajtimin e mbeturinave, pastrimin e ujit dhe shfrytëzimin efikas të mbetjeve të prodhimit. Investimet e mbështetura në Masën 103 do të kontribuojnë në përmirësimin e situatës së prodhimit bujqësor primar, duke u dhënë përparësi përfituesve që sigurojnë një përqindje të lartë të lëndëve të para me anë të kontratave me fermerët vendorë.

2.1 SEKTORI I PËRPUNIMIT TË QUMËSHTIT

Industria e përpunimit të qumështit është një nga sektorët kryesorë të industrisë ushqimore në Kosovë dhe vazhdon të jetë ndër sektorët më të mbështetur. Industria e përpunimit të qumështit ka qenë prioritet kryesor në skemat mbështetëse kombëtare dhe në grantet e BE-së përgjatë viteve të fundit. Megjithatë, mbështetja e dhënë ende nuk i ka plotësuar nevojat për mbulim të investimeve të ndërmarrjeve të përpunimit të qumështit në aspektin e përfrimit me standardet e BE-së në fushat e sigurisë ushqimore, mbrojtjen e mjedisit dhe zhvillimin e investimeve të energjisë së ripërtërishme. Përveç kësaj, sektori i qumështit ka nevojë për investime të konsiderueshme për modernizimin e teknologjive të aplikuara, për ta rritur produktivitetin dhe për t'i ndjekur kërkesat në ndryshim të konsumit. Zinxhirët e mbyllur të ftohjes nga prodhuesi e deri te konsumatori, mjetet e transportit të qumështit me sisteme të ftohjes etj.

Industria e përpunimit të qumështit i ka përqendruar përpjekjet e saj në një gamë të kufizuar të produkteve, kryesisht qumështin dhe produktet e freskëta të qumështit, duke i kushtuar më pak vëmendje djathit, i cili kërkon më shumë njohuri dhe ka një qarkullim të ngadaltë. Disa ndërmarrje të vogla të qumështit kanë futur produkte të reja, të tilla si djath nga qumështi i lopëve, i dhive, i deleve, i buallicave, ajkë e fermentuar, etj.

Janë 45 ndërmarrje¹ që merren me përpunimin dhe paketimin e qumështit të cilat janë të licencuara me kapacitete të ndryshme të instaluara për përpunim dhe të cilat mund të përfitojnë nga kjo masë.

Në këtë grup bëjnë pjesë ndërmarrje të cilat kanë një linjë të plotë të përpunimit të qumështit dhe produkteve të qumështit me një nivel të cilësisë së përafërt me standardet e Bashkimit

Evropian (të klasifikuar në kategorinë "A" në aspektin e përputhshmërisë me standardet). Këto ndërmarrje kanë nevojë për investime të mëtejshme teknologjike për ta përmirësuar dhe zgjeruar rritjen e tyre të furnizimit me lëndë të parë të qumështit, që në mënyrë efikase ta përdorin kapacitetin e prodhimit, për ta forcuar aftësinë e tyre konkurruese dhe për t'i përmirësuar praktikën e menaxhimit të mbeturinave. Këto ndërmarrje i shfrytëzojnë kapacitetet e tyre prodhuese vetëm pjesërisht. Njësitë më të vogla të përpunimit të qumështit përdorin tashmë një pjesë të mirë të kapacitetit të instaluar të tyre. Disa prej ndërmarrjeve janë duke përdorur mbi 50% të kapacitetit të tyre prodhues. Përmes granteve të BE-së dhe projekteve të mbështetura nga donatorët, disa prej tyre u ndihmuan për të zhvilluar aftësitë dhe strategjitë e marketingut, për të promovuar produkte të reja dhe për ta përmirësuar sigurinë ushqimore. Ato kanë nevojë për mbështetje të mëtejme në linjat e prodhimit, me qëllim të diversifikimit të prodhimeve, rritjes së produktivitetit, zgjerimit dhe për të përmirësuar cilësinë dhe standardet e sigurisë së ushqimit.

Bazuar në shkallën e rrezikshmërisë së cilësisë së ushqimit të këtyre ndërmarrjeve të regjistruara nga ana e AUV-it, për vitin 2018 rezultoi se në kategorinë "A" janë sistemuar 4 ndërmarrje përpunuese, në kategorinë "B" 16, në kategorinë "C" 23 dhe në kategorinë "D", e cila tregon shkallën më të lartë të rrezikut janë sistemuar vetëm 2 ndërmarrje.

2.2 SEKTORI I PËRPUNIMIT TË MISHIT

Industria e përpunimit të mishit në Kosovë është rritur ndjeshëm në vitet e fundit, por ende karakterizohet nga një numër i kufizuar i produkteve të ofruara. Aktualisht në Kosovë janë të regjistruara dhe të licencuara 64 ndërmarrje për përpunimin e mishit, të cilat ndahen në tri kategori: 6 ndërmarrje me kapacitete të përpunimit të deklaruara prej 20 ton /ditë ose më shumë, 1 ndërmarrje me kapacitete të përpunimit të deklaruara prej më shumë se 5 dhe më pak se 20 ton/ditë dhe 57 ndërmarrje me kapacitete të përpunimit të deklaruara prej 5 tonë/ditë ose më pak, me nivele të ndryshme të përputhshmërisë për sa i përket kërkesave të sigurisë dhe cilësisë. Nga 64 ndërmarrje të përpunimit të mishit, 5 prej tyre janë klasifikuar në kategorinë "A", 24 në kategorinë "B", 31 në kategorinë "C" dhe 4 në kategorinë "D". Kjo masë do t'i mbështesë ndërmarrjet ekzistuese të përpunimit për të rritur sigurinë e ushqimit, për të mbrojtur mjedisin, për të zbatuar kërkesat e kontrollit të cilësisë, për të zgjeruar llojllojshmërinë e produkteve, futjen e teknologjive të reja të prodhimit dhe të produkteve të reja, si dhe për të investuar në projekte për prodhimin e energjisë së ripërtërishme.

2.3 SEKTORI I PËRPUNIMIT TË PEMËVE DHE PERIMEVE

Pemëtaria konsiderohet si sektor me prioritet të lartë, edhe pse ende karakterizohet me import të lartë për të mbuluar kërkesën vendore. Megjithatë, trendi i fundit tregon që sektori i pemëve po zhvillohet shpejtë. Qëllimi është që të zëvendësohet importi i lartë i pemëve dhe prodhimeve të pemëve me prodhim vendor. Zinxhirit të vlerave të prodhimit dhe përpunimit të pemëve i

mungojnë standardet e cilësisë dhe si pasojë e kësaj mungon homogjeniteti i prodhimeve pasi që prodhimet në masë të madhe nuk klasifikohen sipas klasave të cilësisë. Kjo gjithashtu ndikon që shitësit me shumicë të blejnë prodhime të importuara.

Viteve të fundit, prodhimi i pemëve ka pasur një rritje si rezultat i shtimit të sipërfaqes dhe rendimenteve. Kosova vazhdon të importojë një sasi të konsiderueshme të pemëve të freskëta, pemëve të thara dhe të përpunuara (kryesisht në formë të konservave dhe lëngjeve). Sektori i përpunimit të pemëve kryesisht është i fokusuar në përpunimin e tyre. .

Kosova ka një traditë të gjatë në përpunimin e perimeve, si një pjesë integrale e zinxhirit të ushqimit të çdo familjeje. Është vlerësuar se një sasi e konsiderueshme e perimeve të përpunuara janë duke u prodhuar në shtëpi dhe për konsum vetanak. Kapaciteti i përpunimit në Kosovë, së paku në aspektin e kapaciteteve përpunuese, në masë të madhe e kalon kapacitetin e prodhimit. Edhe pse sektori është i fragmentuar në përgjithësi, disa nga pjesëmarrësit kryesorë mbulojnë një pjesë të konsiderueshme të tregut.

Në vitet e fundit, përpunuesit e pemëve dhe perimeve kanë filluar të prodhojnë produkte të tilla si reçel frutash, sallata të ndryshme, turshi, lëngje, perime të konservuara, marmelatë, ajvar, etj. Kapaciteti i tharjes është i kufizuar, ndërsa ky sistem është duke u përdorur kryesisht për bimët mjekësore dhe ato aromatike. Qëllimi kryesor i kësaj mase është që të gjitha ndërmarrjet e përpunimit të pemëve dhe perimeve të fokusohen në përmirësimin e cilësisë dhe sigurisë së ushqimit dhe në reduktimin e humbjeve në procesin e përpunimit.

Sistemet e sigurisë ushqimore aplikohen në një numër të kufizuar të ndërmarrjeve. Përfshirja e sistemeve të sigurisë ushqimore kërkon investime në përmirësimin e teknologjisë dhe përmirësimin e kushteve në objektet e prodhimit, si dhe investime në pajisje të kontrollit të kualitetit dhe sisteme të IT-së. Rritja e kapacitetit të deponimit është e nevojshme për përmirësimin e tregut të prodhimeve të hortikulturës dhe patates. Është evidente nevoja për linja të klasifikimit, kategorizimit dhe paketimit, për ta rritur cilësinë e produktit përfundimtar dhe për ta përmirësuar konkurrueshmërinë e sektorit ndaj importeve. Objektet e duhura të pasvëljes dhe zinxhiri për ftohje janë të një rëndësie të madhe për cilësinë në zinxhirin e vlerës së perimeve. Kërkesat dhe nevojat për objekte të deponimit me sisteme të ftohjes janë në rritje, por ende tejet të kufizuara dhe të përqendruara në disa fusha dhe niveli i arritjes së standardeve të cilësisë ka nevojë për përmirësim. Prandaj, kjo masë mbështet edhe përmirësimin dhe trajtimin e pasvëljes dhe ruajtjen e lëndës së parë.

2.4 SEKTORI I PRODHIMIT TË VERËS

MBPZHR ka licencuar 29 kompani prodhuese të verës dhe të prodhimeve të tjera nga rrushi dhe vera. Tri veraritë më të mëdha përfaqësojnë përafërsisht 90% të kapacitetit të përgjithshëm të prodhimit në këtë sektor, ndërsa veraritë tjera u takojnë prodhuesve të vegjël, disa prej tyre

me potencial të mirë për eksport. Po ashtu, ekzistojnë edhe prodhuesit shtëpiak të verës dhe pijeve të forta alkoolike, të cilët në mungesë të mundësive materiale për pajisje, tanqe, infrastrukturë dhe kushte higjienike-sanitare, nuk janë të licencuar nga MBPZHR.

Nësektori i verës ka nevojë për mbështetje, me qëllim të përmirësimit në zbatimin e praktikave më të mira teknologjike. Orientimi aktual i kompanive është tregu i Bashkimit Evropian, i cili është sfidues dhe kërkon ngritjen e cilësisë së verës së prodhuar. Në eksportin e tanishëm mbizotëron tregtimi "refuz" i verës, gjë që nuk ka krijuar një rentabilitet të lartë për kompanitë prodhuese të verës.

Kjo masë ka për qëllim mbështetjen e kompanive prodhuese të verës dhe prodhimeve të tjera nga rrushi dhe vera, të regjistruara në regjistrin e prodhuesve dhe të licencuara nga MBPZHR.

3. OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Rritja e aftësisë konkurruese të bujqësisë kosovare dhe zëvendësimi i importit, përmes rritjes së produktivitetit dhe futjes së teknologjive dhe produkteve të reja;
- Rritja e sigurisë dhe cilësisë së produkteve;
- Përkrahja e ndërmarrjeve në sektorët e përzgjedhur, me qëllim të përafrimit me rregullat, standardet, politikat dhe praktikatat e BE-së dhe përmirësimet në mbrojtjen e mjedisit, sigurinë ushqimore dhe cilësinë e produkteve, mirëqenien e kafshëve dhe gjurmueshmërinë e zinxhirit të ushqimit dhe menaxhimin e mbeturinave;
- Përkrahja e zhvillimit ekonomik dhe shoqëror duke synuar rritje të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, nëpërmjet zhvillimit të fermave;
- Forcimi i lidhjeve me prodhimin primar;
- Adresimi i sfidave të ndryshimit klimatik përmes shfrytëzimit të energjisë së ripërtërishme.

3.1 OBJEKTIVAT E VEÇANTA

3.1.1 PËRPUNIMI I QUMËSHTIT

- Zbatimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së për prodhimet e qumështit (higjiena, siguria ushqimore, mirëqenia e kafshëve, ruajtja e mjedisit, etj.);
- Modernizimi i linjave të përpunimit të qumështit dhe objekteve të tjera përcjellëse;
- Futja e prodhimeve të reja ose diversifikimi i prodhimeve në industrinë e qumështit;
- Përmirësimi i marketingut të qumështit dhe prodhimeve të tij;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve.

3.1.2 PËRPUNIMI I MISHIT

- Zbatimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së për prodhimet e mishit (higjiena, siguria ushqimore, mirëqenia e kafshëve, ruajtja e mjedisit, etj.);
- Futja e linjave të reja të përpunimit të mishit;
- Futja e prodhimeve të reja ose diversifikimi i prodhimeve në industrinë e mishit;
- Përmirësimi i marketingut të mishit dhe produkteve të mishit;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve.

3.1.3 PËRPUNIMI I PEMËVE, PERIMEVE DHE PRODHIMI I VERËS

- Zbatimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së (higjiena, siguria ushqimore, cilësia, etj.);
- Përmirësimi i teknologjisë së përpunimit, si dhe modernizimi i objekteve të tjera përcjellëse (depot ruajtëse / ftohëse) duke futur pajisje / teknologji të reja;
- Diversifikimi i prodhimeve;
- Përmirësimi i marketingut;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve

4. LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 101 "Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore" dhe
- Masa 302 "Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve"

Deri më tani një mbështetje e konsiderueshme është ofruar përmes skemave kombëtare dhe granteve të BE-së për industrinë e përpunimit. Zbatimi i kësaj mase do të bashkërendohet me burime të tjera të mbështetjes, duke pasur parasysh kriteret e forta të ndarjes, të cilat do të krijohen gjatë programimit dhe zbatimit të PBZHR-së.

5. PËRFITUESIT PËRFUNDIMTARË

Përfitues mund të jenë ndërmarrjet e përpunimit të qumështit, të mishit, të pemëve dhe të perimeve, si dhe prodhuesit e verës, të regjistruara në Agjencinë për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës, së paku dy vite në nën sektorin përkatës.. Në sektorin e verës, aplikuesit duhet të jenë të regjistruar edhe në Regjistrin e Prodhuesve të Verës në Kosovë.

6. KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

Të gjithë aplikuesit e kësaj mase duhet të jenë të regjistruar në Regjistrin e Fermës

6.1. LLOJET E NDËRMARRJEVE TË PËRKRAHURA

Nga kjo mase përkrahen ndërmarrjet e vogla dhe të mesme, të përcaktuara në bazë të LIGJI NR. 04/L-220 PËR INVESTIME TË HUAJA, (GAZETA ZYRTARE NR.1/09 JANAR 2014).

Ndërmarrjet e vogla duhet të kenë të punësuar prej 10 deri 49 punëtorë

Ndërmarrjet e mesme duhet të kenë të punësuar prej 50 deri 249 punëtore

6.2. STANDARDET KOMBËTARE

Te gjithë përfituesit e kësaj mase, te poentuar per investime ne HACCP dhe ISO 22000 , në fund të investimit duhet të kenë përfunduar ose të jenë në proces të certifikimit me standardin HACCP dhe / ose standardin ISO 22000. Dëshmia zyrtare e certifikimit të suksesshëm duhet të prezantohet në AZHB jo më vonë se 12 muaj pas përfundimit të projektit.

6.3. QËNDRUESHMËRIA EKONOMIKE E NDËRMARRJES

Të gjithë aplikuesit duhet të paraqesin një plan biznesi, në përputhje me modelin e kërkuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Aplikuesi duhet të demonstrojë në planin e biznesit qëndrueshmërinë ekonomike të ndërmarrjes në fund të realizimit të projektit. Ndërmarrja duhet të demonstrojë se ajo mund t'i kryejë detyrimet dhe borxhet rregullisht, pa vënë në rrezik funksionimin normal të ndërmarrjes. Në rast të ndërtimit / rinovimit / zgjerimit, aplikuesit duhet ta dorëzojnë edhe projektin teknik të planit të ndërtimit / rinovimit / zgjerimit.

Modeli për planin e biznesit dhe udhëzimet për përgatitjen e tij do të jenë pjesë e formularit të aplikimit, të publikuar në ueb faqet e AZHB dhe MBPZHR.

6.4. KRITERET E TJERA TË PRANUESHMËRISË

Në rastin e projekteve të ndërtimit / renovimit / zgjerimit, aplikuesit me rastin e aplikimit duhet t'i dorëzojnë:

- Certifikata e pronësisë (Fletën poseduese) të parcelës në të cilën do të bëhet investimi
- Në rast se toka ose objekti është marrë me qira, kontratën e noterizuar të qirasë për së paku 10 vjet duke llogaritur nga viti i aplikimit. Kontrata duhet te permabaj edhe pëlqimin e pronarit(qeradhenesit per investimin qe do te behet ne token ose objektin e ti.Pëlqimi mundet te jet pjes e kontratës se qeramarrjes ose i ndar veqmas.
- Kopjen e planit të parcelës ku do të bëhet investimi
- Kopjen e skicave të objektit,
- Parallogaria e shpenzimeve të materialit dhe të punëve të parapara;

- Pëlqimin nga organi kompetent (Komuna) për leje të ndërtimit, në rastet e projekteve të ndërtimit / zgjerimit, por jo në rastet e projekteve të rinovimit
- Nëse toka ose ndonjë pron tjetër në të cilën do të bëhet investimi është në bashkpronësi aplikuesi duhet të sjell pëlqimin e bashkpronarve.

Ndërsa, para kërkesës për pagesë në Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, duhet ta dorëzojë:

- Lejen për ndërtim nga organi kompetent (Komuna). Leja nuk kërkohet për projektet e rinovimit;
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis, nëse është paraparë me ligj;
- Përfituesit duhet t'i kenë të shlyera detyrimet tatimore, tatimin në të ardhura të korporatave dhe tatimet e tjera të aplikueshme;
- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në përputhje me kontratën e nënshkruar me AZHB;
- Projektet e financuara nga Programi i Zhvillimit Rural 2019 nuk bën të jenë të financuara edhe nga Zyra e BE-së në Kosovë apo ndonjë donator tjetër publik vendor ose ndërkombëtar. Në rast se përfituesi ka përfituar përkrahje për projektin e njëjtë edhe nga ndonjë donator tjetër, atij nuk i jepet përkrahja ose nëse e ka marrë atë, ai do të detyrohet t'i kthejë mjetet e marra, si dhe ndaj tij do të zbatohen ndëshkimet në përputhje me ligjin;
- Përfituesi i cili ka aplikuar në MBPZHR / AZHB dhe institucione tjera publike apo në zyrën e BE-së në Kosovë dhe projekti i tij përzgjidhet për financim nga ndonjëri prej institucioneve, duhet menjëherë të informojë MBPZHR / AZHB apo institucionet tjera përkatëse;
- Të gjithë përfituesit, të cilët në planin e tyre të biznesit kanë deklaruar se do të krijojnë vende të reja të punës dhe për këtë kanë fituar pikë gjatë vlerësimit, duhet t'i krijojnë ato dhe të dëshmojnë me pagesën e kontributit pensional dhe tatimit në paga duke filluar së paku nga muaji i fundit para kërkesës për pagesën e fundit. Përfituesit janë të obliguar të mbajnë këto vende pune të plotësuara me punëtorë me orar të plotë për 3 vjet, aq sa zgjat periudha monitoruese;

7. KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

7.1 Nën sektorët e përpunimit të qumështit dhe të mishit

Te gjithë aplikuesit duhet të jenë të regjistruara në Agjencinë e Regjistrimit të Bizneseve të Kosovës (ARBK) me aktivitetin përkatës së paku dy vite para datës së aplikimit, dhe të aprovuar nga AUV së paku dy vite para datës së aplikimit.

Ndërmarrjet duhet të jenë të kategorizuara si më poshtë:

- Kategoria "A" = shkallë e ultë e rrezikut

- Kategoria "B" = shkalle e mesme e rrezikut
- Kategoria "C" = shkalla e lartë e rrezikut
- Kategoria "D" = shkallë shumë e lartë e rrezikut

Aplikusit e kategorisë "A" dhe "B" nuk janë të pranueshëm në rast të ndërtimit të objektit të ri. Janë të pranueshëm në rast të rinovimit dhe zgjerimit të objektit ekzistues dhe investimet në pajisje.

Aplikuesit e kategorisë "C" janë të pranueshëm për ndërtim të ri me kusht të mbylljes së objektit ekzistues ose rinovimit, zgjerimit të objektit ekzistues.

Aplikuesit e Kategorisë "D" janë të pranueshëm vetëm në rast të ndërtimit të objektit të ri dhe mbylljes së objektit ekzistues. Këta aplikuesë mund të aplikojnë edhe në pajisje dhe në investime të tjera.

7.2 Nën sektorët e përpunimit të pemëve dhe të perimeve

Të gjithë aplikuesit duhet të jenë të regjistruar në Agjencinë e Regjistrimit të Bizneseve të Kosovës (ARBK) me aktivitetin përkatës së paku dy vjet para datës së aplikimit, dhe i regjistruar nga AUV se paku 2 vite para datës së aplikimit

Në rast të investimit në qendra të reja grumbulluese dhe paketuese, kapaciteti minimal i ruajtjes duhet të jetë së paku 1000 m³ të prodhimit. Në rast të zgjerimit të objektit ekzistues ky objekt duhet të ketë kapacitet minimal prej 500 m³, ndërsa objekti i zgjeruar duhet të arrijë kapacitetin minimal 1000 m³.

7.3 Nën sektori i prodhimit të verës

Të drejtë aplikimi kanë ndërmarrjet e regjistruara në Regjistrin e Prodhuesve të Verës dhe Agjensin për regjistrimin e bizneseve të Kosovës si dhe të ketë përvoja se paku 2 vite para datës së aplikimit, prodhuesit e verës duhet që së paku 50% të lëndës së parë (rrushit) të sigurojnë nga prodhuesit e tjerë (jo prodhim vetanak). Ky kriter nuk vlen për prodhuesit e verës që kanë në pronësi mbi 50 ha me vreshta. Aplikuesit duhet të dëshmojnë se e kanë deklaruar prodhimin vjetor të verës dhe të stoqeve të ngelura.

8. INVESTIMET E PRANUESHME

- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve;
- Blerja e makinerive dhe pajisjeve të reja, duke përfshirë programe kompjuterike të nevojshme për funksionimin e linjave të prodhimit apo funksioneve të tjera primare që ndërliken me aktivitetet kryesore të ndërmarrjes;

- Të pranueshme janë investimet në nënsektorët e përpunimit të qumështit, të mishit, të pemëve dhe të perimeve, si dhe prodhimit të verës, përfshirë edhe shpenzimet e marketingut për promovimin e tyre;
- Shpenzimet e pranueshme të marketingut për të gjitha nënmasat e Masës 103 janë: përgatitja dhe shtypja e katalogëve, fletëpalosjeve, broshurave, posterëve, etj., për promovim të produkteve, por jo edhe për shpërndarje të tyre. Po ashtu, shpenzime të pranueshme të marketingut janë edhe prodhimi i audio dhe video-spotëve promovuese, por jo edhe shpërndarja e tyre mediale;
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për marketing është e kufizuar në 5% të totalit të shpenzimeve të pranueshme, por jo më shumë se 10,000 €;
- Shpenzimet e tjera të ndërlidhura me projektin, siç janë: shpenzimet për arkitekt, për inxhinier dhe shpenzimet për studime parapake, si dhe nxjerrja e dokumenteve dhe lejeve relevante janë të pranueshme deri në 7% të shpenzimeve të pranueshme por jo më shumë se 15,000 €, kurse shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit janë të pranueshme deri në 3% të shpenzimeve të pranueshme për projekt, por jo më shumë se 5,000 €;
- Shpenzimet administrative, edhe pse ndodhin para nënshkrimit të kontratës, janë të pranueshme vetëm në qoftë se projekti është përzgjedhur dhe është kontraktuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë.

8.1. INVESTIMET E PRANUESHME PËR NËNSEKTORË

8.1.1 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të qumështit

- Investimet në rinovim / zgjerim të qumështoreve;
- Investimet në ndërtim të qumështoreve të reja të cilat në kohën e aplikimit janë në kategorinë "C" ose "D";
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000);
- Investimet në pajisje për përmirësimin e mbrojtjes së mjedisit, sidomos për menaxhimin e mbetjeve dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara;
- Investimet në mjete transportuese të specializuara;
- Investimet në pajisje për prodhime të reja dhe paketime moderne;
- Pajisje të IT-së, harduer dhe softuer për monitorim, kontroll dhe menaxhim;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Investimet në pajisje për ftohje;

8.1.2 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të mishit

8.1.2. Njësitë për përpunimin e mishit

- Investimet në rinovim / zgjerim të objekteve ekzistuese, përfshirë depot ftohëse bashkë me pajisje;
- Investimet në ndërtim të objekteve të reja për përpunim për ndërmarrjet të cilat në kohën e aplikimit janë në kategorinë "C" ose "D";

- Investimet në pajisje për përpunim të mishit;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000);
- Investimet në pajisje për përmirësimin e mbrojtjes së mjedisit, sidomos për menaxhimin e mbetjeve dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara;
- Investimet për pajisje për kontroll të cilësisë, përfshirë laboratorët përkatës;
- Investimet për pajisje për ftohje dhe ngrirje për ruajtjen e prodhimeve të gatshme;
- Automjete të specializuara për bartjen e lëndës së parë dhe prodhimeve të gatshme;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;

8.1.3 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të pemëve dhe të perimeve

- Investimet në ndërtim, zgjerim, rinovim të objekteve për përpunim;
- Investimet në linja për konservim / pasterizim të pemëve dhe perimeve;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000);
- Investimet në objekte dhe pajisje për trajtim pas vjeljes, për tharje, për klasifikim dhe për deponim;
- Investimet në pajisje për paketim, për etiketim, përfshirë linjat e mbushjes, mbështjellësit dhe pajisje të tjera të specializuara;
- Investimet në pajisje për zinxhirin ftohës, duke përfshirë depo për ftohje dhe ngrirje, tunele të ngrirjes, mjete transportuese me frigorifer dhe pajisje të tjera të nevojshme për të siguruar vazhdimësinë në zinxhirin e ftohjes;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e mbrojtjes së mjedisit, sidomos për menaxhimin e mbetjeve dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara;
- Investimet për pajisje për kontrollë të cilësisë, përfshirë laboratorët përkatës;
- Automjete të specializuara për bartjen e lëndës së parë dhe prodhimeve të gatshme, me ftohje dhe pa ftohje;
- Pajisje të IT-së, harduer dhe softuer për monitorim, kontrollë dhe menaxhim;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;

8.1.4 Investimet e pranueshme për nënmasën e prodhimit të verës

- Ndërtimi / renovimi / zgjerimi i objekteve për prodhimin dhe përpunimin e verës;
- Investimet në pajisje për përpunimin e verës;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000);
- Investimet në pajisje për paketim, për etiketim, përfshirë linjat e mbushjes, ambalazhës dhe pajisje të tjera të specializuara;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Investimet për pajisje dhe aparatura për kontrollë të cilësisë së verës, përfshirë laboratorët përkatës;

- Pajisje të TI-së, harduer dhe softuer për monitorim, kontrollë dhe menaxhim të prodhimit të verës;

9. KRITERET E PËRZGJEDHJES

Tabela 1: Nënmasa e përpunimit të qumështit

Nr.	Kriteret e përzgjedhjes	Pikët
1.	Ndërmarrjet që aplikojnë për certifikim me HACCP dhe / ose ISO 22000, të cilat specifikojnë investimet e nevojshme për certifikimin me këto standarde	35
	Ndërmarrjet që janë plotësisht të certifikuara me HACCP dhe / ose ISO 22000	40
2.	Investime që mundësojnë diversifikimin e prodhimit me së paku dy produkte të reja	10
3.	Shitjet e aplikuesit gjatë vitit 2018 si më poshtë: ≥ 200,000 € - < 2,000,000 € - 10 pikë ≥ 2,000,000 € - < 5,000,000 € - 7 pikë ≥ 5,000,000 € - 5 pikë	Max. 10
4.	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR në dy vitet e fundit	10
5.	Së paku 10% nga investimet e pranueshme i destinohen mbrojtjes së mjedisit: investime për menaxhimin e mbeturinave dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara	10
6.	Se paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripërtëritshme	5
7.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 1 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	Max. 10
8.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (shih dokumentin: Gjendja e përgjithshme e deklarimeve dhe transaksioneve tjera nga ATK)	5
GJITHSEJ		100

Tabela 2: Nënmasa e përpunimit të mishit

Nr.	Kriteret e përzgjedhjes	Pikët
1.	Ndërmarrjet që aplikojnë për certifikim me HACCP dhe / ose ISO 22000, të cilat specifikojnë investimet e nevojshme për certifikimin me këto standarde	35
	Ndërmarrjet që janë plotësisht të certifikuara me HACCP dhe / ose ISO 22000	40
2.	Për përpunuesit e mishit Investime që mundësojnë diversifikimin e prodhimit me së paku dy produkte të reja	10
3.	Së paku 30% e lëndës së parë (mish) të përdorur është nga prodhimi vendor. Kjo duhet të dëshmohet përmes kontratave me thertore. .	10
4.	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR në dy vitet e fundit	10

5.	Së paku 10% nga investimet e pranueshme i destinohen mbrojtjes së mjedisit: investime për menaxhimin e mbeturinave dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara.	10
6.	Së paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripërtëritshme	5
7.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 1 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	Max. 10
8.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (shih dokumentin: Gjendja e përgjithshme e deklarimeve dhe transaksioneve tjera nga ATK)	5
GJITHSEJ		100

Tabela 3: Nënmasa e përpunimit të pemëve dhe të perimeve

Nr.	Kriteret e përzgjedhjes	Pikët
1.	1.a) Investimi në ndërtim të objektit të ri (fabrik për përpunim dhe/ ose depo për ruajtje)	45
	1.b) Investimet në renovim dhe /ose zgjerim të objekteve eksistuese	40
	1.c) Makina dhe pajisje	35
2.	Investime që mundësojnë diversifikimin e prodhimit me së paku dy produkte të reja	10
3.	Së paku 80% e lëndës së parë që përpunohet është nga prodhimi vendor. Kjo duhet të dëshmohet përmes kontratave me fermerët, sasinë e pranuar	5
4.	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR-ja në dy vitet e fundit	15
5.	Së paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohen mbrojtjes së mjedisit: investime për menaxhimin e mbeturinave dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara	5
6.	Se paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripërtëritshme	5
7.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 1 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	Max. 10
8.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (shih dokumentin: Gjendja e përgjithshme e deklarimeve dhe transaksioneve tjera nga ATK.	5
GJITHSEJ		100

Ne raste të investimeve edhe nën pikën 1a, 1b dhe 1c, pikët llogariten nga investimi në pjesën më të madhe të mjeteve (investimit)

Tabela 4: Nënmasa e prodhimit të verës

Nr	Kriteret e përzgjedhjes	Pikët
1.	a. Investimet në linja të prodhimit për verën në shishe, përfshirë për verën e shkumëzuar	60

	b. Investimet në objekte dhe / apo pajisje të ruajtjes. Kujdes: Pikët nga ky kriter do të llogariten me kusht që së paku 25% e investimit të përgjithshëm i është dedikuar investimit sipas këtij kriteri	50
2.	Së paku 80% e rrushit që përpunohet është nga prodhimi vendor. Kjo duhet të dëshmohet përmes sasisë së rrushit prodhuar nga vet aplikuesi dhe / apo kontratatave me fermerët, dhe sasinë e pranuar	10
3.	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR në dy vitet e fundit	10
4.	Se paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripërtëritshme	5
5.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 3 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	Max. 10
6.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (shih dokumentin: Gjendja e përgjithshme e deklarimeve dhe transaksioneve tjera nga ATK)	5
GJITHSEJ		100

Vërejtje për të gjitha nënmasat: Në rastet kur aplikuesit kanë numër të njëjtë të pikëve, përparësi kanë projektet e dorëzuara më herët.

10. SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 30,000 €;
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 400,000 €;
- Përkrahja publike është 50% e shpenzimeve të pranueshme të investimit;
- Pagesa për Masën 103 bëhet në dy këste, pjesa e parë e përkrahjes publike në vlerë prej 50% bëhet në formë të paradhënies pas nënshkrimit të kontratës me përfituesin, me kusht të sigurimit të garancionit bankar, ndërsa pjesa tjetër e mbetur prej 50%, paguhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.
- Garancioni bankar duhet të sigurohet vetëm për paradhënien prej 50% e përkrahjes publike.
- Garancioni bankar duhet të sigurohet për periudhën kohore aq sa zgjate periudha e implementimit të projektit. Ndihma maksimale publike për periudhën e zbatimit të programit për bujqësi dhe zhvillim rural 2014-2020 për Masën 103 është 800.000 € për përfitues.
- Aplikuesi mund të aplikojë me disa projekte gjatë periudhës së zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, në vite të ndryshme, me kusht që projektet e mëhershme të jenë përfunduar me sukses dhe përkrahja publike të mos tejkalojë shumën e lartëpërmendur.

11. BUXHETI

Tabela 5: Ndarja e planifikuar buxhetore, sipas nën masave:

Nën masa	Vlera në €	% e buxhetit
----------	------------	--------------

103.1 Qumështi	1,000,000 €	25
103.2 Mishi	1,000,000 €	25
103.3 Pemët dhe perimet	1,200,000 €	30
103.4 Vera	800,000 €	20
Totali	4,000,000 €	100%

12. INDIKATORET E PROGRAMIT

Tabela 6: Treguesit e monitorimit

Lloji i Treguesve	Treguesit	Qëllimi 2019	
Të hyrat	Vlera e përgjithshme e mbështetjes publike	4,000,000	
	103.1. Përpunimi i qumështit	1,000,000	
	103.2. Përpunimi i mishit	1,000,000	
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)	2,000,000	
	Nga e cila	103.3.1. Përpunimi i pemëve dhe perimeve	1,200,000
		103.3.2. Prodhimi i verës	800,000
Outputi	Numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve të përkrahura	34	
	103.1. Përpunimi i qumështit	6	
	103.2. Përpunimi i mishit	8	
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)	20	
	Nga e cila	103.3.1. Përpunimi i pemëve dhe perimeve	14
		103.3.2. Prodhimi i verës	6
	Vlera e përgjithshme të investimeve (€)	9,000,000	
	Nga e cila	Në kapitalin fizik	8,370,000
		Në marketing	630,000
	103.1. Përpunimi i qumështit	1,650,000	
	103.2. Përpunimi i mishit	2,310,000	
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)	6,160,000	
	Nga e cila	103.3.1. Përpunimi i pemëve dhe perimeve	3,300,000
		103.3.2. Verërat	1,320,000

Rezultatet	Numri i ndërmarrjeve me standarde të përmirësuara në përputhje me standardet kombëtare dhe të BE-së në sigurinë e ushqimit/mirëqenien e kafshëve/mjedisit	27
	Numri i ndërmarrjeve të modernizuara duke përfshirë prodhime të reja dhe/ose teknika të reja të prodhimit	32
	Numri i ndërmarrjeve me marketing të përmirësuar	27
	Numri i konsoliduar i fermerëve në bazë të marrëdhënieve kontraktuese	27
	Numri i ndërmarrjeve që përfshijnë dhe përmirësojnë trajtimin e mbeturinave dhe menaxhimin e tyre	6
	Numri i ndërmarrjeve që prodhojnë energji të ripërtërishme	2
Ndikimi	Rritja ekonomike – si shtesë neto e vlerës bruto të shtuar në ndërmarrjet e mbështetura	15%
	Krijimi i vendeve të punës – nga numri i përgjithshëm bruto si shtesë e Kohës së Plot Ekuivalente (KPE) e krijimit të vendeve të punës në ndërmarrjet e mbështetura	100
	Produktiviteti i punës si ndryshim - Bruto Vlera e Shtuar BVSH për KPE të punës në ndërmarrjet e mbështetura	15%

13. PROCEDURA ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ, i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14. AFATI I ZBATIMIT

Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 10 muaj nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pas kësaj periudhe, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë. AZHB mund të zgjasë afatin e zbatimit për më së shumti 2 muaj, nëse ka arsye të qëndrueshme për këtë, siç është sjellja e ndonjë makinerie specifike prej ndonjë vendi tjetër, etj.

15. SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

MASA 302: DIVERSIFIKIMI I FERMAVE DHE ZHVILLIMI I BIZNESEVE 2019

1. BAZA LIGJORE

Ligji Nr.03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr. Nr.56/27 Korrik 2009);
Ligji Nr. 04/L-090 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 për Bujqësinë dhe Zhvillimit Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012)
Ligji Nr. 03/L-016 - Për Ushqim, (Gazeta Zyrtare Nr.49/25 Mars 2009)
Ligji Nr. 03/L-029 - Për Inspeksion Bujqësor, (Gazeta Zyrtare Nr.45/12 Janar 2009)
Ligji Nr. 04/L-085 - Për Bujqësi Organike, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012);
Ligji Nr. 02/L-111 - Për Bletari, (Gazeta Zyrtare Nr.35/15 Gusht.2008)
Ligji Nr.02/L-8 - Për Verërat, (Gazeta Zyrtare Nr.9/01 Shkurt 2007).
Ligji Nr.04/L-019 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr.02/L-8 për Verërat (Gazeta Zyrtare Nr.13/01 Shtator 2011).
Ligji Nr. 2004/21 - Për Veterinarinë, (Gazeta Zyrtare Nr.18/01 Nëntor 2007).
Ligji Nr. 04/L-191 - Për Blegtorinë, (Gazeta Zyrtare Nr.25/08 Korrik 2013).
Ligji Nr. 2003/3 - Për Pyjet e Kosovës, (Gazeta Zyrtare Nr.34/01 Gusht 2008);
Ligji Nr.03/L-153 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr.2003/03 për Pyjet e Kosovës (Gazeta Zyrtare Nr.67/29 Mars 2010).
Ligji Nr. 03/L-025 - Për Mbrojtjen e Mjedisit, (Gazeta Zyrtare Nr.50/06 Prill 2009);
Ligji Nr. 04/L-074 - Për Shërbimet Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural (Gazeta Zyrtare Nr.04/19 Mars 2012).
Ligji Nr. 04/L-220 - Për Investime të Huaja, (Gazeta Zyrtare Nr.1/09 Janar 2014).
Ligji Nr. 06/L -016 - Për Shoqëritë Tregtare (Gazeta Zyrtare Nr.09/24 Maj 2018).
Ligji Nr. 2004/44 - Për zejtari (Gazeta Zyrtare Nr.6/01 Nentor 2006)
Ligji Nr.02/L-85 - Për Peshkatari dhe Akuakulture (Gazeta Zyrtare Nr.24/01 Maj 2008)

2. ARSYESHMËRIA

Zonat rurale kanë një rëndësi të madhe për zhvillimin e përgjithshëm të vendit dhe paraqesin potencial për diversifikimin e aktiviteteve ekonomike, për krijimin e vendeve të punës dhe krijimin e të hyrave shtesë.

Ekonomia e Kosovës ballafaqohet me shkallë të lartë të papunësisë. Shkalla e papunësisë në vitin 2015 ishte rreth 30% e popullsisë aktive.³ Papunësia është më e shprehur te gratë dhe te të rinjtë, sidomos në zonat rurale. Kushtet e jetës në zonat rurale janë më të vështira, prandaj është evidente shpërngulja e vazhdueshme drejt zonave urbane.

Problemet kryesore me të cilat ballafaqohen njerëzit në zonat rurale janë:

- Mungesa e vendeve të punës;
- Migrimi i rinisë;
- Varësia e lartë nga punësimi në bujqësi;
- Mungesa e shërbimeve cilësore në zonat rurale.

Masa 302 "Diversifikimi i fermës dhe zhvillimi i bizneseve" synon krijimin e vendeve të reja të punës dhe ruajtjen e atyre ekzistuese. Përkrahja në diversifikimin e aktiviteteve ekonomik do të ndihmonte në uljen e varfërisë dhe përmirësimin e kushteve të jetesës në zonat rurale.

Në pajtim me përfundimet e analizës sektoriale për diversifikimin e ekonomisë rurale në Kosovë, diversifikimi i aktiviteteve ekonomike në zonat rurale shihet si një perspektivë afatgjate për zhvillimin e ekonomisë rurale dhe një mënyrë e përshtatshme për krijimin e punësimit të qëndrueshëm në zonat rurale.

Masa 302 "Diversifikimi i fermës dhe zhvillimi i bizneseve" mbështet edhe aktivitetet jobujqësore dhe një varg aktivitete të tjera që i ofrojnë shërbime popullatës në zonat rurale. Në kuadër të masës, përparësi do të i jepet projekteve të realizuara në zonat malore, të propozuara nga femrat ndërmarrëse, fermerët e rinj dhe projekteve që do të krijojnë vende të reja të punës në zona rurale.

Prioritet shtesë do t'u jepet projekteve të rekomanduara nga Grupet Lokale të Veprimit (GLV).

Kjo masë përbëhet nga këto nën masa:

1. 302.1. – Prodhimi i mjaltit
2. 302.2. – Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare⁴
3. 302.3. – Zhvillimi i aktiviteteve artizanale⁵
4. 302.4. – Zhvillimi i turizmit rural
5. 302.5. – Akuakultura/kultivimi i peshkut
6. 302.6. – Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish

a) Arsyeshmëria për nënmasën - Akuakultura/kultivimi i peshkut

³Raporti i Gjelbër 2015

⁴perimet, frutat, erëzat, qumështi, mushti, vera, rakia nga rrushi dhe nga fruta të tjerë, prodhimi i uthullës, përpunimi i brumërave;

⁵ përpunimi i tekstit, i lëkurës, i leshit; përpunimi i metaleve; përpunimi i drurit; punët e dorës, si përgatitja e kostumeve tradicionale; thurja e veshmbathjeve tradicionale; prodhimi i pëlhurave të thurura dhe të endura; qëndisja / thurja e qilimave dhe sixhadeve; përgatitja e bizhuterive të ndryshme dhe aktivitetet e tjera që janë punë artizanale;

Akuakultura është një nën sektor jo shumë i zhvilluar në Kosovë, po me një potencial për zhvillim.

Në Kosovë prodhohen diku rreth 700 ton/vit peshk freskët. Prodhimi nga kultivimi i peshkut kryesisht konsumohet në hoteleri dhe shitet si peshk i freskët.

Import			
Peshku dhe kafshët guaskorë te nënujshme, molusqet dhe jo vertebroret tjerë ujore			
2014	2015	2016	2017
907 t	1.137 t	913 t	1.731 t

Struktura e sektorit kryesisht dominohet nga hurdhat/fermat e vogla që prodhojnë deri 10.000 kg peshk/vit. Shfrytëzimi i kapaciteteve ekzistuese vlerësohet se është rreth 50%.

Konsumi i mishit të freskët të peshkut në Kosovë është rreth 1.4 kg/vit për kokë banori, derisa në vendet e BE-28 është 25kg/vit për kokë banori.

Me qëllim të mundësisë së shfrytëzimit më të mirë të kapaciteteve ekzistuese, rritjen e furnizimit të tregut me prodhime të akuakulturës/peshkut të freskët, propozohet që në programin zhvillimit rural për vitin 2019 të mbështetet edhe sektori i akuakulturës/kultivimit të peshkut.

b) Arsyeshmëria për nënmasën - Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish

Viteve të fundit është vërejtur kërkesë e shtuar për vezë nga pulat e "fshatit" dhe për mish të shpezëve nga fermat e vogla që i mbajnë shpezët të lira në natyrë. Çmimi i vezëve dhe i mishit nga shpezët e fermave të vogla është dyfish ose edhe më shumë më i lartë se sa atyre nga mbajtja konvencionale. Nga kjo kërkesë e tregut mund të përfitojnë ekonomitë familjare në zonat rurale të cilat kanë hapësirë të mjaftueshme në afërsi të shtëpisë së banimit të cilat mund të sigurojnë të hyra shtesë nga këto aktivitete.

3. OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Krijimi i vendeve të reja të punës dhe ruajtja e tyre nëpërmjet diversifikimit;
- Krijimi i kushteve të përshtatshme për parandalimin e shpërnguljes së popullatës së zonave rurale dhe zonave malore;
- Zhvillimi i qëndrueshëm i zonave rurale;

4. OBJEKTIVAT E VEÇANTA

- Rritja e të ardhurave të popullatës në zona rurale;
- Zhvillimi i ndërmarrjeve mikro dhe të vogla duke u bazuar në burimet lokale;
- Ruajtja dhe zhvillimi i aktiviteteve artizanale tradicionale;

- Zhvillimi i turizmit rural.

5. LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 101 "Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore";
- Masa 103 "Investimet në asetet fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore" dhe
- Masa 303 "Përgatitja dhe zbatimi i strategjive për zhvillim lokal - LEADER"

6. PËRFITUESIT PËRFUNDIMTAR

- Përfituesit përfundimtar në këtë masë janë fermerët, sipas definicionit nga Ligji Nr. 04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03L-098 për Bujqësi dhe Zhvillim Rural dhe ndërmarrjet e tjera bujqësore të regjistruara në Regjistrin e Fermës. Ligji Nr. 04/L-220 Për Investime të Huaja, (Gazeta Zyrtare Nr.1/09 Janar 2014).
- Mikrondërmarrja duhet të ketë të punësuar deri nëntë (9) punëtorë;
- Ndërmarrja e vogël duhet të ketë të punësuar prej dhjetë (10) deri dyzet nëntë (49) punëtorë;
- GLV - si përfitues (të akredituara nga Ministria)

7.KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

- Duhet të jenë të regjistruar në Regjistrin e Fermës;
- Nëse aplikuesi është person fizik, ai duhet të jetë mbi 18 vjeç, por jo më i vjetër se 65 vjeç;
- Aplikuesit duhet ta dorëzojnë aplikacionin me të gjitha dokumentet e kërkuara në listën e dokumenteve të kërkuara dhe të paraqitura në Udhëzuesin për Aplikues;
- Investimi duhet të kryhet në zona rurale apo zona malore (sipas përkufizimit të MBPZHR-së);
- Personi fizik duhet ta ketë të përfunduar **shkollimin e detyrueshëm elementar (8 ose 9 vjeçar)** (në rast të personit juridik kjo vlen për pronarin / personin e autorizuar);
- Fleta poseduese dhe kopja e planit obligative për të gjithë aplikues (për vendin e investimit);
- Aplikuesit duhet t'i kenë të shlyera detyrimet tatimore dhe atë, personat fizik tatimin në pronë, kurse ndërmarrjet tatimin në të ardhura të korporatave dhe tatimet e tjera të aplikueshme;
- Aplikuesit nuk duhet të kenë obligime financiare ndaj MBPZHR;
- Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural obligohen t'i mirëmbajnë investimet e tyre sipas projektit të miratuar gjatë tri vjetëve pas realizimit të projektit, aq sa zgjat periudha monitoruese. Nëse nuk i mirëmban investimet, përfituesi obligohet ta kthejë shumën e financuar të përkrahjes publike;

- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të vogla ose baras me 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një projekt-propozim sipas modelit të AZHB-së . Projekt-propozimi për nën masën e turizmit rural është i veçantë;
- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të mëdha se 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një plan të biznesit sipas modelit të AZHB-së. Plani i biznesit për nën masën e turizmit rural është i veçantë;
- Modelet për projekt-propozim për planin e biznesit do të publikohet në ueb faqen e Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB) dhe MBPZHR dhe do të jenë në dispozicion për të gjithë aplikuesit;
- Të gjithë përfituesit, të cilët në planin e tyre të biznesit kanë deklaruar se do të krijojnë vende të reja të punës dhe për këtë kanë fituar pikë gjatë vlerësimit, duhet t'i krijojnë ato dhe të dëshmojnë me pagesën e kontributit pensional dhe tatimit në paga duke filluar së paku nga muaji i fundit para kërkesës për pagesën e fundit. Përfituesit janë të obliguar ti mbajnë këto vende pune të plotësuar me punëtorë me orar të plotë për 3 vjet, aq sa zgjat periudha monitoruese;
- Projektet e financuara nga Programi i Zhvillimit Rural 2019 nuk bën të jenë të financuara edhe nga Zyra e BE-së në Kosovë apo ndonjë donator tjetër publik vendor ose ndërkombëtar. Në rast se vërtetohet se përfituesi ka përfituar përkrahje për projektin e njëjtë edhe nga ndonjë donator tjetër, atij nuk i jepet përkrahja ose nëse e ka marrë atë, ai do të detyrohet t'i kthejë mjetet e marra, si dhe ndaj tij do të zbatohen ndëshkimet në përputhje me ligjin;
- Përfituesi i cili ka aplikuar në MBPZHR / AZHB dhe institucione tjera publike apo në zyrën e BE-së në Kosovë dhe projekti i tij përzgjidhet për financim nga ndonjëri prej institucioneve, duhet menjëherë të informojë MBPZHR / AZHB apo institucionet tjera përkatëse;
- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në përputhje me kontratën e nënshkruar me AZHB-ën.
- Aplikuesi mund të aplikojë vetëm me një projekt brenda vitit.
- Ndihma maksimale publike për periudhën e zbatimit të programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 për Masën 302 është 150,000€ për përfitues.
- Nëse toka ose ndonjë prona tjetër ku do të bëhet investimi është në bashkëpronësi, aplikuesi duhet të sjellë pëlqimin e bashkëpronarëve.
- Kontrata për qiramarrje nuk kërkohet vetëm në rastet kur pronari i tokës dhe aplikuesi janë në marrëdhënie bashkëshortore apo në vijë të drejtë të gjakut pa kufij (p.sh.: stërgjyshërit, gjyshërit, prindërit, fëmijët, nipërit, mbesat, e kështu me radhe.) dhe kjo dëshmohet përmes certifikatës së martesës apo certifikatës së lindjes dhe / apo certifikatës së vdekjes. Po ashtu, aplikuesi duhet të plotësojë Deklaratën nën betim, me të cilën dëshmon se toka me të cilën aplikon është trashëguar nga ai.

Në rast të projekteve të ndërtimit / zgjerimit/renovim me rastin e aplikimit duhet të dorëzojnë:

- Kopjen e skicave;

- Para llogarinë e shpenzimeve për materiale dhe për punë;
- Fleta poseduese dhe kopia e planit obligative për të gjithë aplikues;
- Nëse toka merret me qira - kontratën e noterizuar të qirasë për së paku 10 vjet për parcelën ose objektin ku do të bëhet ndërtim / zgjerim/renovim kurse për projektet që nuk parashohin ndërtim /zgjerim/renovim në pronë të huaj, mjafton kontrata e noterizuar e qiramarrjes për 5 vjet (duke e llogaritur nga viti i aplikimit);

Në rast të projekteve të ndërtimit / zgjerimit para kërkesës për pagesë në AZHB, përfituesit potencial duhet të dorëzojnë:

- Lejen ndërtimore nga komuna, në rast të ndërtimeve/zgjerimi që janë mbi 10 m²;
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis, nëse parashihet me Ligj;
- Në rast të ndërtimit/ zgjerimit në hapësirat e parqeve nacionale kërkohet edhe pëlqimi nga MMPH.

Për nën masën 302.4, para nënshkrimit të kontratës me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë përfituesit potencial të cilët planifikojnë të investojnë në objekte që janë në Listën e Trashëgimisë Kulturore, duhet ta marrin pëlqimin nga Ministria e Kulturës / Departamenti i Trashëgimisë Kulturore.

Për nën -masën 302.5 Akuakultura/kultivimi i peshkut, para kërkesës për pagesë duhet të dorëzohet Licenca për aktivitetet e akuakulturës/ kultivimi i peshkut.

8.KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

8.1 Prodhimi i mjaltit

Aplikuesit duhet:

- Të kenë së paku 50 shoqëri (koshere) bletësh.

8.2 Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare

- Në rast të prodhimit të verës dhe rakisë, aplikuesit duhet të posedojnë më pak së tre (3) hektarë vreshta / pemishte;
- Në rast të përpunimit të qumështit, kapaciteti përpunues i aplikuesve nuk duhet të tejkalojë 500 litra në ditë;

8.3 Zhvillimi i aktiviteteve artizanale

- Nuk ka kritere të veçanta

8.4 Zhvillimi i turizmit rural

Aplikuesit duhet:

- Të dëshmojnë se objekti që do të rinovohet /zgjerohet duhet t'i përshtatet stilit " të zonës rurale".(do të sqarohet në udhëzues);
- Të mbështetet me fotografi për ekzistimin e atij objekti me pamje shtëpisë së stilit të zonës rurale (në kohën e aplikimit);
- Përfituesit të cilët planifikojnë të investojnë në objekte që janë në Listën e Trashëgimisë Kulturore, para nënshkrimit të kontratës me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë përfituesit potencial, duhet ta marrin pëlqimin nga Ministria përkatëse e Kulturës / Departamenti i Trashëgimisë Kulturore;
- Aplikuesi në momentin e aplikimit duhet ta dorëzojë projektin ideor të përgatitur nga arkitekti i diplomuar (vërtetohet me diplomë të fakultetit), të përshtatur pamjes së objektit siç është paraqitur në fotografi;
- Në rast të projekteve me bujtinë, në fund të investimit objekti duhet të ketë jo më pak se 5 shtretër dhe jo më shumë se 20 shtretër;
- Numri i ulëseve për ofrimin e shërbimeve të ushqimit jo më shumë se 50 ulëse.
- Në rast të investimeve në ndërtimin e shtigjeve për këmbësorë dhe biçiklistë përreth objekteve të turizmit rural dhe kur këto shtigje kalojnë nëpër pronë private, me rastin e aplikimit duhet të sillen pëlqimi i noterizuar i pronarëve të pronave nëpër të cilat kalon ky shteg;

8.5 Akuakultura/kultivimi i peshkut

- Për ndërtimin/renovim/ zgjerim/ të inkubatorit për riprodhimin e peshkut mund të aplikojnë vetëm ata të cilët në vitin paraprak kanë shitur më shumë se 30 ton peshk të freskët. (kjo dëshmohet me pagesat direkte për sasinë e shitur të peshkut në vitin paraprak të subvencionet ose me deshmimin nga ATK për sasinë e shitur të peshkut)
- Për nën -masën 302.5 Akuakultura/kultivimi i peshkut, para kërkesës për pagesë duhet të dorëzohet Licenca për aktivitetet e akuakulturës/ kultivimi i peshkut nga MBPZHR

8.6 Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish

- Aplikuesit, në momentin e aplikimit duhet të dëshmojnë se kanë së paku 5 m² tokë/kokë pule ose rose ose 15 m² tokë/kokë bibe ose pate
- Pas përfundimit të investimit aplikuesit duhet të kenë së paku:
 - 300 pula, por jo me shume se 3000 krerë ose
 - 300 rosa, por jo me shume se 3000 krerë ose
 - 100 pata, por jo me shume se 1000 krerë ose
 - 100 biba, por jo me shume se 1000 krerë ose
- Në rast të mbajtjes së kombinuar një patë ose një bibë është e barabartë me 3 pula ose tri rosa dhe duhet të arrihet numri ekuivalent me vlerat e lartpërmendura.

9.INVESTIMET E PRANUESHME

- Shpenzimet e pranueshme janë të kufizuara në ato që janë përfshirë në Listën e Investimeve të Pranueshme për Masën 302, të paraqitur si Shtojce nr 8 të udhëzuesit për aplikues.
- Shpenzimet maksimale të pranueshme për promovim nuk mund të kalojnë 10% të vlerës së gjithmbarshme të investimeve të pranueshme. Investimet për promovimin e produkteve të prodhuara dhe të përpunuara janë: materialet promovuese, pagesat për pjesëmarrje në panairët lokale / kombëtare, ueb faqja, etj.
- Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt - propozimit nuk mund ta tejkalojnë vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme;
- Në rast të investimeve që parashohin ndërtim / zgjerim të objekteve, shpenzimet për arkitekt, inxhinier dhe licenca janë të pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme.

9.1 INVESTIMET E PRANUESHME SIPAS NËNMASAVE

9.1.1 Prodhimi i mjaltit

- Blerja e koshereve pa bletë;
- Blerja e makinerisë dhe pajisjeve për prodhimin dhe përpunimin e mjaltit;
- Rimorkio të specializuara për bartjen e koshereve, vetëm për aplikuesit me mbi 100 koshere;
- Investimet në pajisje për nxjerrjen e produkteve të bletës;
- Investimet në pajisje për kultivimin e mëmave;
- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i dhomës së mjaltit;
- Blerja e pajisjeve laboratorike për analizim të produkteve të bletëve;
- Blerja e linjave teknologjike për mbushje dhe paketim të mjaltit;
- Blerja e pajisjeve për energji të ripërtërishme;

9.1.2 Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare

- Ndërtimi / renovimi / zgjerimi i objekteve për prodhim, ruajtje dhe përpunim të prodhimeve;
- Ndërtimi / renovimi / zgjerimi i objekteve me pamje të përshtatur stilit të zonës rurale për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale (të përkrahur në projekt-propozim);
- Investimet në makina dhe pajisje për përpunimin e qumështit (përfshirë njësitë mobile për përpunimin e qumështit), përpunimin e pemëve dhe perimeve, për pastrim, klasifikim, tharje, grumbullim, pasterizim, ruajtje, frigorifer me ftohje, me ngrirje, furra për pjekje të brumërave, përzierëse të ndryshme të brumërave, pajisje për prodhimin e rakisë, pajisje për mbushje për raki dhe verëra, prodhime të verës, etj.;

- Investimet në blerjen e pajisjeve për matje, paketim dhe etiketim;
- Investimet në blerjen e pajisjeve për energji të ripërtërishme;
- Investimet në pajisje specifike, me qëllim të përmirësimit të sigurisë dhe cilësisë së ushqimit;

9.1.3 Zhvillimi i aktiviteteve artizanale

- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve për zhvillimin e aktiviteteve artizanale si dhe për ruajtjen e prodhimeve;
- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve me pamje të përshtatur stilit të zonës rurale për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale (të përshkruhet në projekt-propozim);
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për thurje dhe për endje të pëlhurave;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për punimin e qilimave dhe sixhadeve;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për përpunimin e lëkurës;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për përpunimin e metaleve;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për përpunimin e drurit;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve të nevojshme për zhvillimin e aktiviteteve të tjera artizanale;

9.1.4 Zhvillimi dhe promovimi i turizmit rural

- Rinovimi / zgjerimi i objekteve "për t'i përdorur si bujtina dhe për ofrimin e shërbimeve gastronomike (me jo më pak se 5 dhe jo më shumë se 20 shtretër);
- Rinovimi / zgjerimi i objekteve me pamje " (p.sh. mulli, kulla, shtëpi, etj.) për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale, për ofrimin e shërbimeve gastronomike tradicionale, për ofrimin e informatave turistike për zonën, etj.;
- Investimet në ndërtimin e shtigjeve për këmbësorë dhe biçiklist përreth objekteve të turizmit rural;
- Blerja e orendive që nevojiten për rregullimin e dhomave, banjove, kuzhinës, sallës së ushqimit (shtretër, ulëse, tavolina, karrige, etj);
- Blerja e pajisjeve për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Blerja e pajisjeve që ofrojnë aktivitete për argëtim të fëmijëve (tobogan, luhatëse, tavolinë ping-pongu, etj.);
- Investimet në krijimin e ueb faqes;

9.1.5 Akuakultura/ kultivimi i peshkut

Pajisje për fermat e akuakulturës për peshqit e ujërave të ëmbla

- Ndërtim/zgjerim/ renovim të baseneve për kultivimin e peshkut;
- Ndërtimi/zgjerim/ renovim të inkubatorit për riprodhimin e peshku;
- Pajisjet për impiantet teknike (furnizimi me ujë, sistemet e ventilimit, sistemet e ngrohjes / ftohjes, gjenerimi dhe furnizimi me energji elektrike dhe instalimet e energjisë, kullimi, rrjetet e kanalizimeve / ujërat e zeza, trajtimi i ujërave të zeza / uji, pastrimi i ujit) dhe kushtet e kontrolluara (kushtet mikro- kontrollin e cilësisë së ujit, lagështia, etj.), duke përfshirë praktikatat e kursimit të energjisë dhe përdorimin e energjive të rinovueshme;
- Pajisjet për kërkesat higjienike dhe sanitare (duke përfshirë magazinimin e produkteve higjienike dhe sanitare dhe zonën e punëtorëve), pajisjet e pastrimit dhe dezinfektimit, si dhe hapësirë për magazinimin dhe ruajtjen e medikamenteve);
- Pajisje për ajrimin e ujit, oksigjenimin e ujit, pajisje për monitorimin dhe oksigjenit (injektuesit e ajrit), temperaturës, pH, pompat e kanalit kryesor, pompat e kanalit anësor;
- Pajisje për inkubatorë për mbarështim/riprodhimin e peshqve (përfshirë vaskat apo rezervuarët e larvave dhe rasadeve);
- Pajisje për klasifikimin e peshkut, dhe pompave transportuese brenda fermës;
- Pajisje për të ushqyerit e peshkut;
- Objekte për depozitimin e ushqimit;
- Pajisje për transportin e peshkut të gjallë (fuqi/rezervarë, bombola të oksigjenit dhe pajisjeve shtesë për transport);
- Pajisjet për dezinfektimin e ujit, filtrimin, pastrimin e ujit, pompat e ujit, skremimin e proteinave ose fraksionimin e shkumës (duke përfshirë valvulat, tubat dhe pajisjet etj);
- Pajisjet për ruajtjen e peshkut të freskët, pajisje për prodhimin e akullit, rezervuarët e ftohjes (kontejnerët, paletat, rimorkiot, rimorkiot ftohëse) duke përfshirë pajisjet ndihmëse për ruajtjen e ushqimit, aditivëve dhe për manipulim, ngarkim dhe shkarkim, pirunier , paletat, sistemet e rripave të transportuesit, pajisjet e peshimit
- Pajisjet për therjen dhe pastrimin e peshkut, paketimin dhe etiketimin (duke përfshirë trajtimin, hedhjen, ruajtjen dhe trajtimin e mbeturinave);
- Pajisjet për sistemet e monitorimit të cilësisë, kontrollit dhe gjurmimit, rritjes, magazinimit dhe shpërndarjes dhe pajisjet kompjuterike dhe softuerët përfshirë sensorë (të ndërlidhura vetëm me pajisjet e pranueshme

9.1.6 Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish

- Ndërtimi i stallës⁶ me infrastrukturë të brendshme (rryma, uji, foletë, purtekat etj.)
- Dhoma për ruajtjen e ushqimit, mbajtjen e inkubatorit etj.
- Rrethoja e kullosës

⁶ Dendësia maksimale në stallë: 6 pula/rosa/m² ose 2 biba/pata/m², pa e llogaritur sipërfaqen që e zënë foletë. Për çdo 7 kafshë së paku një fole në stallë.

- Ujë pirëset
- Enët e ushqimit
- Inkubator të vegjël në përputhje me kapacitetin prodhues

10.KRITERET E PËRZGJEDHJES PËR NËNMASA

Tabela 1: Prodhimi i mjaltit

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët	
1.	Madhësia e fermës në momentin e aplikimit*	Numri i koshereve	50 - 100	50
			101 - 300	45
			> 300	40
2.	Regjistrimi i biznesit	Aplikuesi është i regjistruar në Regjistrin e Bizneseve (me kodin 01.49 Rritja e kafshëve tjera)	5	
3.	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës POP ⁷	5	
4.	Adresa / vendbanimi i aplikuesit**	Ndodhet në zonë malore	10	
		Ndodhet në zonë rurale	5	
5.	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia e tij familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vitet e fundit	10	
6.	Gjinia	Aplikuesi femër	2	
7.	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose me i ri	5	
8.	Arsimimi	Diplomë universitare në bujqësi, veterinar / teknologji të ushqimit	5	
9.	Bujqësia organike	I certifikuar për prodhim organik	8	
GJITHSEJ			100	

*Dëshmi individuale të vërtetuar nga Drejtoria Komunale për Bujqësi – Komuna, për numrin e shoqërive të bletëve dhe vendodhjen e shoqërive të bletëve; (02/L-111)

**Adresa e aplikuesit nënkupton vendbanimin e ekonomisë familjare, respektivisht të pronarit të biznesit aplikues. Në rastet kur aplikuesi pretendon se vendbanimi i tij është në lartësi mbidetare mbi 700 m por nuk është në listën e zonave malore, ai e shkruan në planin e biznesit/projekt=propozim faktin se vendbanimi i tij sipas matjeve vetanake është mbi këtë lartësi. Në rastin e vlerësimit të projektit, ky pretendim pranohet nga zyrtari vlerësues, por ky fakt vërtetohet gjatë kontrollës së parë në terren nga zyrtari i AZHB-se.

Tabela 2: Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët
-----	-------------------	---------------------	-------

⁷ (POP= punë me orar të plotë = 220 ditë pune në vit)

1	Prejardhja e lëndës së parë (të përshkruhet në projekt - propozim ose në plan të biznesit)	Më shumë se 50% të lëndës së parë për përpunim, aplikuesi e prodhon në fermën e vet	50
		Më shumë se 50% të lëndës së parë për përpunim, aplikuesi e siguron nga prodhuesit e tjerë lokal	45
2	Përvoja e aplikuesit në aktivitetet e përpunimit (për personat fizik (me NIF) të përshkruhet në projekt - propozim ose në plan të biznesit; për ndërmarrje të dëshmohet me certifikatën e biznesit)	Ka përvojë së paku një - vjeçare në aktivitetet për të cilat aplikon	20
		Nuk ka përvojë në aktivitetet për të cilat aplikon	15
3	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës (POP)	8
4	Vendi i investimit	Investimi në zonë malore	10
		Investimi në zonë rurale	5
5	Gjinia	Aplikuesi femër	2
6	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose më i ri	10
GJITHSEJ			100

Tabela 3: Zhvillimi i aktiviteteve artizanale

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1	Gjinia e aplikuesit	Investimi udhëhiqet nga aplikuesi femër	55
		Investimi udhëhiqet nga aplikuesi mashkull	45
2	Përvoja e aplikuesit në aktivitetet artizanale (për personat fizik (me NIF), të përshkruhet në projekt - propozim ose në plan të biznesit; për ndërmarrje , të dëshmohet me certifikatën e biznesit)	Ka përvojë së paku një vjeçare në ndonjërin nga aktivitetet artizanale për të cilat aplikon	15
		Nuk ka përvojë në ndonjërin nga aktivitetet artizanale për të cilat aplikon	10
3	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose më i ri	10
4	Vendi i investimit	Investimi në zonë malore	10
		Investimi në zonë rurale	5

5	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës POP	10
GJITHSEJ			100

Tabela 4: Zhvillimi i turizmit rural

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1.	Përvoja e aplikuesit në turizëm rural (për personat fizik, të përshkruhet në projekt (me NIF) - propozim ose në plan të biznesit; për ndërmarrje, të dëshmohet me certifikatën e biznesit)	Ka përvojë së paku një - vjeçare në ofrimin e shërbimeve të turizmit	35
		Nuk ka përvojë në ofrimin e shërbimeve të turizmit	25
2.	Vendi i investimit	Investimi në zonë malore	10
		Investimi në zonë rurale	5
3.	Lloji i investimeve: Në rast të investimit edhe nga pika a) edhe nga pika b), pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 20 pikë)	Investimet në bujtina (së paku 5 shtretër të rinj)	15
		Investimet në ofrimin e shërbimeve gastronomike	10
		Investimet në shtigje për ecje dhe / apo biçikleta	5
4.	Mosha	Ndërmarrësi është i moshës 40 vjeç ose më i ri	5
5.	Gjinia	Investimi udhëhiqet nga aplikuesi femër	2
6.	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës POP	10
7.	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia e tij familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vitet e fundit	10
8.	Trashëgimia kulturore	Objekti / ndërtesa që do të renovohet është në Listën e Trashëgimisë Kulturore	8
9.	Arsimimi	Diplomë të shkollës së mesme/fakulteti në hoteleri / turizëm	3
10.	Përkrahja nga GLV	Projekti është rekomanduar nga GLV me strategji të miratuar	2
GJITHSEJ			100

Tabela 5. Akuakultura/Kultivimi i peshkut

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1.	Kapaciteti prodhues Për fillestar kapaciteti pas investimit. (në biznes plan)	≥ 3 t/vit - < 10 t/vit	50
		≥ 10 t/vit - < 30 t/vit	45
		≥ 30 t/vit	40
2	Përvoja e aplikuesit në akuakulturë	Aplikuesi është i licencuar nga MBPZHR	20
		Aplikuesi është i licencuar nga MBPZHR Aplikuesi ka marrë pagesa direkte për akuakulturë në vitin paraprak por nuk është i licencuar	15
		Aplikuesi është fillestar	10
3	Punësimi	Aplikuesi do të krijoj së paku një vend të ri të punës	10
4	Vendi i investimit	Zonë malore	5
5	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit	10
6	Mosha e aplikuesit	Aplikuesi është 40 vjet ose më i ri në momentin e aplikimit	5
7	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	5
GJITHSEJ			10

Vërejtje

1. Për nën -masën 302.5 Akuakultura/kultivimi i peshkut - Afati i zbatimit të projektit është 10 muaj (300 ditë) me mundësi vazhdimi në përputhje me legjislacionin në fuqi.
2. Për nën -masën 302.5 Akuakultura/kultivimi i peshkut, para kërkesës për pagesë duhet të dorëzohet Licenca për aktivitetet e akuakulturës/ kultivimi i peshkut.

Tabela 6. Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri/ Kategoria	Pikët
1	Përvoja e aplikuesit para aplikimit	Aplikuesi ka së paku 30 pula ose ekuivalentin e tyre në certifikatën e fermerit të vitit para aplikimit	20

2.	Marrëdhënia kontraktuale	Aplikuesi ka kontratë për shitjen e së paku 70% të vlerës së prodhimit të tij (vlera sipas deklarimit në planin e biznesit)	20
4	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës POP ⁸	10
5	Adresa / vendbanimi i aplikuesit	Ndodhet në zonë malore	20
		Ndodhet në zonë rurale	10
6	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia e tij familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vitet e fundit	20
7	Gjinia	Aplikuesi femër	5
8	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose më i ri	5
GJITHSEJ			100

VËREJTJE PËR TË GJITHA NËNMASAT: NË RASTET KUR APLIKUESIT KANË NUMËR TË NJËJTË TË PIKËVE, PËRPARËSI KANË PROJEKTET E DORËZUARA MË HERËT.

10.SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt për nën-masën

302.1- Prodhimi i mjaltit është 20,000 euro;

302.2 - Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare 20,000 euro;

302.3 - Zhvillimi i aktiviteteve artizanale është 30,000 euro;

302.4 - Zhvillimi dhe promovimi i turizmit rural është 50,000 euro;

302.5 - Akuakultura/ Kultivimi i peshkut është 50,000 euro;

302.6 - Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish është 20,000 euro;

Vlera maksimale e projekti, ndërsa minimale 5,000 euro

- Përkrahja publike është 65 % e shpenzimeve të pranueshme të investimit.
- Përkrahje shtesë prej 5% jepet për investime në zonat malore.

⁸ (POP= punë me orar të plotë = 220 ditë pune në vit)

11. BUXHETI

Tabela 5: Ndarja e planifikuar buxhetore, sipas nën masave:

Nën masa	Vlera në €	% e buxhetit
302.1. - Prodhimi, promovimi i mjaltit	800,000	29,62
302.2. - Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare	300,000	11,11
302.3. - Zhvillimi dhe promovimi i aktiviteteve artizanale	300,000	11,11
302.4. - Zhvillimi i turizmit rural	700,000	25,92
302.5.- Akuakultura/ Kultivimi i peshkut	300,000	11,11
302.6.- Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish	300,000	11,11
Totali	2,700,000	100,00

12. INDIKATORËT E PROGRAMIT

Tabela 6: Treguesit e monitorimit

Llojitreguesit	Totali	2,700,000	
Inputi	302.1. Prodhimi i mjaltit	800,000	
	302.2. Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare	300,000	
	302.3.. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale	300,000	
	302.4. Zhvillimi i turizmit rural	700,000	
	302.5. Akuakultura/ Kultivimi i peshkut	300,000	
	302.6.Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish	300,000	
Outputi	Numri i përgjithshëm i projekteve të mbështetura	152	
	prej të cilëve	302.1. Prodhimi i mjaltit	61
		302.2. Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare	23
		302.3. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale	15
		302.4.Zhvillim i turizmit rural	21

		302.5. Akuakultura/ Kultivimi i peshkut	9
		302.6. Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish	23
		Vlera e përgjithshme e investimeve	3,645,000
prej të cilëve		302.1. Prodhimi i mjaltit	810,000
		302.2. Përpunimi i prodhimeve bujqësore të kultivuara	405,000
		302.3. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale	405,000
		302.4. Zhvillim i turizmit rural	675,000
		302.5. Akuakultura/ Kultivimi i peshkut	270,000
		302.6. Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish	270,000
		Numri i vendeve të reja të krijuara	152
Rezultati		Numri i fermave dhe i ndërmarrjeve që krijojnë burime tjera të të ardhurave nga aktivitetet e diversifikimit.	152
		Numri i fermave apo ndërmarrjeve që e kanë shtrirë aktivitetin e tyre në drejtim të përpunimit	76
		Numri i fermave apo ndërmarrjeve me aktivitete të përmirësuara të promovimit	100
		Numri shtesë i turistëve	1,000
		Të ardhura shtesë (€/vit) - si të ardhura të përgjithshme shtesë të krijuara në fermat ose ndërmarrjet e mbështetura	945,000
Impakti		Njësitë e punës bujqësore (pop) riallokohen për aktivitete jo bujqësore	45

13. PROCEDURA ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14. AFATI I ZBATIMIT

Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 90 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, përveç për nën-masën 302.5 Akuakultura/kultivimi i peshkut - në të cilën afati i zbatimit të projektit është 10 muaj (300 ditë) me mundësi vazhdimi në përputhje me

legjislacionin në fuqi. Pas periudhës prej 90 ditëve, respektivisht 300 ditë, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë. AZHB mund të zgjas afatin e zbatimit për më së shumti 30 ditë, nëse ka arsye të qëndrueshme për këtë, siç është sjellja e ndonjë makinerie specifike prej ndonjë vendi tjetër, etj.

15. SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

MASA 303 "ZBATIMI I STRATEGJIVE TË ZHVILLIT LOKAL - QASJA LEADER" - PËR GRUPET LOKALE TË VEPRIMIT (GLV)-TË E PËRZGJEDHURA

1. Baza ligjore

- Ligji Nr.03/L-098 Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.56/27.07.2009);
- Ligji Nr.04L-090 Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 Për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012);

- Ligji Nr.03/L-040 për Vetëqeverisjen Lokale, (Gazeta Zyrtare Nr.28/04 Qershor 2008);
- Ligji Nr.05/L-031 Për Procedurën e Përgjithshme Administrative, (Gazeta Zyrtare Nr.20/21 Qershor 2016);
- Ligji Nr.05/L-020 për Barazi Gjinore, (Gazeta Zyrtare Nr.16/26 Qershor 2015);
- Ligji Nr.03/L-134 Për Lirinë e Asocimit në Organizatat jo Qeveritare, (Gazeta Zyrtare Nr.49/25 Mars 2009);
- Ligji Nr.04/L-074 për Shërbimet Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.04/19 Mars 2012);
- Ligji Nr.04/L-045 për Partneitet Publiko Privat (Gazeta Zyrtare Nr.26/25 Nëntor 2011).

Arsyetimi

Qëllimi kryesor i GLV-ve është që të kontribuojnë në zhvillimin ekonomik të zonave rurale, duke iu ofruar përkrahje komunitetit rural për përgatitjen dhe zbatimin e strategjive zhvillimore në bashkëpunim të ngushtë me komunitetin lokal.

Për të forcuar rolin e GLV-ve për zbatimin e PBZHR 2014-2020, duhet të merren parasysh disa nga rekomandimet kryesore të cilat kanë rrjedh nga Raporti i Vlerësimit Afatmesëm (RVA) i PBZHR 2013 i financuar nga ZNBE:

- Për koordinatorët e GLV-ve është shumë i nevojshëm ndërtimi i kapaciteteve për menaxhimin e projekteve dhe organizimin e proceseve të zhvillimit lokal. Për anëtarët e GLV-ve është i domosdoshëm trajnimi specifik për të kuptuar rolin e tyre dhe parimet themelore të procesit zhvillimor, të bazuar në zonën të cilën e mbulojnë.
- Përveç trajnimeve, duhet të organizohet një fushatë vetëdijesimi për publikun e gjerë.
- Fushat e financuara duhet të zgjerohen sa më shumë, për të përmbushur nevojat rurale.
- Më shumë përkrahje për punën e vazhdueshme administrative dhe organizative të GLV-ve.
- Aktivizimi i pjesëmarrjes lokale dhe mbajtja e aktiviteteve të vazhdueshme të GLV-ve.

Me qëllim të arritjes së këtyre detyrave, gjatë pjesës së dytë të vitit 2014, është realizuar aktiviteti "Ndihma teknike për GLV-të potenciale", në formë të thirrjes për prezantime të Strategjive Zhvillimore Lokale (SZHL).

Dymbëdhjetë (12) Strategji të Zhvillimit Lokal janë përgatitur nga GLV të ndryshme dhe janë prezantuar në Ministrinë e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural. Vlerësimi është bërë në bazë të kriterëve të pranueshmërisë dhe të përzgjedhjes, të miratuara paraprakisht. Të gjitha 12 SZHL kanë fituar pikë më shumë se sa minimumi i paraparë dhe të gjitha janë kualifikuar për tu financuar në periudhën 2014-2020.

Masa 303, LEADER përbëhet nga tri aktivitete kryesore :

- **Aktiviteti 1.** - "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve të përzgjedhura";
- **Aktiviteti 2.** - "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal qasja LEADER - për GLV-të e përzgjedhura" dhe
- **Aktiviteti 3.** - "Kooperimi / bashkëpunimi" i cili do të fillohet në një fazë të mëvonshme, pasi që GLV-të të jenë mirë të strukturuar, punonjësit e tyre të jenë trajnuar dhe banorët e territoret e tyre të kenë demonstruar kapacitetet për të përfituar nga ato aktivitete .

2. Objektiva e përgjithshme

Masa 303 si objektive kryesore e ka përkrahjen e ngritjes së kapaciteteve të GLV-ve të përzgjedhura, anëtarëve të GLV-ve dhe banorëve rural, me qëllim të rritjes së shkathhtësisë të tyre në fushën e demokracisë dhe zhvillimit lokal.

3.1. Objektivat specifike

- Funkcionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura sipas qasjes LEADER;
- Ndërtimi i kapaciteteve të GLV-ve të përzgjedhura;
- Vetëdijesimi i popullatës rurale në aktivitetet e GLV-ve të përzgjedhura;
- Shkëmbimi i përvojave në mes të GLV-ve të përzgjedhura.
- Zbatimi i SZHL-ve (projekteve)

3. Lidhja me masat tjera në PBZHR

Masa 303 LEADER, për zbatimin e Strategjive Zhvillimore të GLV-ve të përzgjedhura është e lidhur me Masën 302- DIVERSIFIKIMI I FERMAVE DHE ZHVILLIMI I BIZNESEVE

Aktiviteti 1 . Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve

Qëllimi i këtij aktiviteti është mbështetja e ngritjes së mëtutjeshme të kapaciteteve të GLV-ve të përzgjedhura, anëtarëve të GLV-ve të përzgjedhura si dhe të banorëve të zonave rurale në mënyrë që të rrisin aftësitë e tyre në demokracinë lokale dhe të qeverisjes për të inkurajuar ata që të promovojnë iniciativat lokale dhe partneritetin.

Aktivitetet e pranueshme

- Përgatitja e studimit për zonën si: studime socio-ekonomike, regionale, të marketingut, etj.;
- Trajnimi dhe shkollimi /edukimi i punonjësve dhe anëtarëve të GLV-ve në bazë të temave të ndryshme;
- Temat e ndërlidhura me qasjen LEADER, si: koncepti LEADER, qeverisja lokale, SZHL, menaxhimi i rrjeteve, avancimi i pjesëmarrjes së palëve me interes, etj.;
- Temat e ndërlidhura me menaxhimin, si: përgatitja e planeve të biznesit, përgatitja e aplikacioneve për projekte, kontabiliteti dhe raportimi, etj.;
- Tërheqja e interesimit, organizimi i publicitetit dhe materialet e ngjarjet promovuese për anëtarët e GLV-ve dhe banorët e zonës, siç janë: seminarët, punëtoritë, mbledhjet, etj.;
- Pjesëmarrja e anëtarëve të GLV-ve në seminare, punëtoritë, mbledhje, vizita studimore, duke përfshirë ngjarjet e organizuara nga Rrjeti për Zhvillim Rural.

Lista indikative e shpenzimeve të pranueshme

- Shërbimet e ekspertëve me CV-i të verifikuara të fushave të zhvillimit ekonomik, rural, regional, mjedisit, marketingut etj.
- Shpenzimet e përkthimit me shkrim dhe me gojë;
- Shpenzimet e udhëtimit të anëtarëve të GLV-ve të përzgjedhura brenda Kosovës dhe jashtë duke përfshirë akomodimin dhe mëditjet;

- Aktivitetet e nxitjes së interesimit, siç janë trajnimet, pjesëmarrja në seminare, punëtori dhe panaire, parapagimi për publikime dhe blerja e tyre, aktivitete të tjera të zgjimit të interesimit, etj.
- Punëtoritë dhe ngjarjet informative për nxitjen e pjesëmarrjes aktive të popullatës rurale në proceset e zhvillimit lokal;
- Marrja me qira e objekteve dhe pajisjeve për organizime të ndryshme, si dhe shërbimet hoteliere;
- Prodhimi dhe publikimi i materialeve siç janë: fletëpalosje, broshura etj.
- Shpenzimet e mirëmbajtjes së xhirollogarisë së GLV-s (dokumentohet me pasqyrën bankare vjetore të GLV-s)

Aktiviteti 2 "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal"

Ka dy nën-aktivitete:

- **Aktiviteti 2 a)**
Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre. Shpenzimet operative të GLV-ve lidhen me menaxhimin dhe funksionalizimin e GLV-ve sipas qasjes LEADER dhe fillimin e zbatimit të SZhL-ve.

Aktivitetet e pranueshme

- Hapja e zyrës së GLV-së, duke përfshirë pajisjet dhe mobilet e zyrës;
- Punësimi i punonjësve - menaxherit me orar të plotë ose gjysmë orari;
- Qiraja e zyrës dhe shpenzimet vjetore rrjedhëse, si: materiali për zyrë, rryma, telefoni, interneti etj.;
- Caktimi i buxhetit për shërbimet e tjera të jashtme, si TI, kontabilitet, etj.;
- Shpenzimet e aktiviteteve për menaxherin dhe anëtarët e bordit, si udhëtimet për takime jashtë zyrës, p.sh me GLV tjera etj.;
- Identifikimi dhe caktimi i buxhetit për projektet e vogla që do të zbatohen drejtpërdrejtë.

Lista indikative e shpenzimeve të pranueshme

- Pagat e menaxherit të GLV-së dhe/ose të punonjësve të tjerë të GLV-ve;
- Qiraja e zyrës dhe shpenzimet operative;
- Materiali për zyrë;
- Blerja e pajisjeve, duke përfshirë pajisjet e TI-së, mobilet;
- Shërbimet për specialistët e TI-së, kontabilistët, etj.;
- Shpenzimet e paparashikueshme.
- Shpenzimet e mirëmbajtjes së xhirollogarisë së GLV-s (dokumentohet me pasqyrën bankare vjetore të GLV-s)

Aktiviteti 2b) Përkrahja për zbatimin e SZhL-ve të GLV-ve

- GLV-të zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZhL-të. Aktivitetet e tilla duhet të mbështesin ngjarje kulturore (panaire, festivale ekspozita etj.), promovim i produkteve vendore (etiketim, marketing, fletëpalosje, broshura etj.), infrastrukturë të shkallës së vogël (gardhiqe, fontanta, parqe, ura të vogla, rrugë fushore, shënjimi i rrugëve malore, rinovim të trashëgimisë kulturore dhe natyrore etj.).
- Shpenzimet e mirëmbajtjes së xhirollogarisë së GLV-s (dokumentohet me pasqyrën bankare vjetore të GLV-s)

5. Përfituesi përfundimtar

Përfituesit përfundimtar të Masës 303 " janë të gjitha GLV-të e përzgjedhura dhe RrZHR për GLV

6. Shkalla e përkrahjes publike

Për Aktivitetin 1. "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV-të e përzgjedhura". Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 100%.

Aktiviteti 2. " Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal- qasja LEADER"

2a) "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura" duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.

Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 100%.

2b) "Zbatimi i SZHL të GLV-ve të përzgjedhura" ku promovojnë dhe zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZHL-të.

Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 80% nga MBPZHR dhe 20 % nga donatorët tjerë apo nga anëtarët e GLV-ve të përzgjedhura.

Përzgjedhja e projekteve bëhet nga GLV-të

GLV-të e përzgjedhura zbatojnë programin sipas qasjes prej poshtë-lartë. Vendimet lidhur me elaborimin dhe zbatimin e strategjive zhvillimore lokale duhet të merren nga bordi kryesues i GLV-së përmes shumicës së thjeshtë të votave.

7. Ndarja e buxhetit sipas aktiviteteve

Buxheti i planifikuar për Aktiviteti 1 . "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit për GLV-të e përzgjedhura" dhe Aktiviteti 2 303.2. "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal" në total për vitin 2019 është 300.000 euro

Tabela 1. Buxheti

Masa 303 "përgatitja dhe zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal - qasja leader" - për grupet lokale të veprimit (GLV)-të e përzgjedhura	Buxheti %	Buxheti në €
Aktiviteti 1 "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve"	30%	Për komuna prej 10,000-50,000 banor deri në 5,000euro; Për komuna prej 50,000 -90,000 banor deri në 7,000 euro; Për komuna prej 90,000-150,000 banor deri ne 9,000 euro

		Për Rrjetin e Zhvillimit Rural 7,000 euro
Totali		89,000 euro
Aktiviteti 2 "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal"		
Aktiviteti 2 a): "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura "duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.	26%	78,480 euro
Aktiviteti 2 b): Aktiviteti i dytë është "Përkrahja për zbatimin e SZhL të GLV-ve"	44%	132,520 euro
Totali Buxhetit për GLV dhe RrZhR		300,000 euro

Aktiviteti 1 "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV-të e përzgjedhura"

Nën-masa do të ketë tri pragje të shpenzimeve maksimale të pranueshme varësisht nga numri i banorëve të territorit që përfshinë GLV-ja e përzgjedhur.

Në bazë të raportit të Agjencisë të Statistikave të Kosovës, Vlerësimi i Popullsisë së Kosovës, 2013 nëpër komuna ku GLV-të janë përzgjedhur është si vijon:

Për komuna prej 10,000 deri në 50,000 banorë, maksimumi i shpenzimeve të pranueshme për nën-masën 303.1. "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV të përzgjedhura shpenzimet e pranueshme janë deri në 5,000 euro:

- Deçan
- Obiliq
- Viti
- Shtime

Për komuna me mbi 50,000 deri në 90,000 banorë, maksimumi i shpenzimeve deri në 7,000 euro:

- Mitrovica
- Skenderaj;
- Rahovec
- Lipjan
- Malishevë

Për komuna me mbi 90,000 deri në 150,000 banorë, maksimumi i shpenzimeve deri 9,000 euro:

- Prizren;
- Ferizaj dhe
- Peja

Dhe për RrZhR deri në 7,000 euro.

303.2. Nën-masa "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal"

a) Aktiviteti i parë është "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura" duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.

Tabela 2. Shpenzimet e pranueshme për funksionalizimin e GLV-ve dhe RrZhR-së

Shpenzimet e pranueshme për funksionalizimin e GLV-ve dhe RrZhR-së 2019	Euro	Muaj	Total
Pagat e menaxherit të GLV-së dhe/ose të punonjësve të tjerë të GLV-ve; (rroga bruto)	220	12	2,640
Qiraja e zyrës dhe shpenzimet operative;	150	12	1,800
Materiali për zyrë;	10	12	120
Shërbimet (specialistët e TI-së, kontabilistët, etj.);	50	10	500
Rryma, uji dhe shërbimet e komunaleve	30	12	360
Shpenzimet e transporti	20	12	240
Shpenzimet e paparashikuara	300	1	300
Totali për funksionimin e një GLV			5,960
Totali për funksionimin e 12 GLV-ve			71,520
Shpenzimet për funksionimin e RrZhR-së			5,960
Totali për funksionimin e GLV-ve dhe RrZhR			77,480 €

b) Aktivitetin e dytë që është "Zbatimi i SZHL të GLV-e të përzgjedhura" ku promovojnë dhe zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZHL.

8. Administrimi i shpenzimeve të pranueshme

Aktiviteti 1 "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV të përzgjedhura" dhe

GLV-të e përzgjedhura pas nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, 80% e të gjitha shpenzimeve të pranueshme i marrin si paradhënie.

Ndërsa pas përfundimit të projektit, GLV-ja përfituese duhet të sjell dëshmitë e nevojshme, si: faturat, formularin e ditëve të punës të menaxherit dhe të ekspertëve, si dhe CV-në e menaxherit, CV-në e ekspertit si dhe procedurën e përzgjedhjes së menaxherit apo ekspertit, si për mjetet e marra në paradhënie ashtu edhe për 20% të mjeteve të cilat paguhen pas përfundimit të projektit. Në rast të mos përmbushjes së këtij kushti, GLV-ja përfituese obligohet të kthejë mjetet e marra. Ndihma publike nga MBPZHR jepet në dy këste: 80% si paradhënie dhe 20% pas përfundimit të projektit.

Aktivitetin 2 "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal- qasja LEADER" 2a) "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura" duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.

GLV-të e përzgjedhura pas nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, 80% e të gjitha shpenzimeve të pranueshme i marrin si paradhënie. Ndërsa pas përfundimit të projektit, GLV-ja përfituese

duhet të sjell dëshmitë e nevojshme, si: faturat, formularin e ditëve të punës të menaxherit dhe të ekspertëve, si dhe CV-në e menaxherit, CV-në e ekspertit si dhe procedurën e përzgjedhjes së menaxherit apo ekspertit, si për mjetet e marra në paradhënie ashtu edhe për 20% të mjeteve të cilat paguhen pas përfundimit të projektit. Në rast të mos përmbushjes së këtij kushti, GLV-ja përfituese obligohet të kthejë mjetet e marra. Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 100%. Ndhima publike nga MBPZHR jepet në dy këste: 80% si paradhënie dhe 20 % pas përfundimit të projektit.

2b) "Zbatimi i SZhL të GLV-ve të përzgjedhura" ku promovojnë dhe zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZHL-të.

Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 80% nga MBPZHR dhe 20 % nga donatorët tjerë apo nga anëtarët e GLV-ve të përzgjedhura. Përzgjedhja e projektit bëhet nga GLV-ja .

GLV-te duhet të bëjnë kërkesën për pagese edhe për paradhënie.

Tabela 3. Buxheti për GLV dhe RrZhR për Vitin 2019

	Aktiviteti 1 "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve"	"Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve"	Aktiviteti 2 "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal"	Nën aktiviteti 2 a) Funksonalizimi i GLV-ve të përzgjedhura duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.	Nën aktiviteti 2 b) Aktiviteti i dytë është "Përkrahja për zbatimin e SZhL të GLV-ve"	Totali per GLV
1	Deçan	5,000		5,960	11,043	22,003
2	Obiliq	5,000		5,960	11,043	22,003
3	Viti	5,000		5,960	11,043	22,003
4	Shtime	5,000		5,960	11,043	22,003
5	Mitrovica	7,000		5,960	11,043	24,003
6	Skenderaj	7,000		5,960	11,043	24,003
7	Rahovec	7,000		5,960	11,043	24,003
8	Lipjan	7,000		5,960	11,043	24,003
9	Malishevë	7,000		5,960	11,043	24,003
10	Prizren;	9,000		5,960	11,043	26,003
11	Ferizaj	9,000		6,960	11,043	27,003
12	Peja	9,000		5,960	11,043	26,003
13	RrZhR	7,000		5,960		12,960
	Totali për të gjitha GLV dhe RrZhR					299,996

9. Indikatorët

Tabela 4.

Lloji i indikatorit	Treguesi	Caku 2019
	303.1 - Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territoreve të GLV-ve të përzgjedhura	89,000
	303.2 - Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal për GLV-të e përzgjedhura	211,000

	Aktiviteti 1: "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura"	78,480	
	Aktiviteti 2: "Përkrahja për zbatimin e SZHL të GLV-ve"	132,52	
Inputi		300,000€	
Outputi	Nr. i përgjithshëm i projekteve të përkrahura	46	
	Prej të cilëve	303.1 - Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territoreve të GLV-ve të përzgjedhura	12
		303.2 - Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal për GLV-të e përzgjedhura	
		a) "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura"	12
		b) "Përkrahja për zbatimin e SZHL-ve të GLV-ve"	22
	303.3 - Projektet e bashkëpunimit	0	
	Vlera e investimeve të përgjithshme		
Prej të cilëve	303.1 - Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territoreve të GLV-ve të përzgjedhura	89,000	
	303.2 Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal "Aktiviteti 1: "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura" Aktiviteti 2: "Përkrahja për zbatimin e SZHL të GLV-ve"	78,480	
		132,520	
Rezultati	Nr. i njerëzve shtesë që marrin pjesë në takimet e GLV-ve, pa anëtarët e asamblesë së përgjithshme	25%	
	Nr. i GLV-ve të aftë për të prodhuar aplikacione të suksesshme	12	
	Relevanca e aktiviteteve të bashkëpunimit siç vlerësohet nga pjesëmarrësit (1 - shumë e ulët, 2 - I ulët, 3 - Relevant; 4 - Shumë relevante	3,5	
Impakti/ndikimi	Nr. i banorëve në territoret rurale të cilët kanë mundësi të përfitojnë nga Programi i ardhshëm i ZHR-së përmes GLV-ve	80%	

10. Shtrirja gjeografike e masës

GLV-të e përzgjedhura mbulojnë 12 komunat përkatëse të Kosovës, në të cilat ato veprojnë. Një GLV përfaqëson një zonë rurale me popullatë prej më shumë se 10 .000 banorë dhe më pak se 150.000, duke përfshirë qytezat dhe qytetet me më pak se 30.000 banorë. Territori i përfaqësuar nga GLV-ja duhet të jetë integral nga pikëpamja ekonomike, shoqërore dhe fizike (gjeografike) dhe nuk duhet t'i përket territorit të GLV-së tjetër. Vendi i njëjtë nuk duhet t'i përket më shumë se një GLV-je, d.m.th. një partneriteti, një strategjie dhe një territori.

11. Afati i zbatimit të projekteve

Zbatimi i projekteve zgjatë 12 +2 muaj prej momentit të nënshkrimit të kontratës.

MASA PËR UJITJEN E TOKAVE BUJQËSORE

1. BAZA LIGJORE

Ligji Nr.03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.56/27 Korrik 2009);
Ligji Nr.04/L-090 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012);
Ligji Nr.04/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, dt. 01 prill 2007;

Ligji Nr.03/L-198 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr.04/L-9 për Ujitjen e Tokave Bujqësore, (Gazeta Zyrtare dt.16 gusht 2010);
Ligji Nr.04/L-26 - Për Tokën Bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.13/01 Qershor 2007);
Ligji Nr.03/L-087 Për ndermarrjet publike, (Gazeta Zyrtare Nr. 31/15 Qershor 2008)
Ligji Nr. 04/L-111 Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 03/L-087 Për Ndërmarrjet Publike (Gazeta Zyrtare Nr.13/30 Maj 2012)
Ligji Nr. 04/L-147 - Për Ujërat e Kosovës, (Gazeta Zyrtare Nr.10/29 Prill 2013);
Ligji Nr.03/L-214 - Për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis, (Gazeta Zyrtare Nr.83/29 Tetor 2010);
Ligji Nr.04/L-110 - Për Ndërtim, (Gazeta Zyrtare Nr.18/03 korrik 2012);
Ligji Nr.04/L-042 - Për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës, (Gazeta Zyrtare Nr.18/19 Shtator 2011);
Ligji Nr.04/L-237 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr.04/L-042 Për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës, (Gazeta Zyrtare Nr.25/17 Prill 2014).
Ligji Nr. 06/L -016 Për Shoqëritë Tregtare (Gazeta Zyrtare Nr.09/24 Maj 2018).

2. ARSYESHMËRIA

Zhvillimi i bujqësisë së qëndrueshme, si një nga prioritetet kryesore të Qeverisë së Kosovës nuk mund të arrihet pa shfrytëzimin racional të pasurive ujore si dhe pa vendosjen, rehabilitimin dhe zgjerimin e infrastrukturës së ujitjes.

Derisa në stinët e tjera, të reshurat janë të mjaftueshme, ato mungojnë gjatë stinës së verës. Prandaj imponohet nevoja e akumulimit, grumbullimit dhe strukturimit të ujërave, me qëllim të shfrytëzimit të tyre gjatë verës për nevoja të ujitjes së kulturave bimore.

Gjendja teknike e një pjese të madhe të infrastrukturës së ujitjes nuk është e mirë.

Pendat, rezervuarët e ujit, stacionet e ujitjes, pompat, kanalet, gypat, etj., kanë nevojë për rehabilitim, për ndërtime të reja, si dhe për mirëmbajtje të rregullt. Zhvillimi i bujqësisë intensive dhe konkurruese, në kushtet ekonomisë së tregut të lirë, është i pamundur pa zhvillimin e sistemit të ujitjes. Kjo bëhet edhe më e rëndësishme nëse merren parasysh ndryshimet klimatike të viteve të fundit dhe parashikimet për të ardhmen.

3. OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Rritja e produktivitetit të prodhimeve bujqësore;
- Rritja e rendimentit dhe cilësisë së prodhimeve bujqësore;
- Rritja e aftësive konkurruese të prodhimeve bujqësore;
- Rritja e numrit të punësuarve

3.1 OBJEKTIVAT E VEÇANTA

- Rritja /zgjjerimi i sipërfaqeve nën ujitje
- Modernizimi i sistemeve për ujitje , duke zvogëluar humbjet, dhe përdorimin më racional të ujitë;
- Rehabilitimi i infrastrukturës në sistemet ekzistuese të ujitjes

4. LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR

- Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:
- Masa 101 “Investimet në asetet fizike të ekonomive bujqësore”.

5. PËRFITUESIT PËRFUNDIMTARE

- Përfituesit përfundimtarë nën këtë masë janë:
- Fermerët, sipas definicionit nga Ligji Nr. 04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 03/1-098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural;
- Shoqatat e përdorueseve të ujitjes;
- Kompanit Rajonale të Ujitjes

6. KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

- Pëlqimi nga kompania publike e ujitjes, në rast se aplikuesi në projektin e tij e parasheh shfrytëzimin e sistemit të ujitjes të kompanive publike.
- Dëshmia që fermerë përfitues nga Masa101 “Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore”, janë përfshirë në projekt, nëse ka të tillë;
- Projekte të pranueshme për financim me mjetet publike janë vetëm projektet që pas përfundimit të investimeve janë në funksion të qëllimit për të cilin është bërë investimi (janë në gjendje për të ujitur tokat bujqësore) dhe kjo duhet të dëshmohet me rastin e kontrollës së fundit në terren. Nëse projektet pas përfundimit të investimit nuk janë funksionale, përfituesi obligohet ta kthejë shumën e financuar të përkrahjes publike të marrë si paradhënie. Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural obligohen t'i mirëmbajnë investimet e tyre sipas projektit të miratuar gjatë 3 vjetëve pas realizimit të projektit, aq sa zgjat periudha monitoruese.
- Nëse nuk i mirëmban investimet, përfituesi obligohet ta kthejë shumën e financuar të përkrahjes publike gjat periudhes monitoruese;
- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në përputhje me kontratën e nënshkruar me AZHB.
- Në rast se në projekt parashihet ndërtim, zgjerim , rehabilitimi, aplikanti duhet të paraqes edhe:
- Projektin ideor (teknik) me paramasë dhe paralogari të investimeve

Në rast të përzgjedhjes së projektit, para nënshkrimit të kontratës, përfituesi duhet të dorëzojë:

- Lejen për ndërtim nga organi kompetent i Komunës
- Projektin e detajuar, me paramasë dhe parallogari;
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis, nëse parashihet me ligj;

7. KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

- Projekti ideor teknik i dorëzuar duhet të demonstrojë zvogëlimin e humbjeve të ujit në minimum 20%, në rastet e modernizimit të sistemeve ekzistuese të ujitjes.
- Përfituesi duhet të kontraktojë kompani ndërtimi me përvojë të mëhershme në tri vitet e fundit në ndërtimet e sistemeve të ujitjes dhe ujrave që kërkohen në projekt dhe e cila do të garantojë për punët e ndërtimit për së paku 3 vjet pas finalizimit të punës.
- Kompania e kontraktuar duhet të respektoj kriteret e Udhëzimit Administrativ për masat dhe kriteret e përkrahjes në bujqësi dhe zhvillim rural 2019, si dhe legjislacionit të prokurimit publik në fuqi.
- Përfituesi duhet të dorëzojë deklaratë me shkrim përmes së cilës garanton se do të participoj me 20% të shumës totale të miratuar për realizimin e projektit.
- Sipërfaqja minimale e projektit nën ujitje duhet të jetë 10 ha.
- Aplikuesit duhet të dëshmojnë të drejtat pronësore të tokës së tyre dhe të gjitha tokave të fermerëve të tjerë ku do të bëhet investimi i propozuar që nënkupton tërë sipërfaqen nëpër të cilën kalon sistemi i ujitjes dhe tokat që do të ujiten si dhe pëlqimin me shkrim (deklaratë e nënshkruar e cila përmban edhe nr. e parcelës për të cilën jepet pëlqimi) dhe të dhënat personale (kopja e letërnjoftimit) nga pronarët e tokave për investimin që do të bëhet. E drejta pronësore dëshmohet përmes certifikatës së pronës (fleta poseduese). E drejta pronësore pranohet edhe kur pronari i tokës dhe shfrytëzuesi i tokës që do të përfshihet në investim/ujitje janë në marrëdhënie bashkëshortore apo në vijë të drejtë të gjakut pa kufij (p.sh. stërgjyshërit, gjyshërit, prindërit, fëmijët, nipërit, mbesat e kështu me radhë.) dhe kjo dëshmohet përmes certifikatës së martesës, certifikatës së lindjes dhe / apo certifikatës së vdekjes. Po ashtu, shfrytëzuesi i tokës që do të përfshihet në investim/ujitje duhet të plotësojë Deklaratën nën betim, me të cilën dëshmon se toka me të cilën aplikon është në trashëgimi të tij.
- Tokat e marrura me qera se paku 10 vite e noterizuar.

8. INVESTIMET E PRANUESHME

- Shpenzimet e pranueshme janë të kufizuara në ato që janë listuar në Listën e Investimeve të pranueshme për Masën Ujitja e Tokave Bujqësore, e paraqitur si Shtojcë Nr. 6 e Udhëzuesit për Aplikues.
- Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt-propozimit pranohen deri në vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme, por jo më shumë se 1000 euro. Në rast të investimeve që parashohin skica, dizajn të hollësishëm inxhinierik, vlerësim të ndikimit në mjedis, shpenzimet për arkitekt dhe inxhinier, leje dhe licenca të ndryshme janë të

pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme, por jo më shumë se 3000 euro.

9. KRITERET E PËRZGJEDHJES

Tabela 1. Kriteret e përzgjedhjes për masën e ujitjes së tokave bujqësore

Kriteri	Parametri	Nr. i pikëve
Kostot-efektive për zgjerimin e sipërfaqeve të ujitura dhe rehabilitimin e rrjeteve ekzistuese të ujitjes	Metoda e kalkulimit: Pasi të jenë vlerësuar të gjitha projektet, nga projektet e pranueshme do të krijohet një hierarki e kostove për ha, duke filluar nga më e ulëta deri tek më e larta. Projekti me koston më të ulët do të marrë numrin maksimal të pikëve, ndërsa projekti me koston më të lartë për ha do të marrë 0 (zero) pikë. Pjesa tjetër e projekteve të pranueshme do të marrë pikët (me 2 decimale) sipas këtij kriteri bazë të kostos së tyre për ha, ndërsa rezultatet do të shpërndahen në mënyrë të barabartë. Kalkulimi për poentim: $15 * (C_p - \max C) / (\min C - \max C)$ C_p - kosto për 1 ha shtesë të ujitur ose 1 ha të modernizuar për ujitje e projektit që vlerësohet. $\min C$ - vlera e shpenzime për 1 ha shtesë të ujitur ose 1 ha të modernizuar të ujitjes e projektit me vlerën më të vogël për hektar. $\max C$ - vlera e shpenzime për 1 ha shtesë të ujitur ose 1 ha të modernizuar të ujitjes e projektit me vlerën më të madhe për hektar.	Max. 15
Sipërfaqja e ujitur (ha)	$\geq 10 - < 30$ ha	20
	$\geq 30 - < 50$ ha	25
	$\geq 50 - < 75$ ha	35
	≥ 75 ha	40
Aplikuesi është anëtar i shoqatës së përdoruesve të ujit për ujitje të tokave bujqësore ose Kompani Rajonale të Ujitjes		10
Numri i fermerëve të regjistruar në Regjistrin e Fermës që përfitojnë nga projekti	1 - 10	10
	11 - 20	15
	më shumë se 20	20

Realizimi i projektit përfshinë përfitues të Masës 101"	1 – 5	5
Investimet në asetet fizike të ekonomive bujqësore" në tri vitet e fundit	më shumë se 5	10
Totali		100

Vërejtje. Në rastet kur aplikuesit kanë numër të njëjtë të pikëve, përparësi kanë projektet e dorëzuara më herët.

10. SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 10,000 €, kurse vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt është 200,000 €;
- Përkrahja publike është 80% e shpenzimeve të pranueshme të investimit.
- Në rast se vlera e shpenzimeve të pranueshme është më e madhe se 100,000 €, pagesa bëhet në dy këste, pjesa e parë e përkrahjes publike në vlerë prej 50% bëhet në formë të paradhënies pas nënshkrimit të kontratës me përfituesin, me kusht të sigurimit të garancionit bankar, ndërsa pjesa tjetër e mbetur prej 50%, paguhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm. Ndihma maksimale publike për periudhën e zbatimit të programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 për masën Ujitjes së tokave Bujqësore është 600,000 € për përfitues.
- Aplikuesi mund të aplikojë me disa projekte gjatë periudhës së zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, në vite të ndryshme, me kusht që projektet e mëhershme të jenë përfunduar me sukses dhe përkrahja publike të mos tejkalojë shumën e lartpërmendur.

11. BUXHETI

Tabela 2. Ndarja e planifikuar buxhetore:

Sektorët	Vlera në euro	% e buxhetit
Ujitje e Tokave Bujqësore	1,000,000	100%
Totali	1,000,000	100%

12. INDIKATORËT E PROGRAMIT

Tabela 3. Treguesit e monitorimit

Lloji i treguesit	Treguesi	Caku
Të dhënat	Vlera e përgjithshme e mbështetjes publike	1,000,000

Prodhimi	Vlera e përgjithshme e investimeve	1,200,000
	Numri i përfituesve të mbështetur	9
Rezultati	Sipërfaqet e zgjeruara të ujitura	600
	Sipërfaqet e modernizuara të ujitjes	600
	Rritja totale e prodhimit (në ton) nga sipërfaqet e ujitura si rezultat i drejtpërdrejtë i investimeve të propozuara, për:	
	Drithërat	1,260
	Perimet	3,920
	Frutat	5,880
	Rrushi	1,960
Ndikimi	Gjithsej ekstra prodhimi bujqësor (euro)	5,165,650

13. PROCEDURA ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14. AFATI I ZBATIMIT

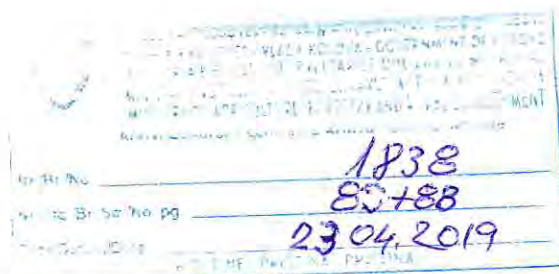
Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 180 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pas periudhës prej 180 ditëve, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë, në rast se përfituesi nuk arrin të perfundojë projektin në afat prej 180 ditëve të parapar me kontratë përshkak të kushteve atmosferike AZHB mund të zgjas afatin me aneks kontratë për një afat të caktuar.

15. SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada – Government

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja
Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Development

DATUM/A:	23/04/2019
REFERENC-A:	DZHPR-AM 28/03/2019
PËR/ZA/TO:	Dijana Živić, Ministarka poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja <i>[Signature]</i>
KROZ	Kapllan Halimi, Generalni sekretar MPŠRR
NGA/OD/FROM:	Shqipe Dema, Direktorka Departmana za politike ruralnog razvoja/Predsednica Upravnog Autoriteta
TEMA/SUBJEKAT/SUBJECT:	Program za Ruralni Razvoj 2019 <i>[Signature]</i>

Poštovana gđa. Ministarko,

U okviru sprovođenja politika Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja za razvoj ruralnog i poljoprivrednog sektora za period 2014-2020, Departman za politiku ruralnog razvoja / Upravni autoritet je izradio Program ruralnog razvoja 2019., koji adresira sledeće strateške ciljeve ruralnog razvoja za period 2014-2020.:

- Povećanje konkurentne sposobnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora zasnovanog na upotrebi moderne tehnologije za povećanje proizvodnje, produktivnosti i bezbednosti hrane kako bi bila konkurentna na domaćem i spoljnom tržištu, kao i za smanjenje negativnog trgovinskog bilansa ;
- Poboljšanje kvaliteta života stanovnika u ruralnim zonama kroz diversifikaciju aktivnosti na farmama i izvan farme, kako bi se otvorila nova radna mesta i povećali prihodi stanovnika u ruralnim zonama;
- Zaštita životne sredine i prirodnih resursa kroz ulaganja u navodnjavanje, odvodnju, tretman otpada i obnovljivu energiju.

Na osnovu nadležnosti koje "Uredba (VRK) br.37 / 2013 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja" daje Departmanu za politiku ruralnog razvoja / Upravnom Autoritetu, sprovedene su sledeće aktivnosti .

- **Izrada politike i strategije ruralnog razvoja: pripremljeno je šest mera koje adresiraju gore navedene politike:**
 - Mera 101: Ulaganja u fizičku imovinu u poljoprivrednim privredama
 - Masa 103: Ulaganja u fizičku imovinu za preradu i promet poljoprivrednih proizvoda
 - Masa 302: Diversifikacija farmi i razvoj biznisa
 - Masa 303 –Izrada i sprovođenje lokalnih razvojnih strategija - pristup Leader

Analizirajući sprovođenje programa 2018. godine i na osnovu prioriteta i razvojnih ciljeva Programa razvoja, Upravni Autoritet je odlučio da raspodeli/dodeli ovaj budžet između programskih mera.

<i>Mera 101: Ulaganja u fizičku imovinu u poljoprivrednim privredama</i>	Budžet/ €
Podmera	
101.1. Sektor voća	3,000,000.00
101.2.1- sektor povrća i staklenika	3,000,000.00
101.2.2-skladište za čuvanje voća i povrća	500,000.00
101.3.1- proizvodnja mesa/uzgajanje teladi	2,000,000.00
101.3.2-proizvodnja mesa/uzgajanje svinja	300,000.00
101.4.1-Proizvodnja mleka/krava	2,000,000.00
101.4.2- Proizvodnja mleka /ovce i koze	700,000.00
101.4.3- Otkupne tačke mleka	200,000.00
101.5- Proizvodnja grožđa	500,000.00
101.6. Proizvodnja jaja	300,000.00
101-subtotal	12,500,000.00
<i>Mera 103: Ulaganja u fizičku imovinu za preradu i promet poljoprivrednih proizvoda</i>	
103.1-Prerada mleka	1,000,000.00
103.2- Prerada mesa	1,000,000.00
103.3- Prerada voća i povrća	1,200,000.00
103.4- Proizvodnja vina	800,000.00
103 –subtotal	4,000,000.00
<i>Mera 302: Diversifikacija farmi i razvoj biznisa</i>	
302.1-Proizvodnja meda	800,000.00
302.2- Prerada poljoprivrednih proizvoda u domaćinstvima	300,000.00
302.3- Razvoj aktivnosti rukotvorina	300,000.00
302.4- razvoj ruralnog turizma	700,000.00
302.5- akvakultura	300,000.00
302.6.- Uzgoj živine za jaja i meso	300,000.00
302-subtotal	2,700,000.00
<i>Mera 303 – Izrada i sprovođenje lokalnih razvojnih strategija – Pristup Leader</i>	300,000.00
<i>MUTB- Navodnjavanje</i>	1,000,000.00
<i>Ukupno PRR 2019.</i>	20,500,000.00

- Izrada podzakonskih akata za sprovođenje programa;

Izrada administrativnog uputstva (MPŠRR) o merama i kriterijumima za podršku ruralnom razvoju u 2019. godini.

- ***Opšta koordinacija aktera i civilnog društva, organizacija radnih grupa***

Organizovano je 11 radnih grupa za svaki sektor i podsektor, takođe je održana završna prezentacija pred kabinetom i direktorima departmana.

- Informativna kampanja i publicitet: Departman politika ruralnog razvoja, izradio je plan o informisanju i publicitetu i čim bude usvojen, program je spreman da započne aktivnosti za informisanje poljoprivrednika i potencijalnih korisnika o mogućnostima koje nudi program.

Odobrila

Dijana Zivić, Ministarka Poljoprivrede,
Šumartsva i Ruralnog Razvoja

23.04.2019

Datum

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2019

Mere koje se podržavaju u okviru Programa ruralnog razvoja 2019, adresiraju specifične potrebe agro-prehrambenog sektora i ruralnih područja Kosova, u potpunosti su u skladu sa programom IPARD koji finansira EU radi podrške zemljama kandidatima i predkandidatima za razvoj i jačanje sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja kako bi bio konkurentan na domaćem i tržištu EU.

- Porast konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora koji se temelji na korištenju moderne tehnologije za povećanje proizvodnje, produktivnosti i sigurnosti hrane kako bi bili konkurentni na domaćem i vanjskom tržištu te smanjili negativnu trgovinsku bilancu;
- Poboljšanje kvalitete života stanovnika u ruralnim područjima kroz diverzifikaciju aktivnosti na farmama i izvan poljoprivrednih gospodarstava, s ciljem stvaranja novih radnih mjesta i povećanja dohotka stanovnika sela;
- Zaštita okoliša i prirodnih resursa ulaganjem u navodnjavanje, odvodnju, obradu otpada i obnovljivu energiju.

Polazeći od činjenice da se Kosovo već opredelilo za budućnost u EU, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja počelo je da usklađuje svoje politike sa ZPP. Podrška koja je pružena u okviru programa uslovljena je poštovanjem svih kriterijuma prihvatljivosti i selekcije, kao i uslova kontrole i praćenja nakon sprovođenja projekta. Podrška koja je pružena u okviru programa ne sme biti predmet bilo koje druge nacionalne podrške ili drugih donatora.

U cilju sprovođenja PRR-a, Upravni Autoritet, u bliskoj saradnji sa Agencijom za razvoj poljoprivrede, pripremiće Administrativno uputstvo o sprovođenju mera koje će obuhvatiti sve uslove i kriterijume za sprovođenje programa.

1. Opšti kriterijumi važe za sve mere, osim ako nije drugačije naznačeno u specifičnoj meri

Administrativno uputstvo o sprovođenju mera će detaljno opisati:

- Ciljeve mera;
- Finansiranje mera, uključujući budžet, stepen podrške, minimalnu i maksimalnu veličinu ukupnih prihvatljivih troškova;
- Pravila o prihvatljivosti: prihvatljivi aplikanti, prihvatljive investicije/aktivnosti, prihvatljivi troškovi;
- Kriterijumi za izbor;
- Procedure za apliciranje, uključujući odredbe o administrativnoj kontroli i prihvatljivosti, verifikaciji profitabilnosti investicija;

- Dokumente za podršku potrebne za dokazivanje prihvatljivosti aplikacija i investicija, kao i prioriteta u sistemu selekcije;
- Procedure ugovaranja i odredbe za dopunu i izmenu ugovora.

Takođe će sadržati:

- Obavezu da se investicija ne menja u periodu od najmanje pet godina nakon završetka projekta;
- Objavljivanje imena korisnika koji su dobili podršku;
- Objašnjenje za obaveze za javnost i vidljivost; kao i
- Kaznene mere u slučaju nepoštovanja predviđenih uslova pre i nakon sprovođenja projekta.

Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP), u saradnji sa UA, će razviti modele za obrasce aplikacije i poslovne planove i obezbediti smernice za njihovu pripremu; standardni ugovori, takođe će se obezbediti smernice za poljoprivrednike za svaku meru.

2. Aplikanti koji su prihvatljivi za podršku

Grupe aplikacija koji su prihvatljivi u skladu sa Programom ruralnog razvoja su:

1. Poljoprivredna ekonomije/ registrovanih fizička i pravna lica u Registru farmi u skladu sa Zakonom o poljoprivredi i ruralnom razvoju i Zakonom o privrednim društvima;
2. Operateri hrane (prerada i / ili trgovanje poljoprivrednim proizvodima) registrovani u skladu sa Zakonom o stranim investicijama i Zakonom o hrani (103) i Zakonom o poslovnim društvima
3. Nepoljoprivredna preduzeća u ruralnim područjima registrovana prema Zakonu o poslovnim društvima i Zakonu o zanatstvu;
4. Fizička i pravna lica u ruralnim područjima registrovana u skladu sa Zakonom o turističkoj i ugostiteljskoj delatnosti;
5. Lokalne akcione grupe registrovane u MJU na osnovu Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju i Zakona o Slobodi Asocijacije Nevladinih Organizacija ;
6. Regionalne javne kompanije za vodu

3. Zahtevi za apliciranje za podršku

Primenjuju se sledeći opšti zahtevi, osim ako nije drugačije potrebno u opisu mere.

Svi aplikanti koji apliciraju za podršku iz PRR-a 2018. moraju podneti obrazac za aplikaciju izdat od Agencije za razvoj poljoprivrede za posebne mere i popuniti tražene dokumente. U aplikaciji se moraju uključiti prihvatljive aktivnosti i troškovi vezani za projekat za koji se aplicira.

Aplikant može aplicirati za različite mere Programa. Međutim, aplikant može aplicirati samo jednom u okviru mere / podmere unutar roka/ poziva za apliciranje. Ako se aplikacija odobri, aplikant mora završiti ovaj projekat pre apliciranja za drugi projekat.

Aplikanti koji apliciraju za ove mere "Investicije u fizičku aktivnu poljoprivrednih ekonomija", "Investicije u fizičku aktivnu za preradu i trgovanje poljoprivrednim proizvodima" i "Diversifikacija farme i razvoj biznisa" moraju da podnesu tehnički predlog projekta ili biznis plan.

Sledeći uslovi se takođe primenjuju za investicione mere: (a) U slučaju aktivnosti izgradnje/rekonstrukcije, aplikanti moraju dostaviti kopije crteža projekta i procenjene troškove radova i materijala koji su predviđeni. Aktivnosti izgradnje/proširenja treba da budu u skladu sa utvrđenim opštinskim standardima u skladu sa urbanističkim i prostornim planovima i/ili drugim važećim standardima opštine;

(c) Aplikant mora da dokaže da je on/ona vlasnik zemljišta/zgrade gde će se izvršiti investiranje ili da ima pravo da ga koristi u trajanju od najmanje 10 godina, računajući od dana kada je podnet zahtev. U slučaju investiranja, koje podrazumevaju aktivnosti izgradnje/proširenja, poboljšanje navodnjavanja ili sadnje višegodišnjih biljaka, aplikant mora dokazati vlasništvo nad zemljištem/zgradom koja se odnosi na investicije u pitanju, ili pravo da ga koristi za najmanje 10 godina počev od datuma podnošenja aplikacije (osim ako nije drugačije naznačeno u specifičnoj meri).

U slučaju zemljišta koje iznajmljuje Agencija šumarstva Kosova, ugovori mogu biti i za kraće vreme po ugovoru koji Aplikant ima sa Agencijom šumarstva Kosova. Šumsko zemljište (prema potvrdi o vlasništvu) se ne prihvata kao poljoprivredno zemljište.

Zemljišta privatizovana od strane KAP-a, koje se u potvrdi o vlasništvu pojavljuju kao "zemljište uzeto u zakup na 99 godina", tretiraju se kao zemljište u vlasništvu lica koje ga je privatizovalo.

(d) Aplikant ne sme da ima neplaćene obaveze prema državi; poreske obaveze, porez na imovinu ili porez na prihode ili bilo koju drugu obavezu prema državi.

4. Isplata rata i avansa za podršku investicija

Sprovođenje projekta/početak investicija može početi tek nakon potpisivanja ugovora sa ARP-om. Plaćanje javne podrške vršiće se na osnovu zahteva za plaćanje i dokumenata potrebnih u ugovoru koji potvrđuju izvršavanje investicija i primenjene administrativne postupke, osim za meru "Investicije u fizičku aktivnu za preradu i trgovanje poljoprivrednim proizvodima" i "Meru Navodnjavanja poljoprivrednog zemljišta" koja važi prema opisu u specifičnoj meri.

Obrazac zahteva za plaćanje je standardan koji je pripremila ARP. Za kupovinu mašina i opreme, plaćanje se vrši kao jednokratno plaćanje na kraju investicije.

5. Finansijski uslovi

Investicija za koju je korisnik dobio podršku ne sme pretrpeti značajnu promenu u roku od pet godina od dana prijema konačnog plaćanja. Suštinske promene investicije su one koje rezultiraju:

- ukidanjem ili premeštanjem proizvodne aktivnosti na područje koje nije obuhvaćeno Programom.
- promena vlasništva u delu infrastrukture koja pruža preduzećima ili javnim institucijama nezasluženu prednost, ili
- značajna promena koja utiče na prirodu, ciljeve ili uslove sprovođenja koji rezultiraju promenom početnih ciljeva

U slučaju izuzetnih situacija koje mogu uticati na investiciju od prirodnih nepogoda, korisnik mora obavestiti ARP unutar rokova, u skladu sa ugovorom koji su potpisale obe strane.

Korisnici su dužni da vode sve računovodstvene podatke najmanje 3 godina nakon sprovođenja projekta, kao i da sarađuju sa službenim licima MPŠRR-a da obezbede sve informacije koje zahteva ARP ili Evropska komisija u slučaju korišćenja sredstava IPARD-a. Službena lica MPŠRR i/ili Evropske komisije, kao i druga službena lica ovlašćena od obeju strana, imaju nadležnost da kontrolišu i vrše reviziju sprovođenja projekata. Uslovi finansiranja biće detaljnije utvrđeni u ugovoru između korisnika i ARP-a.

U slučaju povrede gore pomenutih odredbi, ARP će odmah obavestiti stranku o povredi ugovora, a pravna kancelarija ARP će pokrenuti zakonski postupak u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku

6. Investicije prihvatljive za podršku

Prihvatljive investicije su:

- (a) izgradnja ili renoviranje nepokretne imovine.
- (b) kupovina novih mašina i opreme, uključujući softver po tržišnim cenama.
- (c) kupovina sadnica višegodišnjih biljaka.
- (d) Ukupni troškovi koji se odnose na troškove pomenute u tačkama (a), (b) i (c) gde su uključeni troškovi za usluge arhitekata i inženjera i savetodavne usluge, studije izvodljivosti, troškovi za dobijanje dozvola i licenci. Ukupni troškovi ne mogu biti veći od 10% ukupnih prihvatljivih troškova investiranja. Samo troškovi nastali nakon potpisivanja ugovora između korisnika i ARP, smatraju se prihvatljivim za sufinansiranje, sa izuzetkom opštih troškova koji su prihvatljivi i pre potpisivanja ugovora, ali samo za odabrane aplikante.

Troškovi aktivnosti za informisanje i publicitet na nivou projekta smatraju se prihvatljivim za sufinansiranje ukoliko su u skladu sa publicitetom i pravilima vidljivosti primenljivim za program.

Korisnik mora da obezbedi detaljnu dokumentaciju koja opravdava istinitost i validnost troškova zahtevom za plaćanje koji je predstavljen u ARP. ARP je odgovorna za proveru istinitosti i validnosti troškova. U smernicama za poljoprivrednike, ARP objavljuje kriterijume za izbor i dokumentaciju koja je potrebna za opravdavanje troškova aplikanta/korisnika. Spisak navedenih prihvatljivih troškova će biti ponuđeni poljoprivrednicima kao aneks u vodiču za aplikante

7. Neuprihvatljivi troškovi u okviru programa:

(a) porezi, uključujući PDV; sa izuzetkom nepovratnog PDV-a za fizička lica i preduzeća koja ne podnose izveštaje o PDV-u.

(b) carine i akcize

(c) kupovina i zakup postojećeg zemljišta i zgrada;

(d) novčane kazne, finansijske kazne i troškovi sudskih postupaka;

(e) operativni troškovi;

(f) polovne mašine i oprema;

(g) bankarske obaveze, kamate, troškovi žiranta i slične obaveze;

(h) troškovi razmene, obaveze i gubici razmene, kao i drugi finansijski troškovi;

(i) doprinosi u naturi;

(j) kupovina poljoprivrednih inputa, životinja, jednogodišnjih biljaka i njihova sadnja;

(k) troškovi održavanja i amortizacije

(l) troškovi za plate osoblja zaposlenog za aktivnosti upravljanja, sprovođenja, praćenje i kontrole.

Troškovi iz tačaka (c) i (e) su prihvatljivi u okviru mere "Sprovođenje strategija lokalnog razvoja - LEADER pristup" "Poboljšanje obuke" i "Podrška za stvaranje grupa proizvođača".

8. ADMINISTRATIVNA PROCEDURA

Sprovođenje mera prema ovom Programu počinje sa pozivima objavljenim za apliciranje od strane ARP-a. Pozivi se objavljuju u dnevnim novinama, najmanje u dve nacionalne novine na albanskom i srpskom jeziku

Dokumenta potrebna za aplikaciju (uključujući obrasce za aplikaciju, spisak potrebnih dokumenata, kao i modele predloga projekta i biznis plana uključujući i uputstva za popunjavanje obrazaca i druga uputstva za korisnike) objavljuju se u elektronskoj formi na veb-sajtu Agencije za Razvoj poljoprivrede, MPŠRR i štampaju kao priručnik kao fizička kopija.

Dokumenta potrebna za apliciranje treba da budu dostupni potencijalnim aplikantima u Agenciji za razvoj poljoprivrede, regionalnim kancelarijama ARP-a, u Upravnom autoritetu i u poljoprivrednim udruženjima, opštinskim odeljenjima poljoprivrede itd.

Aplikanti mogu aplicirati u regionalnim kancelarijama Agencije za razvoj poljoprivrede.

Agencije za razvoj poljoprivrede obrađuje aplikacije pristigle za odobrenje u skladu sa unutrašnjim procedurama Agencije za razvoj poljoprivrede poštujući pravila o zaštiti ličnih podataka u skladu sa odredbama na snazi.

9. Administrativne kontrole

Nakon što je aplikacija otvorena, najpre se obavlja administrativna kontrola u kom slučaju se proverava ispunjenje osnovnih uslova prihvatljivosti (kao što su vrsta korisnika i vrsta prihvatljivih investicija) ako aplikacija sadrži sve potrebne prateće dokumente koji su traženi kao obavezni. Paralelno sa administrativnom kontrolom, proverava se ispunjenje kriterijuma prihvatljivosti (kao što je minimalna usklađenost sa nacionalnim standardima i drugi opšti i specifični zahtevi u okviru ove mere).

10. Verifikacija prihvatljivih troškova i procena ekonomske i finansijske održivosti

Kompletirane aplikacije podležu daljoj proceni prihvatljivih troškova i proceni ekonomske i finansijske održivosti. Prihvatljivost troškova se kontroliše upoređivanjem sa referentnim cenama koje odobrava ARP. Vrednost prihvatljivih troškova dalje se verifikuje da li odgovara tržišnoj vrednosti odgovarajućih artikala što se dokazuje putem tri različite ponude od dobavljača (za robu u vrednosti preko 10 000 €), u poređenju sa referentnim vrednostima utvrđenim od strane Agencije za razvoj poljoprivrede. Ukupan iznos prihvatljivih troškova se procenjuje upoređivanjem minimalne i maksimalne primenljive granice utvrđenih za projekte prema ovoj meri. Ako je ukupan iznos prihvatljivih troškova ispod minimuma, projekt se odbija.

Procene ekonomsko-finansijske održivosti vrše se za projekte koji ispunjavaju uslove prihvatljivosti i koji imaju kompletnu dokumentaciju. Procena se vrši prema metodologiji Agencije za razvoj poljoprivrede za kriterijume ekonomske i finansijske održivosti.

11. Kontrole na terenu

Izabrani projekti finansiranja podležu kontrolama na terenu da bi se verifikovalo činjenično stanje predloga za investicije, da li je investicija započeta i troškovi realizovani, da li informacije u dostavljenim dokumentima odgovaraju stvarnom stanju i druge mere.

12. Kriterijumi za izbor i rangiranje projekta/bodovanje

Upravni Autoritet je odgovoran za utvrđivanje kriterijuma prihvatljivosti i kriterijuma za izbor. Kriterijumi za izbor su uslovi koje mora da utvrdi UA kako bi se osigurali prioriteti finansiranja najboljih projekata koji adresiraju potrebe identifikovane u SWOT analizi i ciljeve utvrđene u PRR 2019.

Kriterijumi za izbor treba da budu jasni, u skladu sa ciljevima, i treba da se sprovode na transparentan način tokom čitavog perioda programiranja i imaju za cilj da obezbede jednak

tretman aplikanata, bolje korišćenje finansijskih sredstava i orijentaciju mera u skladu sa prioritetima ruralnog razvoja zemlje. Kriterijumi za izbor trebaju biti jasno utvrđeni pre početka procesa apliciranja kako bi se obezbedio jednak tretman svih potencijalnih aplikanata.

Kriterijumi za izbor treba da obezbede:

- Prioritiziranje podrške u skladu sa nacionalnim/regionalnim prioritetima za ruralni razvoj;
- Bolja upotreba finansijskih resursa - bolja vrednost za novac (npr. u vezi sa predloženom investicijom);
- Jednak (pošten) tretman svih aplikanata;

Projekat/aplikacija se može izabrati za podršku samo ako dostigne minimalnu granicu od 50 bodova. Minimalni prag je postavljen tako da osigurava da podržani projekti donose dovoljno dodate vrednosti za sektor.

13. Odobravanje projekata i ugovaranje

Postupak odobravanja ne bi trebalo da bude duži od 3 meseca od dana podnošenja zahteva. Ako je projekat ili aplikacija procenjen od strane posebnih službi, pregled projekta ili zahteva se odlaže dok posebne službe ne daju zaključke.

Aplikant se obaveštava o njegovom/njenom odobrenom predlogu putem odluke za odobrenje zahteva/aplikacije koju je donela Agencija za razvoj poljoprivrede. Zajedno sa odlukom, aplikant se poziva da potpiše ugovor o sufinansiranju projekta u roku od 5 dana od dana prijema odluke i/ili poziva. Poziv za potpisivanje ugovora praćen je sa najmanje 4 kopije ugovora.

Procena aplikacija treba da započne 7 dana nakon zatvaranja roka za apliciranje.

14. Odbijanje projekata

Aplikanti će biti odbijeni ukoliko:

- Ne ispunjavaju kriterije prihvatljivosti;
- Troškovi se ne mogu verifikovati kao prihvatljivi;
- Projekat nije ekonomski održiv.

Pored toga, aplikanti koji apliciraju za javne investicije takođe će biti odbijeni ako ne uspeju da sprovedu postupak nabavke u skladu sa važećim pravilima nabavke.

Aplikant se obaveštava o njegovom/njenom projektu koji je odbijen putem odluke o odbijanju koju je donela Agencija za razvoj poljoprivrede. Odluka o odbijanju sadrži razloge odbijanja.

Aplikant ima pravo na žalbu protiv odluke o odbijanju koju je donela Agencija za razvoj poljoprivrede. Postupak žalbe će biti razrađen u Smernicama za aplikante.

15. Sprovođenje projekta

Projekat počinje da se sprovodi nakon potpisivanja ugovora o sufinansiranju i može trajati do 2 godine u zavisnosti od specifičnosti investicije. Usluge Agencije za razvoj poljoprivrede ili institucija kojima Agencija za razvoj poljoprivrede može delegirati odgovornosti, izvršiće praćenje i nadzor nad izvođenjem projekta. Praćenje sprovođenja projekta može uključivati i obaveze izveštavanja korisnika o napretku sprovođenja projekta ili putem izveštaja iz tehničkog nadzora tokom izgradnje.

Sprovođenje projekta koji ima veze sa javnim investicijama počinje nakon završetka procedura nabavke i potpisivanja ugovora o finansiranju koji može trajati maksimalno 2 godine ili duže u zavisnosti od specifičnosti investicije.

16. Odobrenje plaćanja

Isplata krajnjem korisniku će se obaviti na osnovu zahteva za plaćanje, na osnovu izjava o troškovima koji su nastali od strane krajnjeg korisnika i dokazanih originalnim fakturama. Obrazac za zahtev plaćanja je kao u aneksu ugovora.

Zahtev za plaćanje i prateća dokumenta podležu konačnoj proveru prihvatljivosti. Prihvatljivost nastalih troškova će biti provereni u skladu sa dokumentima, odredbama ugovora i putem kontrola na terenu pre nego što se odobri plaćanje.

Po odobrenju, plaćanje će se vršiti u domaćoj valuti na računu krajnjeg korisnika ili njihovih potpisnika. (videti više u stavu 8.1. poglavlje "Isplate rata i avansi za podršku investicije").

Nijedno plaćanje neće se vršiti u korist korisnika za koje se utvrdi da su stvorili veštačke uslove za primanje plaćanja.

18. Ex-post kontrole

Svi projekti podržani Programom ruralnog razvoja podležu ex post kontroli u periodu od 3 godina. Tokom ovog perioda, ARP treba da izvrši kontrolu kako bi se potvrdilo poštovanje kriterijuma prihvatljivosti. Tokom ovog perioda, korisnik je dužan da održava investiciju i obezbedi pristup službenim licima u slučaju kontrole. U slučaju nepoštovanja sprovođenja ovog projekta u skladu sa ugovorom od strane korisnika, ARP je dužna da zatraži od korisnika deo sufinansiranja od programa (javnog novca)

MERA 101: INVESTICIJE U FIZIČKU AKTIVU POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTVA

1. ZAKONSKA OSNOVA

- Zakon Br. 03/1-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni List Br. 56/ 27. jul 2009.);
- Zakon Br. 04/1-090 - o izmenama i dopunama zakona br. 03/1-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni List Br. 28/ 16. oktobar 2012.)
- Zakon Br. 03/L-029 - o poljoprivrednoj inspekciji, (Službeni List Br. 45/ 12. januar 2009.);
- Zakon Br. 02/L-26 - o poljoprivrednom zemljištu, (Službeni List Br. 13/ 01. jun 2007.);
- Zakon Br. 02/L-9 - o navodnjavanju poljoprivrednih zemljišta, (Službeni List Br. 11/ 01. april 2007.);
- Zakon Br. 03/L-198 o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-9 - o navodnjavanju poljoprivrednog zemljišta, (Službeni List Br. 77/ 16. avgust 2010.);
- Zakon Br. 2004/13 - o rasadnom materijalu (Službeni List Br. 22/ 01. mart 2008.);
- Zakon Br. 2003/5 - o semenu, (Službeni List Br. 8/ 15. decembar 2006.);
- Zakon Br. 2004/21 - o veterinarstvu, (Službeni List Br. 18/ 01. novembar 2007.);
- Zakon Br. 04/1-191 - o stočarstvu, (Službeni List Br. 25/ 08. jul 2013.);
- Zakon Br. 02/L-10 - o staranju prema životinjama (Službeni List Br. 5/ 01. oktobar 2006.);
- Zakon Br. 03/L-214 - o proceni uticaja na životnu sredinu, (Službeni List Br. 83/ 29. oktobar 2010.);
- Zakon Br. 03/1-025 - o zaštiti životne sredine, (Službeni List Br. 50/ 06. april 2009.);
- Zakon Br. 04/1-074 - o savetodavnim službama za poljoprivredu i ruralni razvoj (Službeni List Br. 04/ 19. mart 2012.);
- Zakon Br. 04/L-220 o stranim investicijama, (Službeni List Br. 1/ 09. januar 2014.).
- Zakon Br. 04/L-077 o obligacionim odnosima (Službeni List Br. 12/ 19. jun 2012.)
- Zakon br. 06 / L-016 - O poslovnim organizacijama (Službeni glasnik br.09 / 24 maj 2018).
- Zakon br. 05/L-031- o opštem upravnom postupku (Službeni list br. 20/21 jun 2016.)
- Zakon br. 04/L-110 - o izgradnji, (Službeni list br. 18/03 jul 2012.);

2. OPRAVDANOST

Sektor poljoprivrede na Kosovu igra veoma važnu ulogu u pružanju mogućnosti u zapošljavanju i stvaranju prihoda.

Analiza konkurentne sposobnosti poljoprivrede Kosova pokazuje da trenutno samo jedan mali deo farmi može da konkuriše na regionalnom, evropskom i međunarodnom tržištu. Glavni uzročnici ovako niske konkurentne sposobnosti su mali kapaciteti većine poljoprivrednih biznisa, fragmentacija njihovog zemljišta, stare zgrade i oprema, nedostatak finansijskih sredstava za ulaganje i nizak nivo znanja u vezi sa savremenom tehnologijom proizvodnje. Osim

toga, većina farmi ne ispunjavaju standarde EU-a o bezbednosti i higijeni hrane, dobrobiti životinja i zaštitu životne sredine.

S obzirom na činjenicu da je većina farmi veoma mala, čini se razumnim da se podstakne horizontalna saradnja između poljoprivrednika u vidu saradnje proizvođača, koja može izgraditi osnovu za kasnije proizvodne organizacije ili udruženja proizvođača, ali i za vertikalnu integraciju poljoprivrednika, na primer u tržišne veze kroz ugovore o nabavci.

U cilju poboljšanja metoda rada i sprovođenja kvalitativnih inputa, podstaci će se mladi farmeri od 18 do 40 godina, koji predstavljaju osnov za moderan i inovativan poljoprivredni sektor.

Na osnovu ovog pregleda, ali i komparativne prednosti koju Kosovo ima u nekim sektorima, doprinosa sektora ekonomiji farmi i potreba sektora za približavanje standardima EU, mera će se fokusirati na podršku investicija u ovim sektorima: voće, povrće (uključujući krompir), mleko, meso, grožđe i jaja.

2.1 SEKTOR VOĆA

Kao rezultat dobrih uslova za kultivaciju u mnogim regijama Kosova, proizvodnja voća na Kosovu ima dugu tradiciju. Jabuke (1972 ha) i šljive (1518 ha) čine najveći deo u pogledu proizvodne površine i količine, uglavnom kultivirani u kućnim vrtovima i sa ekstenzivnom kultivacijom. Poslednjih godina počela je intenzivna proizvodnja u voćnjacima jabuka, krušaka, višanja i šljiva, a proizvodnja bobičastog voća je zabeležila zadovoljavajući rast.

Površine sa orasima (177 ha) i lešnicima (65 ha) su oskudne, uglavnom voćke koje se nalaze u kućnim dvorištima i veoma retko u intenzivnim voćnjacima. Potražnja za orasima i lešnicima raste na globalnom tržištu. U Gračanici je izgrađena fabrika za preradu orašastog voća koja najveći deo sirovina obezbeđuje iz uvoza.

Međutim, domaća proizvodnja kod većine proizvođača ne postiže samodovoljnost, što ostavlja prostora za proširenje površina sa intenzivnom proizvodnjom voća. Trenutno proizvođači voća suočavaju se sa nekoliko problema, kao što su stari voćnjaci i sorte lošeg kvaliteta, nedostatak mogućnosti za navodnjavanje, nedostatak skladišta za skladištenje voća, loša oprema za klasifikaciju i pakovanje za trgovinu voća. Tržište zahteva konstantne i konzistentne količine visokokvalitetnog voća. Dakle, ova podmera uglavnom ima za cilj intenziviranje proizvodnje voća na širem području i postizanje standarda visokog kvaliteta proizvoda. Korisnici koji se ciljaju ovom podmerom su farme sa ekonomskom održivošću sa tržišno orijentisanom proizvodnjom.

Podmera će se usredsrediti na poboljšanje efikasnosti proizvodnje, podržavajući uspostavljanje/rehabilitaciju novih površina pod voćnjacima, modernizaciju opreme za kultivisanje, sistema za navodnjavanje koji štede vodu i mašine koja se koristi na farmi za poboljšanje efikasnosti na farmi i ukupno poboljšanje standarda. Biće podržani izgradnja i

poboljšanje objekata kako bi se omogućile aktivnosti nakon berbe. Biće podržani Dalje investicije u upotrebu obnovljive energije će biti podržane.

2.2 SEKTOR POVRĆA I PLASTENIKA (UKLJUČUJUĆI KROMPIR)

Sektor povrća, uprkos malom obimu, je onaj koji najviše obećava na Kosovu, pošto ima dobre uslove za kultivaciju i može obezbediti dobar rast dodate vrednosti. Sektor povrća sastoji se samo od malog broja komercijalnih uzgajivača i velikog broja polu-komercijalnih i egzistencijalnih uzgajivača.

Sektorom dominiraju male privatne farme sa prosečnom površinom od 0,80 hektara, sa niskom proizvodnjom i prinosima, kao i neefikasnim lancima snabdevanja, sa visokim troškovima sakupljanja i logistike. Trgovina svežim povrćem često se vrši bez odgovarajuće ambalaže i bez klasifikacije proizvoda.

U okviru ove podmere, obezbediće se podrška za izgradnju stalnih plastenika za proizvodnju bobičastog voća i povrća, kao i izgradnju skladišta za tretiranje nakon berbe i skladištenje voća i povrća. Potreba za svežim voćem i povrćem tokom čitave godine je u porastu. Ovaj nedostatak na tržištu najbolje može da popuni proizvodnja u zatvorenim/zaštićenim sredinama. Proizvodnja u plastenicima je intenzivna na malim površinama što zahteva relativno veliku radnu snagu (više nego uzgajanje istih proizvoda na otvorenom polju). Na taj način, ova podmera doprinosi povećanju broja radnih mesta. Kosovsko tržište je snabdeveno svežim voćem i povrćem tokom cele godine, uglavnom uvezenim iz različitih zemalja. Rast površina plastenika takođe doprinosi zameni uvoznih proizvoda domaćim proizvodima, a samim tim i poboljšanju negativnog trgovinskog bilansa zemlje.

2.3 SEKTOR MESA

Goveđe meso tradicionalno se smatralo nusproizvodom sektora mleka. Sva telad dolaze iz farmi za proizvodnju mleka, tj. ne postoji lanac snabdevanja mesom, kompletan i specijalizovan. Štale za tovljenje su uglavnom objekti konvertovani iz objekata za proizvodnju mleka ili objekti koje su sagradili sami mali poljoprivrednici.

Da bi se povećala profesionalnost uzgoja goveda za meso, neophodno je poboljšati tehničko znanje proizvođača, posebno početnika, o praksama uzgoja goveda za meso i proizvodnje stočne hrane, prilagođavanjem obuke i savetodavne službe. Uzgajivači goveda za meso takođe imaju više potrebe za investicijama u štale i građevinske objekte. Investicije u poljoprivredne mašine za proizvodnju stočne hrane i investicije u upravljanje otpadom i stajskim đubrivom takođe imaju visok prioritet. Postoji potreba za izgradnjom novih štala i poljoprivrednih objekata za uzgoj životinja za meso u skladu sa postojećim standardima za dobrobit životinja i životnu sredinu. Potrebna je poljoprivredna oprema kao što su: vodovodni sistem, sistem za ishranu, uklanjanje stajnjaka, poljoprivredna mehanizacija, posebno za proizvodnju, skladištenje, pripremu,

upotrebu i distribuciju stočne hrane. Ova podmera imaće za cilj podršku za komercijalne poljoprivrednike koji su se specijalizovali za tovljenje goveda.

Prema Popisu poljoprivrede (2014.) na Kosovu ima 6302 poljoprivrednih gospodarstva koje drže 34.188 svinja ili u proseku 5 grla po poljoprivrednom gospodarstvu. Većina ovih gospodarstava imaju potrebu za investicijama u moderne štale i prateće objekte u cilju povećanja broja i poboljšanja uslova za zdravlje i dobrobit životinja.

Podrška za podsektor brojlera je prekinuta, jer je tokom praćenja zaključeno da su se korisnici projekta iz prethodnih godina suočili sa problemom prodaje svoje proizvodnje zbog nedostatka distributivne mreže i stoga je većina prekinula svoju delatnost. Podrška će se nastaviti čim se uspostavi funkcionalna prodajna mreža. MPŠRR će preduzeti druge mere za funkcionalizaciju ovog važnog podsektora poljoprivrede.

2.4 SEKTOR MLEKA

Kravlje mleko je najvažniji stočarski proizvod na Kosovu. Poslednjih godina su uloženi naponi da proizvodnja mleka pređe sa proizvodnje za porodičnu potrošnju na proizvodnju za tržište, da se poboljšaju uslovi uzgoja, da se sprovedu dobre poljoprivredne prakse na farmama mleka i da se poveća kapacitet poljoprivrednika za proizvodnju mleka visokog kvaliteta.

Nezadovoljavajući kvalitet svežeg mleka je nagnala MPŠRR na sprovođenje šeme direktnih plaćanja za kvalitet mleka. Ima još dovoljno prostora za poboljšanje fizičke aktive kao što su bolji objekti, modernija oprema za štale, bolji i savremeniji sistemi za mužu. Pod mera ima za cilj podršku komercijalnih proizvođača mleka.

Paralelno sa intenziviranjem proizvodnje, životna sredina takođe se treba zaštititi od negativnog uticaja proizvodnje. U cilju zaštite podzemnih voda od zagađenja od tečnosti iz đubriva, graditelji novih štala takođe su dužni da grade i skladišta za đubrivo.

Proizvodnja mleka od malih preživara (ovaca, koza) uglavnom je zatvoreni ciklus, od proizvodnje mleka, do prerade sira i prodaje (marketing) na farmi. Samo nekoliko farmi su komercijalne, dok je većina proizvođača koji drže male preživare su male farme sa uglavnom tradicionalnim praksama uzgoja stoke. Postoji velika potreba za investicijama u modernizaciju štala, pratećih infrastrukturnih objekata, za korišćenje sistema za mužu itd.

2.5 SEKTOR GROŽĐA

Parcele vinograda uglavnom su male, dok se proizvodnjom grožđa bavi 4780 vinogradara. Prosečna veličina je 0,5 ha sa prosečnim prinosom od 8-10 t/ha. Kosovski vinogradi uključuju 751 hektara stonog grožđa i 2440 hektara vinskog grožđa¹. Troškovi proizvodnje su visoki delimično zbog starih vinograda, malih parcela i stare mehanizacije. Stono grožđe proizvedeno u zemlji, suočava se sa jakom konkurencijom iz uvoza koja je dobro kategorizirana i upakovana. Prioritet

¹DVV, 2017.

će se dati proizvodnji stonog grožđa, ali bez ostavljanja po strani proizvodnje vinskog grožđa. Investicije u restrukturiranje i modernizaciju proizvodnje i trgovine grožđa su neophodne radi konkurentnosti sa uvezenim proizvodima.

2.6 SEKTOR JAJA

Sektor proizvodnje jaja je relativno dobro konsolidovan. Procenjuje se da proizvodnja jaja u komercijalnim farmama iznosi oko 220 miliona jaja (2016.), dok se u domaćinstvima proizvodi još 131 miliona komada, što rezultira ukupnom proizvodnjom od 351 miliona jaja. U 2016. godini uvezeno je oko 6,8 miliona jaja uglavnom iz Albanije. Prosečna potrošnja po glavi stanovnika procenjuje se na oko 201 jaja/godišnje i možemo reći da Kosovo ispunjava oko 98% potreba za potrošnjom jaja.²

Većina proizvođača primenjuje sistem držanja u konvencionalnim kavezima. U cilju zaštite zdravlja i dobrobiti životinja i ispunjavanja evropskih standarda, investiraće se samo u poboljšane kaveze (u skladu sa standardima EU) ili u držanje na podu i u slobodni sistem držanja u prirodi.

Da bi se poboljšala efikasnost prosečnih proizvođača, prioritet će se dati farmama srednje veličine sa 5000 do 25.000 kokošaka nosilja, koje mogu izdržati velika kretanja cena tokom godina i konkurirati na dinamičnom tržištu.

Obezbediće se podrška kako bi se poboljšala efikasnost proizvodnje investiranjem u bolju opremu za štale i higijenu u štalama (ventilacija, vodovodni sistem, sistem za sakupljanje jaja, itd.). Potrebno je poboljšati upravljanje stajskim đubrivom i ostalim otpadom, jer negativni uticaj intenzivnog živinarstva na životnu sredinu može biti visok ako se ne tretira kako treba, dok stvara dodatne prihode kada se njime pravilno upravlja. Potrebno je poboljšati savetodavne službe na Kosovu kako bi se obezbedila odgovarajuća obuka srednjim i malim proizvođačima u proizvodnji hrane za životinje, u radu i održavanju poluautomatskih linija za sakupljanje i kategorizaciju jaja.

3. OPŠTI CILJEVI

- Povećanje konkurentnosti kosovske poljoprivrede i zamena uvoza;
- Stvaranje novih radnih mesta i povećanje zaposlenosti u ruralnim područjima;
- Podrška poljoprivrednicima u odabranim sektorima, u cilju usklađivanja s pravilima, standardima, politikama i praksama EU;
- Podrška ekonomskom i socijalnom razvoju u cilju održivog i sveobuhvatnog rasta putem razvoja farmi;
- Adresiranje izazova klimatskih promena korišćenjem obnovljive energije.

²Zeleni izveštaj 2015.

3.1. POSEBNI CILJEVI

3.1.1 SEKTOR VOĆA I SEKTOR POVRĆA (UKLJUČUJUĆI I KROMPIR)

- Povećana proizvodnje voća i povrća (uključujući krompir) u komercijalne svrhe;
- Poboljšanje kvaliteta u cilju ispunjavanja odgovarajućih nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi putem upotrebe nove opreme i moderne mehanizacije;
- Smanjenje gubitaka nakon berbe putem investicija u farme, u tehnologiju skladištenja, u infrastrukturu i opremu za fazu nakon berbe, uključujući kapacitete za hlađenje, sortiranje i pakovanje;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboljšanje integracije poljoprivrednika sa kupcima poljoprivrednih proizvoda.

3.1.2 SEKTOR MLEKA I SEKTOR MESA

- Povećanje proizvodnje na specijalizovanim farmama;
- Poboljšanje kvaliteta u cilju ispunjavanja nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi putem upotrebe nove opreme i moderne mehanizacije;
- Smanjenje ispuštanja oksida azota i metana putem pravilnog tretmana organskog đubriva i ne-zagađenja površinskih i podzemnih voda;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboljšanje integracije poljoprivrednika sa kupcima njihovih proizvoda.

3.1.3 SEKTOR GROŽĐA

- Povećanje proizvodnje stonog grožđa i vinskog grožđa;
- Poboljšanje kvaliteta u cilju ispunjavanja nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi putem upotrebe kvalitetnih sadnica i moderne mehanizacije;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboljšanje integracije poljoprivrednika sa kupcima njihovih proizvoda.

3.1.4 SEKTOR JAJA

- Poboljšanje i proširenje postojećih proizvodnih kapaciteta;
- Poboljšanje kvaliteta u cilju ispunjavanja nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi putem upotrebe nove opreme i moderne mehanizacije;
- Smanjenje ispuštanja oksida azota i metana putem pravilnog tretmana organskog đubriva;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboljšanje integracije poljoprivrednika sa kupcima njihovih proizvoda;

4. VEZA SA DRUGIM MERAMA U PPRR

Ova mera ima povezanost sa drugim merama PPRR-a, kao što su:

- Mera 103 "Investicije u fizičke aktive za preradu i trgovinu poljoprivrednih proizvoda" i
- Mera 302 "Diversifikacija farmi i razvoj biznisa"

5. KRAJNI KORISNICI

Krajni korisnici po ovoj meri su poljoprivrednici, kako je definisano Zakonom Br. 04/L-090 - o izmenama i dopunama Zakona Br. 03/L-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju. Svi aplikanti ove mere moraju biti registrovani u Registru poljoprivrednika. Sertifikat identifikacionog broja farme (IBF) mora biti na ime aplikanta. Ako je aplikant preduzeće, i sertifikat IBF mora biti na ime preduzeća.

Svi korisnici projekata ruralnog razvoja su dužni da održavaju svoje investicije u skladu sa odobrenim projektom tokom tri godina nakon završetka projekta, koliko traje period praćenja. Ako ne održava investicije, korisnik je dužan da vrati finansirani iznos javne podrške.

6. ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

6.1 PRIHVATLJIVI APLIKANTI

- Ako je aplikant fizičko lice, mora imati najmanje 18 godina, a da nije napunio 61 godinu. U slučaju preduzeća, ovaj kriterijum se ne primenjuje;
- Fizičko lice mora imati završeno obavezno osnovno obrazovanje (8 ili 9 godina) i dvije godine radnog iskustva u oblasti za koju aplicira. Aplikanti koji nemaju dvogodišnje radno iskustvo moraju da pohađaju kurseve obuke sa najmanje 20 časova nastave, u oblasti za koju apliciraju, a koji će biti završeni pre zahteva za konačno plaćanje;
- U slučaju preduzeća, gore pomenuti zahtev važi za vlasnika, zapošljenog ili ovlašćenog lica preduzeće. Zapošljeno ili ovlašćeno lice mora da ima radni ugovor za još najmanje tri godine nakon momenta apliciranja.
- Aplikanti moraju da imaju izmirene poreske obaveze i to, fizička lica, porez na imovinu, a preduzeća, porez na prihode korporacija i druge važeće poreze;
- Ako je zemljište ili bilo koja druga nekretnina u kojoj se vrši ulaganje u zajedničkom vlasništvu, podnositelj zahtjeva mora predati i suglasnost suvlasnika.
- Ako je zemljište na potvrdi o vlasništvu planinsko ili šumsko zemljište, a na terenu poljoprivredno zemljište, podnositelj zahtjeva prvo mora promeniti zemljišno odredište u katastar i zatim aplicirati. U slučaju zemljišta koje iznajmljuje Agencijom šumarstva Kosova (AŠK) ili KPA, šumsko zemljište se također prihvaća pod uslovom da se u zahtevu priloži potvrda AŠK ili KPA da je predmetno zemljište poljoprivredno zemljište.

6.2 NACIONALNI STANDARDI

Nacionalni standardi za zdravlje životinja, dobrobit životinja i zaštitu životne sredine predstavljeni su u Aneksu br. 5 Smernica za aplikante. Oni moraju biti ispunjeni najkasnije pre zahteva za zadnje plaćanje i verifikuju se kontrolom službenog lica na mestu investicije.

U slučaju investiranja u nove voćnjake i vinograde, pre potpisivanja ugovora o sufinansiranju, korisnik granta treba da dostavi hemijske i fizičke analize zemljišta sa pozitivnom preporukom o podobnosti predviđene investicije. U slučaju da je preporuka negativna, davanje granta se odbija.

6.3 EKONOMSKA ODRŽIVOST

- Za investicione projekte u kojima su prihvatljive investicije manje ili jednake 20.000 evra, aplikanti moraju podneti tehnički projektni-predlog prema modelu koji će se objaviti na veb stranicama ARP i MPŠRR.
- Za investicione projekte u kojima su prihvatljive investicije veće od 20.000 evra, aplikanti moraju podneti poslovni plan prema modelu koji će biti objavljen na veb stranicama ARP i MPŠRR. Planirane investicije treba da budu u skladu sa proizvodnim kapacitetom. Tokom procene aplikacija, na osnovu poslovnog plana, zvaničnici ARP-a su dužni da odbiju deo investicija koje su u suprotnosti sa ovim principom.

6.4 DRUGI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

Korisnici projekata sa vrednošću prihvatljivih investicija u iznosu od preko 50.000 evra, pre potpisivanja ugovora sa ARP-om moraju registrovati svoja preduzeća, a sve investicije/troškove treba da se fakturišu na ime tog preduzeća.

Projekti koji se finansiraju iz Programa ruralnog razvoja 2018. ne smeju da budu finansirani i od strane kancelarije EU na Kosovu ili bilo kojeg drugog lokalnog ili međunarodnog javnog donatora. Ako se utvrdi da je korisnik dobio podršku za isti projekat i od nekog drugog donatora, njemu se ne dodeljuje podrška ili ako je primio, on će biti dužan da vrati dobijena sredstva, a protiv njega će se primeniti kazne u skladu sa zakonom.

Svi korisnici mere 101 su dužni da tokom perioda nadgledanja, vode knjigu farme, u pisanom ili elektronskom obliku, za relevantni sektor. U slučaju da korisnik granta ne vodi knjigu tokom perioda nadgledanja, biće kažnjen sa nedavanjem direktnih isplata za dotičnu investiciju tokom naredne dve godine.

Broj novih radnih mesta biće izračunat u skladu sa tabelom u Aneksu br. 17 Vodiča za aplikante. Broj zaposlenih treba računati samo za nova radna mesta koja nastanu kao rezultat novčanih investicija sadašnjeg granta.

Zbog sezonske prirode radova u poljoprivredi, korisnik nije dužan da, radna mesta prijavljena u biznis planu ili obračunata na osnovu tabele, registruje kao radna mesta sa punim radnim vremenom.

Korisnik, koji je aplicirao u MPŠRR i drugim javnim institucijama ili u kancelariji EU-a, u projektu AGRO USAID-a, ili u drugim organizacijama na Kosovu, i njegov projekat je izabran za finansiranje od strane jedne od pomenutih institucija, mora odmah da obavesti MPŠRR/ARP ili druge relevantne institucije.

Korisniku se ne može dodeliti novi projekat ako prethodni projekti nisu završeni na pravilan način.

- Svi aseti koji se odnose na investicije (zemljište, štale, životinje, voćnjaci itd.) moraju biti registrovani u Registru farme.
- Svi ugovori o zakupu moraju biti notarizirani, osim ugovora o zakupu sa Agencijom šumarstva Kosova (AŠK) i sa opštinama koji ne moraju biti notarizirane

U slučaju zemljišta uzetih u zakup od Agencije Šumarstva Kosova i Kosovska Agencija za Privatizaciju, ugovori mogu biti i na kraće vreme od onog koje je predviđeno za druge aplikante, pod uslovom da oni predaju jednu potvrdu od zakupodavca da neće imati problema za produženje ugovora.

Zemljište koje je KAP privatizovala, a koje u uverenju o vlasništvu je prikazano kao "zemljište uzeto pod zakup za 99 godina" tretiraju se kao zemljište u vlasništvu vršioca privatizacije. I zemljište koje je kupljeno od vršioca privatizacije tretira se kao zemljište u vlasništvu kupca. Zemljišta sa nezavršenom komasacijom prihvataju se odlukama nadležnog organa, dakle i bez posedovnog lista.

Zemljište pod hipotekom je prihvatljivo za investiranje, bilo da je u vlasništvu ili uzeto pod zakup.

Ako iz jedne parcele je dato pod zakup samo jedan njen deo, aplikant pre podnošenja aplikacije treba da uradi digitalizaciju dela koji je izdat pod zakup i da štampanu kopiju digitalizovanog dela pridoda dosijeu za apliciranje.

Ako su parcele fizički jedna uz drugu, one se prihvataju kao jedna parcela, čak i kada je jedna u zakupu, a druga u vlasništvu

U slučaju projekata koji predviđaju izgradnju ili proširenje, aplikanti prilikom apliciranja moraju dostaviti:

- Potvrdu o vlasništvu (Posedovni list) parcele na kojoj će se investirati
- Ako je zemljište ili objekat uzet u zakup, notariziran ugovor o zakupu za najmanje 10 godina, računajući od godine apliciranja
- Kopiju plana parcele gde će se investirati;
- Kopiju skica objekta,

- Predračun troškova materijala i predviđenih radova; Posebno pripremljen dokument (koji nije deo poslovnog plana). Pripremljen od podnositelja zahtjeva ili uz pomoć graditelja.
- Saglasnost opštine koja dokazuje da u slučaju davanja granta, aplikant može dobiti građevinsku dozvolu;

Korisnik mora, pre nego što podnese zahtev za plaćanje u ARP, treba dostaviti:

- Dozvolu za izgradnju od nadležnog organa Opštine.

U slučaju projekata koji predviđaju renoviranje, aplikanti, prilikom apliciranja, moraju dostaviti:

- Predračun troškova materijala i predviđenih radova;

U slučaju izgradnje, proširenja ili renoviranja objekata, podizanja voćnjaka, vinograda i/ili postavljanja sistema za navodnjavanje na zakupljenom zemljištu, ugovor o zakupu mora biti najmanje 10 godina, računajući od godine apliciranja.

- Ugovor mora sadržati i saglasnost vlasnika (zakupodavca) za investiranje koje će se izvršiti na njegovom zemljištu.

Ugovor o zakupu nije potreban samo u slučajevima kada su vlasnik zemljišta i aplikant u braku ili u direktnoj krvnoj vezi bez ograničenja (npr. pradede, dede, roditelji, deca, unuci, itd.) a to se dokazuje putem izvoda venčanih ili izvoda rođenih i/ili izvoda umrlih. Takođe, aplikant mora da popuni Deklaraciju pod zakletvom, čime dokazuje da je on nasledio zemlju sa kojom aplicira.

7. SPECIFIČNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

7.1 Sektor voća (jabuka, kruška, šljiva, višnja, orah, lešnik, trešnja, kajsija, breskva, dunja,)

- U trenutku aplikacije za investicije u sektoru voća, aplikanti moraju da dokažu da imaju poljoprivredno zemljište u vlasništvu, nasleđeno ili uzeto u zakup na najmanje 10 godina računajući od godine apliciranja i to najmanje 1 hektar). Minimalna površina parcela treba da bude 0,35 hektara;
- Aplikanti za podizanje novih voćnjaka, pre zahteva za plaćanje, ako kupuju sadnice proizvedene na Kosovu, mora da podnesu kopiju fito-sanitarne potvrde o zdravstvenom stanju sadnog materijala koji ispunjava CAC kriterijum (Conformitas Agraria Communitatis) i kopiju licence proizvođača, a oni koji kupuju sadnice uvezene iz zemalja EU moraju dostaviti kopiju fito-sanitarne potvrde o zdravstvenom stanju sadnog materijala koji ispunjava najmanje CAC kriterijum izdat od strane proizvođača, potvrdu o poreklu i dozvolu za uvoz uvoznog preduzeća.
- Posadene sadnice voćaka treba da imaju na sebi nalepljenu etiketu sertifikacione institucije.

7.2 Sektor povrća i plastenika (uključujući krompir)

- U trenutku apliciranja za investicije u skladišta za voće i povrće (uključujući krompir), aplikanti moraju da dokažu da imaju najmanje 2 hektara poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu, nasleđeno ili uzeto u zakup za najmanje 10 godina.
- U trenutku apliciranja za investicije u nove stalne plastenike, aplikant mora da dokaže da ima najmanje 0,10 ha obradivog zemljišta upisanog u Registar Farmi. Minimalna veličina jednog nepodeljenog staklenika je 10 ari.

7.3 Sektor mesa

- Za investicije u sektoru mesa (tovljenje teladi i svinja), aplikanti nisu dužni da imaju telad/svinje u trenutku apliciranja, ali pre zahteva za konačno plaćanje moraju imati najmanje 20 grla teladi ili 40 svinja za tovljenje sa oznakama Republike Kosovo ili zemalja EU, a to bi trebalo da dokažu odgovarajućim dokumentima i njihovim prisustvom u štali. Aplikanti koji apliciraju za izgradnju štale za telad i svinje, u svom projektu treba da obuhvate i skladištenje stajnjaka sa dovoljnim kapacitetom za najmanje 3 meseca (vidi listu minimalnih nacionalnih standarda).
- U trenutku apliciranja, aplikanti za tovljenje teladi moraju da dokažu da imaju najmanje 0,20 hektara poljoprivrednog zemljišta po grlu teladi, u vlasništvu, nasleđenih ili uzetih u zakup za najmanje 3 godine. U slučaju investicija u poljoprivrednu mehanizaciju za obrađivanje zemlje, trajanje zakupa mora biti najmanje 5 godina.

7.4 Sektor mleka

- Aplikanti za investicije u sektor proizvodnje mleka, u momentu aplikacija nisu obavezni da imaju stoku ali na kraju investicija moraju imati najmanje 10 mlečnih krava ili junica ili 100 ovaca ili 100 koza, registrovanih u Registar Farmi i Registar za identifikaciju i registraciju životinja u AHV. Ova Odredba ne važi za sabirne centre mleka.
- Aplikanti koji u momentu apliciranja imaju stoku, treba podneti dokaz od Registara za Registraciju i Identifikaciju životinja za postojeće životinje tako da u toku procenjivanja dobijaju bodove.
- Aplikanti koji u momentu apliciranja nemaju nijednu kravu, obavezni su da na kraju investicija imaju najmanje deset označenih krava ili junica i registrovana u RIRŽ u ime korisnika (dobitnika) granta.
- Sabirni punktovi moraju imati ugovore najmanje na godinu dana sa najmanje 5 poljoprivrednika, koji zajednički uzgajaju najmanje 30 mlečnih krava.
- Aplikanti koji apliciraju za izgradnju štale, u svom projektu treba da obuhvate i skladište za stajnjak sa dovoljnim kapacitetom za najmanje 3 meseca (vidi listu minimalnih nacionalnih standarda).
- U slučaju investicija u poljoprivrednu mehanizaciju za obradu zemlje, aplikanti moraju da dokažu da imaju najmanje 0,5 hektara poljoprivrednog zemljišta po grlu krave, odnosno 0,05

hektara poljoprivrednog zemljišta po grlu ovce/koze, u vlasništvu, nasleđene ili uzete u zakup za najmanje 5 godina.

7.5 Sektor grožđa

- U trenutku apliciranja, aplikanti za investicije u sektoru grožđa moraju da dokažu da imaju poljoprivredno zemljište u vlasništvu, nasleđeno ili uzeto u zakup za najmanje 10 godina, i to najmanje 0,3 hektara. Minimalna površina parcele treba da bude 0,1 hektara.
- U slučaju investicija u mehanizaciju i opremu za uzgoj i berbu, kao i skladište za tretiranje nakon berbe, aplikanti moraju da dokažu da imaju najmanje 3 hektara vinograda, u vlasništvu, nasleđenih ili uzetih u zakup za najmanje 10 godina, upisanih u Registar vinograda i u Registar Farmi.

7.6 Sektor jaja

- Aplikanti za investicije u sektoru jaja, moraju dokazati posedovanje najmanje 5.000 kokoški nosilja u aktivnoj proizvodnji.
- Aplikanti koji apliciraju za izgradnju farmi kokošaka, u svom projektu takođe treba da uključe i skladište za đubrivo dovoljnog kapaciteta za najmanje 3 meseca (videti listu minimalnih nacionalnih standarda).
- Aplikanti u sektoru jaja, prilikom apliciranja treba da navedu u biznis planu kada će menjati turnus i koliko će trajati pauza bez proizvodnje. Aplikant takođe mora dostaviti i račun kada je poslednji put snabdevan kokoškama. U slučaju bolesti koje oštećuju veliki broj kokošaka, treba osigurati potvrdu zonskog veterinara.

8. PRIHVATLJIVE INVESTICIJE

Prihvatljivi troškovi su ograničeni na one uključene u Spisak prihvatljivih investicija za meru 101, prezentirano kao Aneks br. 6 Uputstva za aplikante.

Minimalni prihvatljivi troškovi za projekat u okviru ove mere su 10.000 €, sem projekata sektora grožđa, gde je minimalna vrednost projekta 3.000 €.

Maksimalna vrednost prihvatljivih troškova za projekte unutar ove mere je 100.000 evra.

Maksimalni iznos prihvatljivih troškova po projektu u okviru ove mere je 100.000 €.

Troškovi izrade biznis plana ili predloga projekta ne smeju prekoračiti iznos od 3% prihvatljivih troškova, ali ne više od 1500 evra

U slučaju investicija koje predviđaju izgradnju štala ili skladišta za skladištenje voća i povrća, troškove za arhitekta i inženjere, dozvole i razne licence su prihvatljivi do vrednosti od 7% prihvatljivih troškova, ali ne više od 3000 evra.

8.1 PRIHVATLJIVE INVESTICIJE ZA SEKTORE

8.1.1 Investicije u sektor voća

- Investicije u podizanje novih voćnjaka sa minimalnom površinom od 1 hektara;
- Investicije u podizanje sistema za navodnjavanje na farmi, u skladu sa efikasnom praksom navodnjavanja;
- Investicije u proizvodnju energijena farmi iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Investicije u sistem mreža za zaštitu od grada;
- Investicije u poljoprivrednu mehanizaciju i opremu za voćnjake, za zaštitu bilja, za đubrenje, za berbu i tretiranje nakon berbe;
- Investicije za kupovinu traktora za drvenaste voćke
- Investicije u izgradnju i poboljšanje objekata za aktivnosti posle berbe, objekata za postavljanje mašina i skladišta za proizvode za zaštitu bilja i veštačka đubriva.

8.1.2 Investicije u sektoru povrća i plastenika (uključujući krompir) i za skladišta

- Investicije u izgradnju stalnih plastenika za povrće, bobičasto voće ili sadnice. Minimalna površina jednog plastenika je 0,1 hektara;
- Investicije u proizvodnju energije na farmama iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Kupovina i ugradnja opreme za postizanje kontrolisanih klimatskih uslova, uključujući opremu za zagrevanje plastenika;
- Investicije u postavljanje ili unapređenje sistema navodnjavanja u plasticima prema efikasnoj praksi navodnjavanja;
- Izgradnja objekata za tretiranje nakon berbe (sortiranje, pakovanje, etiketiranje) i za skladištenje proizvodnje, kao i skladišta za proizvode za zaštitu bilja i za veštačka đubriva.
- Kupovina odgovarajućeg mehanizma za uzgoj povrća na otvorenim poljima ili u plasticima (mašina za sadnju rasada, mašina za prostiranje folije).

8.1.3 Investicije u sektor mesa

- Izgradnja/renoviranje/proširenje štala, pratećih objekata (deponije stajnjaka, hangari voluminozne hrane, skladišta silaže) i infrastrukture na farmi (npr. snabdevanje vodom na nivou farme);
- Investicije u proizvodnju efikasne energije na farmama iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Investicije u modernizaciju sistema za ishranu i snabdevanje vodom;
- Investicije u poljoprivrednu mehanizaciju i opremu za uzgoj krmnih biljaka i žitarica, zaštitu bilja, đubrenje i berbu;
- Investicije za kupovinu traktora;

- Investicije za čišćenje/uklanjanje organskog đubriva (tečnog i čvrstog) i njegovo deponovanje;
- Investicije za proizvodnju koncentrovane hrane, od čijeg ukupnog kapaciteta, najmanje 50% će se koristiti za potrebe farme;

8.1.4 Investicije u sektor mleka

- Izgradnja/renoviranje/proširenje štala, pratećih objekata i objekata sabirnih centara za mleko (lokacije za odlaganje otpada, hangari voluminozne hrane, skladišta silaže, muzilice) i infrastrukture na farmi (npr. instalacija za vodu, struju);
- Investicije u modernizaciju muže i opreme za hlađenje, kao što su oprema za mužu, skladištenje mleka, uključujući skladišta za mleko, laktofrizi;
- Investicije u proizvodnju energije na farmama iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Oprema i mašine za uklanjanje đubriva
- Investicije u modernizaciju sistema za ishranu i snabdevanje vodom;
- Investicije u poljoprivrednu mehanizaciju i opremu za uzgoj krmnih biljaka i žitarica, zaštitu bilja, đubrenje i berbu;
- Investicije za kupovinu traktora;
- Investicije za čišćenje/uklanjanje organskog đubriva (tečnog i čvrstog) i njegovo deponovanje;
- Investicije za proizvodnju koncentrovane hrane, od ukupnog kapaciteta, najmanje 50% će se koristiti za potrebe farme.

8.1.5 Investicije u sektor grožđa

- Investicije u podizanje/modernizaciju vinogradskih zasada (konverzija, zamena) za stono grožđe i vinsko grožđe sa minimalnom veličinom od 0,3 hektara;
- Investicije u postavljanje sistema navodnjavanja, u skladu sa efikasnom praksom navodnjavanja
- Investicije u postavljanje najlona za stono grožđe
- Investicije u proizvodnju energije na farmama iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Investicije u sistem mreža za zaštitu od grada;
- Investicije u vinogradarskim i mačevalnim sistemima
- Investicije u poljoprivredne mašine i opremu za vinograde, mašine za zaštitu bilja, za đubrenje, za berbu i tretman nakon berbe
- Investicije za kupovinu traktora;
- Onima koji imaju preko 3 hektara površine pod vinogradima dozvoljeno je apliciranje za izgradnju objekata za delovanje nakon berbe, kao rashladna skladišta, mašine za sortiranje, čišćenje, pakovanje,

8.1.6 Investicije u sektor jaja

- Izgradnja/renoviranja/proširenje štala i prostorija za skladištenje jaja
- Investicije u unutrašnju infrastrukturu (sistem za ishranu, sistem za vodosnabdevanje i oprema za regulisanje mikroklimе, oprema za uklanjanje đubriva, sortiranje jaja)
- Investicije u kaveze, samo u skladu sa standardima EU
- Izgradnja i obnova skladišta za skladištenje, uključujući opremu za pripremu hrane, tretiranje, pakovanje i skladištenje jaja;
- Investicije u opremu za energiju ili energije na farmi iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Investicije za čišćenje/uklanjanje organskog otpada i njegovo skladištenje.
- Investicije za proizvodnju koncentrovane hrane, od čijeg ukupnog kapaciteta, najmanje 50% će se koristiti za potrebe farme;

9. KRITERIJUMI SELEKCIJE ZA PODSEKTORE

Tabela 1: Kriterijumi selekcije za sektor voća

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum / Kategorija	Poeni
1	Proizvodni kapacitet: površina koja će biti izgrađena. U slučaju ulaganja u infrastrukturu voćnjaka, skladištu, navodnjavanju, zaštitu protiv grada i/ili mašinama, poeni se obračunavaju u zavisnosti od sadašnje površine* ili one koja će biti izgrađena, koja god da je veća.	≥ 3 ha	55
		≥ 1 ha - < 3 ha	50
2	Iznos prihvatljivih investicija	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
3	Ugovorni odnosi	Ugovor o isporuci najmanje 50% proizvodnje u farmi (<i>ovaj kriterijum ne moraju da ispune aplikanti za podizanje novih voćnjaka, ako nemaju postojeći voćnjak, oni će dobiti 5 poena iz ovog kriterijuma</i>)	3
4	Zaštita životne sredine i klimatske promene <i>Ovaj kriterijum se ne primenjuje kada se investicija vrši na površinama pokrivenim sistemom za navodnjavanje i aplikant dobija poene</i>	Investicija u proizvodnji energije na farmi iz obnovljivih izvora (<i>min. 5% prihvatljive investicije</i>).	2

5	Stvaranje novih radnih mesta	Računa se na osnovu tabele u Aneksu br. 17	Max. 10
6	Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine	10
7	Vlasništvo nad zemljištem na kojoj se vrši investicija	Zemljište na ime aplikanta	3
8	Stručna sprema	Univerzitetska diploma u poljoprivredi/tehnologiji hrane u odgovarajućem smeru	5
		Srednja poljoprivredna škola ili preko dve godine radnog iskustva u poljoprivredi **	3
9	Pol farmera	Aplikant žena	2
UKUPNO			100

* Postojeća površina se dokazuje primanjem direktnog plaćanja za ove površine u prethodnoj godini ili ako nije uzeo subvencije, potvrđuje sa potvrdom o vlasništvu i IBF-om.

** Vidi u Vodiču za aplikante poglavlje "Glavne definicije"

Tabela 2: Kriterijumi za izbor za sektor povrća i plastenika (uključujući krompir)

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum / Kategorija		Poeni
		Za staklenike	Za skladišta	
1	Proizvodni kapacitet	preko 20 ari	Površina pod voćem i/ili pod povrćem uključujući one postojeće i one koje će biti zasađene je veća od 3 ha*	55
		10 do 20 ari	Površina pod voćem i/ili pod povrćem uključujući one postojeće i one koje će biti zasađene je manja od 3 ha*	50
2	Iznos prihvatljivih investicija	≤ 30.000		10
		> 30.000 - ≤ 60.000		8
		> 60.000		5
3	Ugovorni odnosi	Ugovor o isporuci najmanje 50% proizvodnje u farmi		3
4	Zaštita životne sredine i klimatske promene	Investicija u proizvodnji energije na farmi iz obnovljivih izvora (min. 5% prihvatljive investicije)		2

5	Stvaranje novih radnih mesta	Računa se na osnovu tabele u Aneksu br. 17	Max. 10
6	Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine	10
7	Vlasništvo nad zemljištem na kojoj se vrši investicija	Zemljište na ime aplikanta	3
7	Stručna sprema	Univerzitetska diploma u poljoprivredi/ tehnologiji hrane	5
		Srednja poljoprivredna škola ili preko dve godine radnog iskustva u poljoprivredi **	3
8	Pol farmera	Aplikant žena	2
UKUPNO			100

Tabela 3: Kriterijumi za izbor za sektor mesa

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum / Kategorija		Poeni
1	Proizvodni kapacitet: U slučaju investicije i iz tačke a) i iz tačke b), poeni se izračunavaju iz investicije sa najvećim delom sredstava (maksimalno 30 poena)	a) Izgradnja / renoviranje / proširenje štale		30
		b) Nabavka mašina i/ili poboljšanje spoljne infrastrukture (skladište za đubrivo, skladište za silažu, skladište za seno)		25
2	Iznos prihvatljivih investicija	≤ 30.000		10
		> 30.000 - ≤ 60.000		8
		> 60.000		5
3	Proizvodni kapacitet (broj životinja) nakon realizacije projekta	Telad	Svinje	20
		≥ 20 < 70 grla	≥ 40 < 100 grla	
		≥ 70 grla	≥ 100 grla	
4	Iskustvo u odgovarajućoj proizvodnji: aplikant ima goveda/svinje u proizvodnji*	Aplikant ima najmanje 5 grla	Aplikant ima najmanje 10 grla	5
5	Ugovorni odnosi	Ugovor o isporuci najmanje 50% proizvodnje u farmi		3
6	Zaštita životne sredine i klimatske promene	Investicija u proizvodnji energije na farmi iz obnovljivih izvora (min. 5% prihvatljive investicije)		2
7	Zapošljavanje	Računa se na osnovu tabele u Aneksu br. 17		Max. 10
8	Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine		10

9	Vlasništvo nad zemljištem na kojoj se vrši investicija	Zemljište na ime aplikanta	3
10	Stručna sprema	Univerzitetska diploma u poljoprivredi/ tehnologiji hrane	5
		Srednja poljoprivredna škola ili preko dve godine radnog iskustva u poljoprivredi **	3
11	Pol farmera	Aplikant žena	2
UKUPNO			100

* Da se dokaže putem potvrde iz Registra za registraciju i identifikaciju životinja. Ova činjenica se proverava i tokom prve terenske kontrole, pre potpisivanja ugovora. Ako u trenutku terenske kontrole broj životinja je manji od broja koji je prikazan u aplikaciji, jedino prihvatljivo opravdanje je klanje u licenciranoj klanici ili potvrda zonskog veterinarara da je životinja uginula. Prilikom prve terenske kontrole proveravaju se i brojevi ušnih markica koji treba da odgovaraju brojevima koji su prijavljeni prilikom apliciranja.

Tabela 4: Kriterijumi za izbor za sektor mleka

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum / Kategorija			Poeni
1	Vrsta investicije: U slučaju investicije i iz tačke a) i iz tačke b), poeni se izračunavaju iz investicije sa najvećim delom sredstava (maksimalno 35 poena)	a) Izgradnja /renoviranje /proširenje štale ili sabirnih mesta			35
		b) Nabavka mašina i/ili poboljšanje unutrašnje i spoljne infrastrukture (skladište za đubrivo, skladište za silažu, skladište za seno)			30
2	Iznos prihvatljivih investicija	≤ 30.000			10
		> 30.000 - ≤ 60.000			8
		> 60.000			5
3	Proizvodni kapaciteti: broj životinja u aktivnoj proizvodnji pre apliciranja ili broj ugovorenih farmera za sabirno mesto	Krave muzare	Ovce/koze muzare	Sabirna mesta	
		≥ 5 < 10 grla	≥ 50 < 100 grla	≥ 10 farmera	5
		≥ 10 grla	≥ 100 grla	≥ 10 < 20 farmera	10
4	Ugovorni odnosi	Jednogodišnji ugovor* o isporuci najmanje 50% proizvodnje na farmi			3
5	Način držanja nakon završetka investicije. Ovaj kriterijum važi samo za krave muzare. Ostali dobijaju 10 poena.	Slobodni sistem držanja			10
		Vezani sistem držanja			5
6	Zaštita životne sredine i klimatske promene	Investicija u proizvodnji energije na farmi iz obnovljivih izvora (min. 5% prihvatljive investicije)			2
7	Zapošljavanje	Računa se na osnovu tabele u Aneksu br. 17			Max. 10
8	Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine			10

9	Vlasništvo nad zemljištem na kojoj se vrši investicija	Zemljište na ime aplikanta	3
9	Stručna sprema	Univerzitetaska diploma u poljoprivredi/ tehnologiji hrane	5
		Srednja poljoprivredna škola ili preko dve godine radnog iskustva u poljoprivredi **	3
10	Pol farmera	Aplikant žena	2
UKUPNO			100

*Jednogodišnji ugovor podrazumeva ugovor za godinu apliciranja.

Tokom druge terenske kontrole (nakon zahteva za isplatu) korisnik mora imati u štali broj grla koji je prikazao u projektu.

Tabela 5: Kriterijumi za izbor za sektor grožđa

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum/Kategorija	Bodovi
1.	Proizvodni kapacitet: površina koja će biti podignuta. U slučaju investiranja za skladište i / ili mašine, bodovi se izračunavaju u zavisnosti od postojeće površine ili one koja će se podići, koja god je veća.	≥ 3 ha	50
		≥ 1 ha - < 3 ha	45
		≥ 0.30 ha - < 1 ha	40
2	Vrednost prihvatljivih investicija	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
3	Ugovorni odnos	Ugovor o isporuci najmanje 50% proizvodnje farme (<i>ne zahteva se od aplikanta za podizanje novih vinograda ako nemaju postojeće vinograde, oni dobijaju 10 bodova iz ovog kriterijuma</i>)	5
4	Zapošljavanje	Računa se na osnovu tabele u aneksu br. 17	Max.10
5	Mesto investicije	Opština: Orahovac, Suva Reka, Prizren, Đakovica, Mališevo, Mamuša, Peć, Istok i Klina.	5
6	Podrška za prvi put	Aplikant ili domaćinstvo nije bio korisnik granta MPŠRR, u poslednje tri godine	10
7	Vlasništvo nad zemljištem na kojoj se vrši investicija	Zemljište na ime aplikanta	3
7		Univerzitetaska diploma u poljoprivredi/ tehnologiji hrane	5
		Srednja poljoprivredna škola ili preko dve godine radnog iskustva u poljoprivredi **	3
8	Pol poljoprivrednika	Aplikant žena	2
UKUPNO			100

Tabela 6: Kriterijumi za izbor za sektor jaja

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum/Kategorija	Bodovi
1	Vrsta investicije: U slučaju kombinovane investicije, bodovi se izračunavaju iz investicije sa najvećim delom sredstava (maksimalno 25 bodova)	a) Izgradnja / renoviranje / proširenje štale	25
		b) Poboljšanje unutrašnje infrastrukture farme; izgradnja skladišta za hranu; tretman organskog đubriva; prostorija za skladištenje jaja; Poljoprivredna mehanizacija i oprema	20
2	Proizvodni kapacitet: broj kokošaka nosilja u aktivnoj proizvodnji pre apliciranja	≥ 5,000 - < 25,000 kokošaka nosilja	15
		≥ 25,000	10
3	Način držanja kokošaka	Slobodan sistem, u prirodi	15
		Slobodan sistem, na podu	10
		U kavezu, u skladu sa standardima EU	5
4	Vrednost prihvatljivih investicija	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
5	Ugovorni odnos	Ugovor o isporuci najmanje 50% proizvodnje farme	3
6	Zaštita životne sredine i klimatske promene	Investicija u proizvodnju energije na farmi iz obnovljivih izvora (<i>min. 5% prihvatljive investicije</i>)	2
7	Zapošljavanje	će se izračunati na osnovu tabele u aneksu br. 17	Max. 10
8	Podrška za prvi put	Aplikant ili domaćinstvo nije bio korisnik granta MPŠRR, u poslednje tri godine	10
9	Vlasništvo nad zemljištem na kojoj se vrši investicija	Zemljište na ime aplikanta	3
9	Stručna sprema	Univerzitetska diploma u poljoprivredi/ tehnologiji hrane	5
		Srednja poljoprivredna škola ili preko dve godine radnog iskustva u poljoprivredi **	3
10	Pol poljoprivrednika	Aplikant žena	2
UKUPNO			100

U slučajevima kada aplikanti imaju isti broj bodova, prioritet imaju projekti koji su pre podneseni.

10. STEPEN JAVNE PODRŠKE

- Minimalni prihvatljivi troškovi za projekat u okviru ove mere su 10.000 €, sem i projekata sektora grožđa, gde je minimalna vrednost projekta 3.000 €.
- Maksimalna vrednost prihvatljivih troškova za projekte unutar ove mere je 100.000 evra
- Javna podrška iznosi 60% od prihvatljivih troškova investiranja
- Dodatna podrška od 5% se daje za investicije u planinska područja i 5% za mlade poljoprivrednike (40 godina ili mlađe u trenutku apliciranja).
- Maksimalna javna podrška za period sprovođenja Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014.-2020. za meru 101 je 400.000 € po korisniku.
- Aplikant može aplicirati sa nekoliko projekata tokom perioda sprovođenja Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014.-2020., u raznim godinama, pod uslovom da su prethodni projekti uspešno završeni, a da javna podrška ne prelazi gore navedeni iznos.

11. BUDŽET

Tabela 8: Planirana raspodela budžeta između sektora za 2018. godinu

Sektori		Vrednost u €	% budžeta
101.1	Za drvenaste voćke	3,000,000	24.00
Voće			
101.2	Plastenici	3,000,000	24.00
Povrće	Skladište za skladištenje povrća i voća	500,000	4.00
101.3	Tov teladi	2,000,000	16.00
Meso	Tov svinja	300,000	2.40
101.4	Proizvodnja mleka od krava,	2,000,000	16.00
Mleko	Proizvodnja mleka od ovaca i koza	700,000	5.60
	Investiranje u sabirne punktove mleka	200,000	1.60
101.5	Sektor grožđa	500,000	4.00
101.6	Sektor jaja	300,000	2.40
Ukupno:		12,500,000	100%

12. INDIKATORI PROGRAMA

Tabela 9: Pokazatelji praćenja

Vrsta pokazatelja	Pokazatelj	Cilj za 2019.		
Input	Ukupno:	12,500,000		
	101.1. Sektor voća	3.000,000		
	101.2. Sektor povrća i plastenika (uključujući krompir)	3,500.000		
	101.3. Sektor mesa	2,300,000		
	101.4. Sektor mleka	2,900,000		
	101.5. Sektor grožđa	500,000		
	101.6. Sektor jaja	300,000		
Output	Ukupni broj podržanih farmi	403		
	Od čega	101.1 Sektor voća	90	
		101.2. Sektor povrća i plastenika	125	
		101.3. Sektor mesa	70	
		101.4. Sektor mleka	78	
		101.5. Sektor grožđa	32	
		101.6. Sektor jaja	7	
	Vrednost investicija (€)	18.536,000		
	Od čega	101.1 Sektor voća	4.455.000	
		101.2. Sektor povrća i plastenika uključujući krompir	5,197,500	
		101.3. Sektor mesa	3,415,500	
		101.4. Sektor mleka	4,306,500	
		101.5. Sektor grožđa	745,500	
101.6. Sektor jaja		445,500		
Rezultat	Ukupan broj farmi sa proširenim kapacitetom	323		
	Ukupan broj modernizovanih farmi koje su primenile novu opremu i / ili tehnologiju	363		
	Povećanje veličine podržanih farmi	Br. dodatih hektara sa drvenastim vočkama	177	
		Broj m ² sa novim plasticima	237,566	
		Broj dodatih hektara sa grožđem	27	
		Broj dodatih životinja	Mlečne krave	520
			Kokoške nosilje	26,471
			Telad za tovljenje	854
			Svinje za tovljenje	323
	Broj podržanih sabirnih punktova mleka	12		

	Nova skladišta voća i povrća (tona / godišnje)	6,500
	Broj farmi koje su investirale u aktivnosti nakon berbe (pakovanje, sortiranje, etiketiranje itd.)	82
	Broj farmi koje su sagradile skladišta za đubrivo	44
	Broj farmi koje proizvode obnovljivu energiju	366
**Utica	Dodatni prihodi (€/godišnje)	10,341,000
	Nova radna mesta sa punim radnim vremenom	1076
	Povećanje produktivnosti rada, kao povećanje (u%) dodatnih bruto prihoda za svako radno mesto, na podržanim farmama	15%

**Ciljevi su postavljeni na osnovu predviđenog budžeta, pa će se svaka promena budžeta srazmerno odražavati na indikatorima.*

***Procena da se izvrši od strane nezavisnih ocenjivača*

13. ADMINISTRATIVNI POSTUPAK

Ova mera će biti sprovedena od strane Agencije za razvoj poljoprivrede (ARP). Detaljni administrativni postupak će biti predstavljen u Administrativnom uputstvu, koji usvaja Ministar poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja.

14. ROK ZA SPROVOĐENJA

Rok za sprovođenje ove mere je 90 kalendarskih dana, osim za projekte koji predviđaju izgradnju štale ili skladišta gde je rok za realizaciju 120 kalendarskih dana od dana potpisivanja ugovora sa ARP osim za sektor grožđa čiji je rok provedbe 300 dana od dana potpisivanja ugovora s ARP-om zbog razdoblja berbe grožđa. Nakon roka za sprovođenje, korisnik ima još 15 dodatnih dana za pripremu dokumentacije i podnošenje zahteva za plaćanje.

ARP može produžiti rok za sprovođenje zaključenjem aneksa ugovora u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima, opravdavajući produženje roka sa čvrstim argumentima, kao što su poštovanje vegetativnih perioda kod biljaka, neodgovarajući vremenski uslovi za izvođenje građevinskih radova, donošenje neke specifične mašine iz neke druge zemlje, itd.

15. GEOGRAFSKO PROSTIRANJE MERE

Ova mera se primenjuje na čitavoj teritoriji Republike Kosovo.

MERA 103: INVESTICIJE U FIZIČKE AKTIVE ZA PRERADU I TRGOVINU POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA ZA 2018. GODINU

1. ZAKONSKA OSNOVA

- Zakon Br. 03/1-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni List Br. 56/ 27. jul 2009.);
Zakon Br. 04/1-090 - o izmenama i dopunama zakona br. 03/1-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni List Br. 28/ 16. oktobar 2012.)
Zakon Br. 03/L-016 o hrani, (Službeni List Br. 49/ 25. mart 2009.);
Zakon Br. 03/1-029 - o poljoprivrednoj inspekciji, (službeni list br. 45/ 12. januar 2009.);
Zakon Br. 02/L-26 o poljoprivrednom zemljištu, (Službeni List Br. 13/ 01. jun 2007.);
Zakon Br. 02/L-8 o vinu, (Službeni List Br. 9/ 01. februar 2007.);
Zakon Br. 04/L-019 - o izmenama i dopunama zakona br. 02/L-8 o vinama, (Službeni List Br. 13/ 1. septembar 2011.);
Zakon Br. 04/1-191 - o stočarstvu, (Službeni List Br. 25/ 08. jul 2013.);
Zakon Br. 02/1-10 - o staranju prema životinjama (Službeni List Br. 5/ 01. oktobar 2006.);
Zakon Br. 03/1-214 - o proceni uticaja na životnu sredinu, (Službeni List Br. 83/ 29. oktobar 2010.);
Zakon Br. 03/1-025 - o zaštiti životne sredine, (Službeni List Br. 50/ 06. april 2009.);
Zakon Br. 04/1-074 - o savetodavnim službama za poljoprivredu i ruralni razvoj (Službeni List Br. 04/ 19. mart 2012.);
Zakon br. 04/L-220 - o stranim investicijama, (Službeni list br. 1/09 januar 2014.);
Zakon br. 06/L -016 - o privrednim društvima (Službeni list br. 09 / 24 maj 2018.);
Zakon br. 05/L -031 - o opštem upravnom postupku (Službeni list br. 20 / 21 jun 2016.);
Zakon br. 04/L-110 - o izgradnji, (Službeni list br. 18/03 jul 2012.).

2. OPRAVDANOST

Podrška za ovu meru je prvenstveno usmerena na investicije u fizičke aktive, sa ciljem povećanja konkurentnosti u agro-prehrambenom sektoru, da utiče na zamenu uvoza hrane lokalnim proizvodima visokog kvaliteta i poboljšane produktivnosti.

Ova mera će podržati investicije u industriji za preradu hrane u naredna četiri podsektora: prerada mleka i mlečnih proizvoda, prerada mesa i mesnih proizvoda, prerada voća i povrća kao i proizvodnju vina. Ova mera je projektovana da dopuni Meru 101, sa ciljem povećanja snabdevanja bezbednim poljoprivrednim proizvodima i bez štetnih uticaja na životnu sredinu.

Da bi uspešno konkurisala na sve otvorenijem tržištu, prehrambena industrija i dalje ima potrebe za modernizacijom tehnologija i poboljšanjem sistema upravljanja bezbednošću. Prehrambena industrija je dužna da stvori sigurno sakupljanje, transport i skladištenje sirovina, smanjenje otpada i da garantuje bezbednost hrane.

U okviru ove mere, prioritet se daje investicijama za sprovođenje standarda bezbednosti hrane koji imaju poseban značaj za snabdevanje lokalnog tržišta bezbednim prehrambenim proizvodima i da uspešno konkurišu dobavljačima iz uvoza. Da bi se podstaklo prilagođavanje prehrambene industrije ekološkim standardima, prioritet je dat investicijama usmerenim ka tretiranju otpada, prečišćavanju vode i efikasnom korišćenju otpada proizvodnje. Investicije podržane u Meri 103 će doprineti unapređenju situacije primarne poljoprivredne proizvodnje, dajući prioritet korisnicima koji obezbeđuju visok procenat sirovina putem ugovora sa lokalnim poljoprivrednicima.

2.1 SEKTOR PRERADE MLEKA

Industrija za preradu mleka je jedan od glavnih sektora prehrambene industrije na Kosovu i nastavlja da bude među najviše podržanim sektorima. Industrija za preradu mleka je bila glavni prioritet u nacionalnim šemama podrške i u grantovima EU u poslednjih nekoliko godina. Međutim, pružena podrška još uvek nije zadovoljila potrebe pokrivanja investicija preduzeća za preradu mleka u smislu usklađivanja sa standardima EU u oblastima bezbednosti hrane, zaštite životne sredine i razvoja investicija u obnovljive energije. Pored toga, sektoru mleka su potrebne značajne investicije za modernizaciju primenjenih tehnologija, povećanje produktivnosti i da prate promenljive zahteve potrošača. Zatvoreni lanci hlađenja od proizvođača do kupca, vozila za transport mleka sa sistemima za hlađenje itd.

Industrija za preradu mleka je usredsredila svoje napore na ograničenu paletu proizvoda, uglavnom mleka i svežih mlečnih proizvoda, obraćajući manje pažnje na sir, koji zahteva više znanja i ima spor promet. Neka mala mlečna preduzeća uvela su nove proizvode, kao što su sir od kravljeg mleka, kozjeg, ovčijeg, bivoljeg, fermentisana pavlaka itd.

Postoji 45 preduzeća³ za preradu i pakovanje mleka koje su licencirane sa različitim instaliranim kapacitetima za preradu i koje mogu imati koristi od ove mere.

Ova grupa uključuje preduzeća koja imaju kompletnu liniju za preradu mleka i mlečnih proizvoda nivoa kvaliteta blizu standarda Evropske unije (klasifikovano u kategoriju "A" sa aspekta usaglašavanja sa standardima). Ova preduzeća trebaju dalje tehnološke investicije za poboljšanje i širenje svoje mreže snabdevanja sirovinom, mlekom, kako bi efikasno iskoristile proizvodni kapacitet za jačanje svoje konkurentnosti i poboljšanje njihove prakse upravljanja otpadom. Ova preduzeća samo delimično koriste svoje proizvodne kapacitete. Manje jedinice za preradu mleka već koriste dobar deo svog instaliranog kapaciteta. Neka od preduzeća koriste preko 50% svog proizvodnog kapaciteta. Putem grantova EU i projekata podržanih od strane donatora, neka od njih su pomognuta da razviju marketinške veštine i strategije, radi

³Spisak odobrenih objekata za preradu i pakovanje mleka (AHV, oktobar 2017.)

promovisanja novih proizvoda i poboljšanja bezbednost hrane. Njima je potrebna dalja podrška u proizvodnim linijama, sa ciljem diversifikovanja proizvoda, povećanja produktivnosti, proširenja i poboljšanja kvaliteta i standarda bezbednosti hrane.

Na osnovu stepena rizika kvaliteta hrane za ova preduzeća registrovana od strane AHV, za 2018. godinu proizilazi da je u kategoriji "A" raspoređeno 4 preduzeća za preradu, u kategoriji "B" 16, u kategoriji "C" 23 i u kategoriji "D", koja pokazuje najveći stepen rizika, raspoređena su samo 2 preduzeća.

2.2 SEKTOR ZA PRERADU MESA

2.2.2 Preduzeća za preradu mesa

Industrija za preradu mesa na Kosovu se značajno povećala poslednjih godina, ali i dalje je karakteriše ograničen broj ponuđenih proizvoda.

Trenutno na Kosovu ima 64 licenciranih preduzeća⁴ za preradu mesa koje su podeljene u tri kategorije: 6 preduzeća sa deklarisanim kapacitetom prerade od 20 tona/ dnevno ili više, 1 preduzeće sa deklarisanim kapacitetom prerade od više od 5 i manje od 20 tona/ dnevno i 57 preduzeća sa deklarisanim kapacitetom prerade od 5 tona/ dnevno ili manje, sa različitim nivoima usklađenosti u pogledu zahteva za bezbednost i kvalitet. Od 64 preduzeća za preradu mesa, 5 su klasifikovane u kategoriju "A", 24 u kategoriji "B", 31 u kategoriji "C" i 4 u kategoriji "D". Ova mera će podržati postojeća preduzeća za preradu kako bi se povećala bezbednost hrane, zaštitila životna sredina, sproveli zahtevi kontrole kvaliteta, proširila raznovrsnost proizvoda, uvele nove proizvodne tehnologije i novi proizvodi, kao i investiralo u projekte za proizvodnju obnovljive energije.

⁴Spisak odobrenih objekata za klanje životinja (AHV, oktobar 2017.)

2.3 SEKTOR ZA PRERADU VOĆA I POVRĆA

Voćarstvo se smatra sektorom visokog prioriteta, iako ga i dalje karakteriše visok uvoz za pokrivanje lokalne potražnje. Međutim, najnoviji trend pokazuje da se sektor voća brzo razvija. Cilj je zameniti visok uvoz voća i voćnih proizvoda sa domaćom proizvodnjom. Lancu vrednosti proizvodnje i prerade voća nedostaju standardi kvaliteta i kao posledica toga nedostaje homogenost proizvoda, jer proizvodi u velikoj meri nisu klasifikovani prema klasama kvaliteta. Ovo takođe utiče da trgovci na veliko kupuju uvezene proizvode.

Poslednjih godina, proizvodnja voća je porasla kao rezultat povećanja površine i prinosa. Kosovo nastavlja da uvozi znatnu količinu svežeg voća, sušenog voća i prerađenog voća (uglavnom u obliku konzervi i sokova). Sektor za preradu voća uglavnom se fokusira na njihovu preradu.

Kosovo ima dugu tradiciju u preradi povrća kao sastavnog dela lanca hrane svake porodice. Procenjuje se da se znatna količina prerađenog povrća proizvodi kod kuće i za sopstvenu potrošnju. Kapacitet prerade na Kosovu, barem u pogledu prerađivačkih kapaciteta, znatno premašuje kapacitet proizvodnje. Iako je sektor uopšte fragmentiran, neki od ključnih učesnika pokrivaju značajan deo tržišta.

Poslednjih godina, prerađivači voća i povrća počeli su da proizvode proizvode kao što su džemovi, razne salate, turšija, konzervisano povrće, marmelada, ajvar itd. Kapacitet sušenja je ograničen, dok se ovaj sistem uglavnom koristi za lekovite i aromatične biljke. Glavna svrha ove mere je da se sva preduzeća za preradu voća i povrća fokusiraju na poboljšanje kvaliteta i bezbednosti hrane i smanjenje gubitaka u procesu prerade.

Sistemi bezbednosti hrane primenjuju se u ograničenom broju preduzeća. Uključivanje sistema bezbednosti hrane zahteva investicije u poboljšanje tehnologije i poboljšanje uslova u proizvodnim objektima, kao i investicije u opremu za kontrolu kvaliteta i sisteme IT. Povećanje kapaciteta skladištenja potrebno je za poboljšanje tržišta proizvoda hortikulture i krompira. Evidentna je potreba za linijama klasifikacije, kategorizacije i pakovanja kako bi se povećao kvalitet finalnog proizvoda i poboljšala konkurentnost sektora prema uvozu. Odgovarajući objekti nakon berbe i rashladni lanac su od velikog značaja za kvalitet u lancu vrednosti povrća. Zahtevi i potrebe za objektima za skladištenje sa rashladnih sistemima rastu, ali su još uvek veoma ograničeni i koncentrisani u nekim oblastima i potrebno je poboljšanje nivoa postizanja standarda kvaliteta. Stoga, ova mera takođe podržava i poboljšanje i tretman nakon berbe i skladištenje sirovina.

2.4 SEKTOR PROIZVODNJE VINA

MPŠRR je licenciralo 29 kompanija proizvođača vina i drugih proizvoda od grožđa i vina. Tri najveće vinarije čine oko 90% ukupnih proizvodnih kapaciteta u ovom sektoru, dok druge vinarije pripadaju malim proizvođačima, od kojih neki imaju dobar potencijal za izvoz. Takođe, postoje i kućni proizvođači vina i žestokih alkoholnih pića, koji u odsustvu materijalnih mogućnosti za opremu, rezervoare, infrastrukturu i higijensko-sanitarne uslove, nisu licencirani od strane MPŠRR.

Podsektor vina ima potrebu za podrškom, u cilju poboljšanja sprovođenja najboljih tehnoloških praksi. Trenutna orijentacija kompanija je tržište Evropske unije, koje je izazovno i zahteva

podizanje kvaliteta proizvedenog vina. U sadašnjem izvozu prevladava "refus" trgovina vinom, što nije stvorilo visoku rentabilnost za kompanije proizvođače vina.

Ova mera ima za cilj podršku kompanijama proizvođačima vina i drugih proizvoda od grožđa i vina, upisanih u registar proizvođača i licenciranih od strane MPŠRR.

3. OPŠTI CILJEVI

- Povećanje konkurentnosti kosovske poljoprivrede i zamene uvoza putem povećanja produktivnosti i uvođenja novih tehnologija i proizvoda;
- Povećanje bezbednosti i kvaliteta proizvoda;
- Podrška za preduzeća u odabranim sektorima, u cilju usklađivanja sa pravilima, standardima, politikama i praksama EU i poboljšanja u oblasti zaštite životne sredine, bezbednosti hrane i kvaliteta proizvoda, dobrobiti životinja i mogućnosti praćenja lanca ishrane i upravljanja otpadom;
- Podrška ekonomskom i socijalnom razvoju u cilju održivog i sveobuhvatnog rasta putem razvoja farmi;
- Jačanje veza sa primarnom proizvodnjom;
- Adresiranje izazova klimatskih promena korišćenjem obnovljive energije.

3.1 POSEBNI CILJEVI

3.1.1 PRERADA MLEKA

- Sprovođenje nacionalnih i EU standarda za mlečne proizvode (higijena, bezbednost hrane, dobrobit životinja, zaštita životne sredine itd.);
- Modernizacija linija za preradu mleka i drugih pratećih objekata;
- Uvođenje novih proizvoda ili diversifikacija proizvoda u mlekarskoj industriji;
- Poboljšanje marketinga mleka i njegovih proizvoda;
- Poboljšanje upravljanja otpadom.

3.1.2 PRERADA MESA

- Sprovođenje nacionalnih i EU standarda za proizvode od mesa (higijena, bezbednost hrane, dobrobit životinja, zaštita životne sredine itd.);
- Uvođenje novih linija prerade mesa;
- Uvođenje novih proizvoda ili diversifikacija proizvoda u industriji mesa;
- Poboljšanje marketinga mesa i mesnih proizvoda;
- Poboljšanje upravljanja otpadom.

3.1.3 PRERADA VOĆA, POVRĆA I PROIZVODNJA VINA

- Sprovođenje nacionalnih i EU standarda (higijena, bezbednost hrane, kvalitet, itd.);
- Poboljšanje tehnologije prerade, kao i modernizacija drugih pratećih objekata (skladišta za skladištenje / hlađenje) uvođenjem nove opreme / tehnologija;
- Diversifikacija proizvoda;
- Poboljšanje marketinga;
- Poboljšanje upravljanja otpadom

4. VEZA SA DRUGIM MERAMA U PPRR

Ova mera ima povezanost sa drugim merama PPRR-a, kao što su:

- Mera 101 "Investicije u fizičke aktive u poljoprivrednim ekonomijama" i
- Mera 302 "Diversifikacija farmi i razvoj biznisa"

Do sada je pružena značajna podrška kroz nacionalne šeme i grantove EU za prerađivačku industriju. Sprovođenje ove mere će se koordinirati sa drugim izvorima podrške, s obzirom na stroge kriterijume podele, koje će biti stvoreni tokom programiranja i sprovođenja PPRR.

5. KRAJNJI KORISNICI

Korisnici mogu biti preduzeća za preradu mleka, mesa, voća i povrća, kao i proizvođači vina, registrovani u Kosovskoj Agenciji za registracije biznisa, najmanje dve godine u odgovarajućem podsektoru.. U pod-sektoru vina, aplikanti takođe moraju biti registrovani u Registru proizvođača vina na Kosovu.

6. ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

Svi aplikanti ove mere moraju biti registrovani u Registru farmi

6.1. VRSTE PODRŽANIH PREDUZEĆA

Ovom merom podržavaju se mala i srednja preduzeća, definisana ZAKONOM BR. 04/L-220 O STRANIM INVESTICIJAMA, (SLUŽBENI LIST BR. 1/ 09. JANUAR 2014.).

Mala preduzeća treba da zapošljavaju od 10 do 49 radnika

Srednja preduzeća treba da zapošljavaju od 50 do 249 radnika

6.2. NACIONALNI STANDARDI

Svi korisnici ove mere, poentirani za investicije u HACCP i ISO 22000, na kraju investicije moraju imati završenu ili biti u procesu sertifikacije sa HACCP standardom i / ili ISO 22000 standardom.

Zvanični dokaz uspešne sertifikacije trebaju biti predstavljeni u ARP najkasnije 12 meseci nakon završetka projekta.

6.3. EKONOMSKA ODRŽIVOST PREDUZEĆA

Svi aplikanti moraju dostaviti poslovni plan u skladu sa modelom koji zahteva Agencija za razvoj poljoprivrede. Aplikant mora u poslovnom planu pokazati ekonomsku održivost preduzeća na kraju sprovođenja projekta. Preduzeće mora dokazati da može da izvršava svoje obaveze i dugove redovno, bez ugrožavanja normalnog funkcionisanja preduzeća. U slučaju izgradnje / renoviranja / proširenja, aplikanti moraju dostaviti i tehnički projekat plana izgradnje / renoviranja / proširenja.

Model za poslovni plan i uputstva za njegovu pripremu biće deo formulara za apliciranje, objavljenog na veb stranicama ARP-a i MPŠRR-a.

6.4. DRUGI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

U slučaju projekata izgradnje / renoviranja / proširenja, aplikanti prilikom apliciranja moraju dostaviti:

- Potvrdu o vlasništvu (Posedovni list) parcele na kojoj će se investirati
- Ako je zemljište ili objekat uzet u zakup, notariziran ugovor o zakupu za najmanje 10 godina, računajući od godine apliciranja
- Kopiju plana parcele gde će se investirati;
- Kopiju skica objekta,
- Predračun troškova materijala i predviđenih radova;
- Saglasnost nadležnog organa (opština) za građevinsku dozvolu, u slučaju projekata izgradnje / proširenja, ali ne u slučaju projekata renoviranja
- Ako zemljište, ili druga imovina na kojoj će biti izvršena investicija, je u suvlasništvu, aplikant mora dostaviti saglasnost suvlasnika.

Dok, pre zahteva za plaćanje Agenciji za razvoj poljoprivrede, mora dostaviti:

- Dozvolu za izgradnju od strane nadležnog organa (opštine). Dozvola nije potrebna za projekte renoviranja;
- Procenu uticaja na životnu sredinu, ako je to predviđeno zakonom;
- Aplikanti moraju da imaju izmirene svoje poreske obaveze, porez na prihode korporacija i druge važeće poreze;
- Aplikantima se ne može dodeliti novi projekat ako prethodni projekti nisu završeni u skladu sa ugovorom potpisanim sa ARP-om;

- Projekti koji se finansiraju iz Programa ruralnog razvoja 2018. ne smeju da budu finansirani i od strane kancelarije EU na Kosovu ili bilo kojeg drugog lokalnog ili međunarodnog javnog donatora. Ako je korisnik dobio podršku za isti projekat i od drugog donatora, neće mu se dati podrška ili ukoliko je primio, on će biti dužan da vrati primljena sredstva, a protiv njega će se sprovesti kazne u skladu sa zakonom;
- Korisnik koji je aplicirao u MPŠRR / ARP i drugim javnim institucijama ili u kancelariji EU na Kosovu i njegov projekat bude izabran za finansiranje od strane bilo koje od institucija, odmah treba da informiše MPŠRR / ARP ili druge odgovarajuće institucije;
- Svi korisnici koji su u svom poslovnom planu izjavili da će stvoriti nova radna mesta i za to dobiti bodove tokom evaluacije, trebaju ih stvoriti i dokazati plaćanjem penzijskog doprinosa i poreza na prihode počevši najmanje od poslednjeg meseca pre poslednjeg zahteva za plaćanje. Korisnici su dužni da ova radna mesta popune zaposlenima sa punim radnim vremenom na 5 godina, sve dok traje period praćenja;

7. SPECIFIČNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

7.1 Pod sektori prerade mleka i mesa

Svi aplikanti moraju biti registrovani u Kosovskoj Agenciji za registracije biznisa (KARB) sa odgovarajućom aktivnošću najmanje dve godine pre datuma apliciranja i odobreni od strane AHV najmanje dve godine pre datuma apliciranja.

Preduzeća treba da budu kategorizovana na sledeći način:

- Kategorija "A" = niski stepen rizika
- Kategorija "B" = srednji stepen rizika
- Kategorija "C" = visoki stepen rizika
- Kategorija "D" = veoma visoki stepen rizika

Aplikanti kategorije "A" i "B" nisu prihvatljivi u slučaju izgradnje novog objekta. Prihvatljivi su u slučaju renoviranja i proširenja postojećeg objekta i investicije u opremu.

Aplikanti kategorije "C" su prihvatljivi za novu gradnju pod uslovom zatvaranja postojećeg objekta ili renoviranja, proširenja postojećeg objekta.

Aplikanti kategorije "D" su prihvatljivi samo u slučaju izgradnje novog objekta i zatvaranja postojećeg objekta. Ovi aplikanti mogu aplicirati i za drugu opremu i za druge investicije.

7.2 Pod sektori prerade voća i povrća

Svi aplikanti moraju biti registrovani u Kosovskoj Agenciji za registracije biznisa (KARB) sa odgovarajućom aktivnošću najmanje dve godine pre datuma apliciranja i registrovani od strane AHV najmanje 2 godine pre datuma apliciranja

U slučaju investicije u nove sabirne centre i za pakovanje, minimalni kapacitet skladištenja treba da bude najmanje 1000 m³ proizvodnje. U slučaju proširenja postojećeg objekta ovaj objekat treba da ima minimalni kapacitet od 500 m³, dok prošireni objekat mora da dostigne minimalni kapacitet od 1000 m³.

7.3. Podsektor proizvodnje vina

Pravo apliciranja imaju preduzeća registrovana u Registru proizvođača vina i Kosovskoj Agenciji za registracije biznisa kao i da imaju najmanje 2 godine pre datuma apliciranja prijave i takođe proizvođači vina koji najmanje 50% sirovina (grožđa) obezbeđuju od drugih proizvođača (ne sopstvena proizvodnja). Ovaj kriterijum ne važi za proizvođače vina koji u vlasništvu imaju više od 50 ha vinograda. Aplikanti moraju dokazati da su deklarirali godišnju proizvodnju vina i preostalih zaliha

8. PRIHVATLJIVE INVESTICIJE

- Izgradnja / renoviranje / proširenje objekata;
- Kupovina novih mašina i opreme, uključujući računarske programe potrebne za funkcionisanje proizvodnih linija ili drugih primarnih funkcija koje su povezane sa glavnim aktivnostima preduzeća;
- Prihvatljive su investicije u podsektorima mleka, mesa, voća i povrća, kao i proizvodnji vina, uključujući troškove marketinga za njihovo promovisanje;
- Prihvatljivi troškovi marketinga za sve podmere Mere 103 su: priprema i štampanje kataloga, letaka, brošura, plakata itd., za promovisanje proizvoda, ali ne i za njihovu distribuciju. Takođe, prihvatljivi troškovi marketinga su proizvodnja promotivnih audio i video spotova, ali ne i njihova medijska distribucija;
- Maksimalna vrednost prihvatljivih troškova za marketing je ograničena na 5% ukupnih prihvatljivih troškova, ali ne više od 10.000 €;
- Ostali troškovi vezani za projekat, kao što su: troškovi za arhitekte, troškovi za inženjere i troškovi za prethodne studije, kao i izdavanje odgovarajućih dokumenata i dozvola su prihvatljivi do 7% od prihvatljivih troškova, ali ne više od 15.000 €, dok su troškovi za pripremu poslovnog plana prihvatljivi do 3% prihvatljivih troškova za projekat, ali ne više od 5.000 €;
- Administrativni troškovi, iako nastaju pre potpisivanja ugovora, prihvatljivi su samo ako je projekat odabran i ugovoren od strane Agencije za razvoj poljoprivrede.
-

8.1. PRIHVATLJIVE INVESTICIJE ZA PODSEKTORE

8.1.1 Prihvatljive investicije za podmeru prerade mleka

- Investicije u renoviranje / proširenje mlekara;
- Investicije u izgradnju novih mlekare koje su u vreme apliciranja u kategoriji "C" ili "D";
- Investicije u opremu za poboljšanje higijene, kao i kvaliteta i bezbednosti proizvoda (posebno radi postizanja standarda HACCP i / ili ISO 22000);
- Investicije u opremu za poboljšanje zaštite životne sredine, posebno za upravljanje otpadom i tretiranje otpadnih voda;
- Investicije u specijalizovana transportna vozila;
- Investicije u opremu za nove proizvode i moderno pakovanje;
- IT oprema, hardver i softver za praćenje, kontrolu i upravljanje;
- Investicije u tehnologiju za proizvodnju obnovljive energije;
- Investicije u rashladnu opremu;

8.1.2 Prihvatljive investicije za podmeru prerade mesa

8.1.2.2 Jedinice za preradu mesa

- Investicije u renoviranje / proširenje postojećih postrojenja, uključujući rashladna skladišta zajedno sa opremom;
- Investicije u izgradnju novih objekata za preradu za preduzeća koja su u trenutku apliciranja u kategoriji "C" ili "D";
- Investicije u opremu za preradu mesa;
- Investicije u opremu za poboljšanje higijene, kao i kvaliteta i bezbednosti proizvoda (posebno radi postizanja standarda HACCP i / ili ISO 22000);
- Investicije u opremu za poboljšanje zaštite životne sredine, posebno za upravljanje otpadom i tretiranje otpadnih voda;
- Investicije u opremu za kontrolu kvaliteta, uključujući odgovarajuće laboratorije;
- Investicije za rashladnu opremu i opremu za zamrzavanje za skladištenje gotovih proizvoda;
- Specijalizovana vozila za transport sirovina i gotovih proizvoda;
- Investicije u tehnologiju za proizvodnju obnovljive energije;

8.1.3 Prihvatljive investicije za pod-meru prerade voća i povrća

- Investicije u izgradnju, proširenje, renoviranje objekata za preradu;
- Investicije u linije za konzervisanje / pasterizaciju voća i povrća;
- Investicije u opremu za poboljšanje higijene, kao i kvaliteta i bezbednosti proizvoda (posebno radi postizanja standarda HACCP i / ili ISO 22000);

- Investicije u objekte i opremu za tretiranje nakon berbe, za sušenje, za sortiranje i za skladištenje;
- Investicije u opremu za pakovanje, za etiketiranje, uključujući linije punjenja, ambalaže i drugu specijalizovanu opremu;
- Investicije u opremu za rashladni lanac, uključujući rashladna skladišta i skladišta za zamrzavanje, tunele za zamrzavanje, transportna sredstva sa zamrzivačem i druga oprema potrebna za obezbeđivanje kontinuiteta u lancu hlađenja;
- Investicije u opremu za poboljšanje zaštite životne sredine, posebno za upravljanje otpadom i tretiranje otpadnih voda;
- Investicije u opremu za kontrolu kvaliteta, uključujući odgovarajuće laboratorije;
- Specijalizovana vozila za transport sirovina i gotovih proizvoda, sa hlađenjem i bez frižidera;
- IT oprema, hardver i softver za praćenje, kontrolu i upravljanje;
- Investicije u tehnologiju za proizvodnju obnovljive energije;

8.1.4 Prihvatljive investicije za podmeru proizvodnje vina

- Izgradnja / renoviranje / proširenje objekata za proizvodnju i preradu vina;
- Investicije u opremu za preradu vina;
- Investicije u opremu za poboljšanje higijene, kao i kvaliteta i bezbednosti proizvoda (posebno radi postizanja standarda HACCP i / ili ISO 22000);
- investicije u pakovanje, označavanje, uključujući punjenje, pakovanje i drugu specijalizovanu opremu;
- Investicije u tehnologiju za proizvodnju obnovljive energije;
- Investicije u opremu i aparaturu za kontrolu kvaliteta vina, uključujući odgovarajuće laboratorije;
- IT oprema, hardver i softver za praćenje, kontrolu i upravljanje proizvodnjom vina;

9. KRITERIJUMI ZA IZBOR

Tabela 1: Podmera prerade mleka

Br.	Kriterijumi za izbor	Bodovi
1.	Preduzeća koja apliciraju za sertifikaciju sa HACCP i / ili ISO 22000, koja specifikuju investicije potrebne za sertifikaciju ovim standardima	35
	Preduzeća koja su u potpunosti sertifikovana sa HACCP i / ili ISO 22000	40
2.	Investicije koje omogućavaju diversifikaciju proizvodnje sa najmanje dva nova proizvoda	10
3.	Prodaja aplikanta tokom 2017. godine na sledeći način: ≥ 200,000 € - < 2,000,000 € - 10 bodova	Max. 10

	≥ 2,000,000 € - < 5,000,000 € - 7 bodova ≥ 5,000,000 € - 5 bodova	
4.	Aplikant nije dobio grantove od MPŠRR-a u posljednje dve godine	10
5.	Najmanje 10% od prihvatljivih investicija namenjenih za zaštitu životne sredine: investicije za upravljanje otpadom i tretiranje otpadnih voda	10
6.	Najmanje 5% od prihvatljivih investicija su namenjene proizvodnji obnovljive energije	5
7.	Stvaranje novih radnih mesta: za svakog novog zaposlenog radnika po 1 bod, ali ne više od 10 bodova ukupno	Max. 10
8.	Aplikanti su imali pozitivno poslovanje tokom poslednje 2 godine (vidi dokument: Opšte stanje izjava i drugih transakcija od PAK)	5
UKUPNO		100

Tabela 2: Podmera prerade mesa

Br	Kriterijumi za izbor	Bodovi
1.	Preduzeća koja apliciraju za sertifikaciju sa HACCP i / ili ISO 22000, koja specifikuju investicije potrebne za sertifikaciju ovim standardima	35
	Preduzeća koja su u potpunosti sertifikovana sa HACCP i / ili ISO 22000	40
2.	Za prerađivače mesa Investicije koje omogućavaju diversifikaciju proizvodnje sa najmanje dva nova proizvoda	10
3.	Najmanje 30% sirovina (mesa) koje se koriste je iz domaće proizvodnje. To se mora dokazati putem ugovora klanica.	10
4.	Aplikant nije dobio grantove od MPŠRR-a u poslednje dve godine	10
5.	Najmanje 10% od prihvatljivih investicija namenjeno je za zaštitu životne sredine: investicije za upravljanje otpadom i tretiranje otpadnih voda.	10
6.	Najmanje 5% od prihvatljivih investicija su namenjene proizvodnji obnovljive energije	5
7.	Stvaranje novih radnih mesta: za svakog novog zaposlenog radnika po 1 bod, ali ne više od 10 bodova ukupno	Max. 10
8.	Aplikanti su imali pozitivno poslovanje tokom poslednje 2 godine (vidi dokument: Opšte stanje izjava i drugih transakcija od PAK)	5
UKUPNO		100

Tabela 3: Podmera prerade voća i povrća

Br.	Kriterijumi za izbor	Bodovi
1	1.a) Investicije u izgradnju novog objekta (fabrika za preradu i / ili skladište za skladištenje)	45
	1.b) Investicije u renoviranje i / ili proširenje postojećih objekata	40
	1.c) Mašine i oprema*	35
2.	Investicije koje omogućavaju diversifikaciju proizvodnje sa najmanje dva nova proizvoda	10
4.	Najmanje 80% sirovina koja se prerađuje je iz domaće proizvodnje. Ovo se mora dokazati putem ugovora sa poljoprivrednicima, primljeni iznos	5
5.	Aplikant nije dobio grantove od MPŠRR u poslednje dve godine	15
6.	Najmanje 5% od prihvatljivih investicija namenjeno je za zaštitu životne sredine: investicije za upravljanje otpadom i tretman otpadnih voda	5
7.	Najmanje 5% od prihvatljivih investicija su namenjene proizvodnji obnovljive energije	5
8.	Stvaranje novih radnih mesta: za svakog novog zaposlenog radnika po 1 bod, ali ne više od 10 bodova ukupno	Max. 10
9.	Aplikanti su imali pozitivno poslovanje tokom protekle 2e godine (vidi dokument: Opšte stanje izjava i drugih transakcija od PAK.	5
UKUPNO		100

U slučaju investicija i pod tačkama 1a, 1b i 1c, bodovi se izračunavaju iz investicije u najvećem delu sredstava (investicije)

Tabela 4: Podmera proizvodnje vina

Br.	Kriterijumi za izbor	Bodovi
1.	Investicije u linije za proizvodnju flaširanog vina, uključujući i penušavo vino	60
2.	Investicije u objekte i / ili opremu za skladištenje. Opres: Bodovi iz ovog kriterijuma će se izračunati pod uslovom da je najmanje 25% ukupne investicije namenjeno investiranju prema ovom kriterijumu	50

3.	Najmanje 80% grožđa koje se prerađuje je iz domaće proizvodnje. To bi trebalo dokazati putem količine grožđa koje je proizveo sam aplikant i / ili ugovora sa farmerima i primljene količine	10
4.	Aplikant nije dobio grantove od MPŠRR-a u poslednje dve godine	10
5.	Najmanje 5% od prihvatljivih investicija su namenjene proizvodnji obnovljive energije	5
6.	Stvaranje novih radnih mesta: za svakog novog zaposlenog radnika po 3 boda, ali ne više od 10 bodova ukupno	Max. 10
7.	Aplikanti su imali pozitivno poslovanje tokom poslednje 2 godine (vidi dokument: Opšte stanje izjava i drugih transakcija od PAK)	5
UKUPNO		100

Napomene za sve podmere: U slučajevima kada aplikanti imaju isti broj bodova, prioritet imaju projekti koji su ranije predati.

10. STEPEN JAVNE PODRŠKE

- Minimalna vrednost prihvatljivih troškova za projekat u okviru ove mere iznosi 30.000 €;
- Maksimalna vrednost prihvatljivih troškova za projekat u okviru ove mere iznosi 400.000 €;
- Javna podrška iznosi 50% od prihvatljivih troškova investicija;
- Plaćanje za meru 103 se vrši u dve rate, prvi deo javne podrške u iznosu od 50% se vrši u vidu avansa nakon potpisivanja ugovora sa korisnikom, pod uslovom obezbeđivanja bankarske garancije, dok se preostalih 50% plaća nakon potvrđivanja završetka ukupne investicije.
- Bankarska garancija mora biti obezbeđena samo za avans od 50% javne podrške.
- Bankarska garancija mora da bude obezbeđena za vremenski period sve dok traje period sprovođenja projekta. Maksimalna javna podrška za period sprovođenja Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014.-2020. za Meru 103 iznosi 800.000 € po korisniku.
- Aplikant može aplicirati sa nekoliko projekata tokom perioda sprovođenja Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014.-2020., u raznim godinama, pod uslovom da su prethodni projekti uspešno završeni, a da javna podrška ne prelazi gore navedeni iznos.

11. BUDŽET

Tabela 13: Planirana raspodela budžeta, u skladu sa sledećim podmerama:

Podmera	Vrednost u €	% budžeta
103.1 Mleko	1,000,000 €	25
103.2 Meso	1,000,000 €	25
103.3 Voće i povrće	1,200,000 €	30
103.4 Vino	800,000 €	20
Ukupno	4,000,000 €	100%

12. INDIKATORI PROGRAMA

Tabela 14: Pokazatelji praćenja

Vrsta Pokazatelja	Pokazatelji	Cilj 2018.	
Prihodi	Ukupna vrednost javne podrške	4,000,000	
	103.1. Prerada mleka	1,000,000	
	103.2. Prerada mesa	1,000,000	
	103.3. Ukupna prerada voća i povrća (uključujući i vino)	2,000,000	
	Od čega	103.3.1. Prerada voća i povrća	1,200,000
		103.3.2. Proizvodnja vina	800,000
Output	Ukupan broj podržanih preduzeća	34	
	103.1. Prerada mleka	6	
	103.2. Prerada mesa	8	
	103.3. Ukupna prerada voća i povrća (uključujući i vino)	20	
	Od čega	103.3.1. Prerada voća i povrća	14
		103.3.2. Proizvodnja vina	6
	Ukupna vrednost investicija (€)	9,000,000	
	Od čega	U fizičkom kapitalu	8,370,000
		U marketingu	630,000
	103.1. Prerada mleka	1,650,000	
	103.2. Prerada mesa	2,310,000	
	103.3. Ukupna prerada voća i povrća (uključujući i vino)	6,160,000	

	Od čega	103.3.1. Prerada voća i povrća	3,300,000
		103.3.2. Vina	1,320,000
Rezultati	Broj preduzeća sa poboljšanim standardima u skladu sa nacionalnim i EU standardima o bezbednosti hrane / dobrobiti životinja / životnoj sredini		27
	Broj modernizovanih preduzeća uključujući nove proizvode i / ili nove tehnike proizvodnje		32
	Broj preduzeća sa poboljšanim marketingom		27
	Konsolidovani broj poljoprivrednika na osnovu ugovornih odnosa		27
	Broj preduzeća koja uključuju i poboljšavaju tretiranje otpada i upravljanje njime		6
	Broj preduzeća koja proizvode obnovljivu energiju		2
Uticaj	Ekonomski rast - kao neto dodatak bruto dodate vrednosti za podržana preduzeća		15%
	Stvaranje radnih mesta - od ukupnog bruto broja kao dodatak ekvivalentnog punog vremena (EPV) stvaranja novih radnih mesta u podržanim preduzećima		100
	Produktivnost rada kao razlika - bruto dodata vrednost BDV za EPV u podržanim preduzećima		15%

13. ADMINISTRATIVNA PROCEDURA

Ova mera će biti sprovedena od strane Agencije za razvoj poljoprivrede (ARP). Detaljni administrativni postupak će biti predstavljen u Administrativnom uputstvu, koji usvaja Ministar poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja.

14. ROK ZA SPROVOĐENJE

Rok za sprovođenje projekata ove mere je 10 meseci od dana potpisivanja ugovora sa ARP-om. Nakon ovog perioda, korisnik ima još 15 dodatnih dana za pripremu dokumentacije i podnošenje zahteva za plaćanje. ARP može produžiti rok za sprovođenje za najviše 2 meseca, ako postoje dobri razlozi za to, kao što je donošenje neke specifične mašine iz neke druge zemlje, itd.

15. GEOGRAFSKO PROSTIRANJE MERE

Ova mera se primenjuje na čitavoj teritoriji Republike Kosovo.

NERA 302: DIVERSIFIKACIJA FARM I RAZVOJ BIZNISA

1. ZAKONSKA OSNOVA

- Zakon Br. 03/L-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni List Br. 56/ 27. jul 2009.);
Zakon Br. 04/L-090 - o izmenama i dopunama Zakona Br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni List Br. 28/ 16. oktobar 2012.);
Zakon Br. 03/L-016 - o hrani, (Službeni List Br. 49/ 25. mart 2009.);
Zakon Br. 03/L-029 - o poljoprivrednoj inspekciji, (Službeni List Br. 45/ 12. januar 2009.);
Zakon Br. 04/L-085 - o organskoj poljoprivredi, (Službeni List Br. 28/ 16. oktobar 2012.);
Zakon Br. 02/L-111 - o pčelarstvu, (Službeni List Br. 35/ 15. avgust 2008.);
Zakon Br. 02/L-8 - o vinu, (Službeni List Br. 9/ 01. februar 2007.);
Zakon Br. 04/L-019 - o izmenama i dopunama Zakona Br. 02/L-8 o vinama (Službeni List Br. 13/ 01. septembar 2011.);
Zakon Br. 2004/21 - o veterinarstvu, (Službeni List Br. 18/ 01. novembar 2007.);
Zakon Br. 04/L-191 - o stočarstvu, (Službeni List Br. 25/ 08. jul 2013.);
Zakon Br. 2003/3 - o šumama Kosova, (Službeni List Br. 34/ 01. avgust 2008.);
Zakon Br. 03/L-153 - o izmenama i dopunama Zakona o šumama Kosova Br. 2003/03 (Službeni List Br. 67/ 29. mart 2010.);
Zakon Br. 03/L-025 - o zaštiti životne sredine, (Službeni List Br. 50/ 06. april 2009.);
Zakon Br. 04/L-074 - o savetodavnim službama za poljoprivredu i ruralni razvoj; (Službeni List br. 04/ 19. mart 2012.);
Zakon Br. 04/L-220 o stranim investicijama, (Službeni List Br. 1/ 09. januar 2014.).
Zakon br. 06/L -016 - o privrednim društvima (Službeni list br. 09/24 maj 2018.);
Zakon br. 2004/44 - o zanatstvu (Službeni list br. 6/01 novembar 2006.);
Zakon br. 02/L-85 - o ribarstvu i akvakulturi (Službeni list br. 24/01 maj 2008.),

2. OPRAVDANOST

Ruralna područja su od velikog značaja za ukupni razvoj zemlje i predstavljaju potencijal za diversifikaciju ekonomskih aktivnosti, za stvaranje radnih mesta i stvaranje dodatnih prihoda.

Kosovska ekonomija se suočava sa visokom stopom nezaposlenosti. Stopa nezaposlenosti u 2015. godini iznosila je oko 30% aktivnog stanovništva.⁵ Nezaposlenost je izraženija kod žena i mladih, posebno u ruralnim područjima. Životni uslovi u ruralnim područjima su teži, pa je evidentna kontinuirana migracija u urbana područja.

Glavni problemi sa kojima se suočavaju ljudi u ruralnim područjima su:

⁵Zeleni izveštaj 2015.

- Nedostatak radnih mesta;
- Migracija mladih;
- Velika zavisnost od zapošljavanja u poljoprivredi;
- Nedostatak kvalitetnih usluga u ruralnim područjima.

Mera 302 "Diversifikacija i razvoj biznisa" ima za cilj stvaranje novih radnih mesta i očuvanje postojećih. Podrška diversifikaciji ekonomskih aktivnosti pomoći će smanjenju siromaštva i poboljšanju uslova života u ruralnim područjima.

U skladu sa sektorskom analizom za diversifikaciju ruralne ekonomije na Kosovu, diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima se smatra dugoročnom perspektivom za razvoj ruralne ekonomije i odgovarajućin načinom za stvaranje održivog zapošljavanja u ruralnim područjima.

Mera 302 "Diversifikacija farme i razvoj biznisa" podržava i nepoljoprivredne aktivnosti i niz drugih aktivnosti koje pružaju usluge stanovništvu u ruralnim područjima. U okviru ove mere, prioritet će imati projekti koji se realizuju u planinskim područjima, koje predlažu žene preduzetnici, mladi farmeri i projekti koji će stvoriti nova radna mesta u ruralnim područjima.

Dodatni prioriteti biće dodeljeni projektima preporučenim od strane Lokalnih akcionih grupa (LAG).

Ova mera se sastoji od sledećih podmera:

1. 302.1. – Proizvodnja meda
2. 302.2. – Prerada poljoprivrednih proizvoda u porodičnom gazdinstvu⁶
3. 302.3. – Razvoj zanatskih aktivnosti⁷
4. 302.4. – Razvoj ruralnog turizma
5. 302.5. - Akvakultura/uzgoj ribe
6. 302.6. – Uzgoj živine za jaja i meso

a) Opravdanost za podmeru - Akvakultura/uzgoj ribe

Akvakultura je podsektor koji nije mnogo razvijen na Kosovu, ali koji ima potencijal za razvoj.

Na Kosovu se proizvodi negde oko 700 tona/godišnje sveže ribe. Proizvodnja od uzgoja ribe uglavnom se konzumira u hotelijerstvu i prodaje se kao sveža riba.

Uvoz

⁶Povrće, voće, začini, mleko, mošt, vino, rakija, rakija od grožđa i od drugih voća, proizvodnja sirčeta, prerada testa;

⁷ Prerada tekstila, kože, vune; obrada metala; obrada drveta; ručni radovi, kao što su izrada tradicionalnih kostima; tkanje tradicionalne odeće; proizvodnja pletenih tkanina; pletenje / tkanje ćilima i tepiha; izrada raznih vrsta bižuterija i druge aktivnosti koje su rukotvorine;

Riba i podvodne školjke, mekušci i ostali vodeni beskičmenjaci

2014	2015	2016	2017
907 t	1.137 t	913 t	1.731 t

Strukturom sektora uglavnom dominiraju mali ribnjaci/farme koje proizvode do 10.000 kg ribe/godišnje. Korišćenje postojećih kapaciteta procenjuje se da je oko 50%.

Potrošnja svežeg ribljeg mesa na Kosovu je oko 1.4 kg/godišnje po glavi stanovnika, dok u zemljama EU-a je 25kg/ godišnje po glavi stanovnika.

U cilju boljeg iskorišćavanja postojećih kapaciteta, povećanja snabdevanja tržišta sa proizvodima akvakulture/sveže ribe, predlaže se da u programu ruralnog razvoja za 2019. godinu bude uvedena podrška i za sektor akvakulture/uzgoj ribe.

a) Opravanost za podmeru – Uzgoj živine za jaja i meso

Poslednjih godina je zabeležena veća potražnja za jajima “domaćih” kokošaka i za meso živine sa malih farmi koje drže živinu slobodnu u prirodi. Cena jaja i mesa živine sa malih farmi je dvostruko veća ili čak i više od onih koje se uzgajaju konvencionalnim metodama. Od ove tržišne potražnje mogu da profitiraju porodična gazdinstva u ruralnim područjima koja imaju dovoljno prostora u blizini stambenih kuća a koje mogu osigurati dodatne prihode od ovih aktivnosti

3. OPŠTI CILJEVI

- Stvaranje novih radnih mesta i njihovo očuvanje putem diversifikacije;
- Stvaranje odgovarajućih uslova za sprečavanje raseljavanja stanovništva iz ruralnih i planinskih područja;
- Održivi razvoj ruralnih područja;

3.1. POSEBNI CILJEVI

- Povećanje prihoda stanovništva u ruralnim područjima;
- Razvoj mikro i malih preduzeća na osnovu lokalnih resursa;
- Očuvanje i razvoj tradicionalnih zanatskih aktivnosti;
- Razvoj ruralnog turizma.

4. POVEZANOST SA DRUGIM MERAMA U PPRR

Ova mera ima povezanost sa drugim merama PPRR-a, kao što su:

- Mera 101 "Investicije u fizičke aktive u poljoprivredne ekonomije";
- Mera 103 "Investicije u fizičke aktive za preradu i trgovinu poljoprivrednih proizvoda" i
- Mera 303 "Priprema i sprovođenje strategija lokalnog razvoja - LEADER"

5. KRAJNI KORISNICI

Krajni korisnici u ovoj meri su poljoprivrednici, kako je definisano Zakonom Br. 04/L-090 o izmenama i dopunama Zakona Br. 03L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju i druga poljoprivredna preduzeća registrovana u Registru farmi. Zakon Br. 04/L-220 o stranim investicijama, (Službeni List Br. 1/ 09. januar 2014.).

- Mikro-preduzeće treba da ima zaposlena do devet (9) radnika;
- Malo preduzeće treba da ima zaposlena od deset (10) do četrdeset devet (49) radnika;
- LAG - kao korisnici (akreditovani od strane Ministarstva)

6. ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

- Moraju biti registrovane u Registru farmi;
- Ako je aplikant fizičko lice, on mora biti stariji od 18 godina, ali ne stariji od 65 godina;
- Aplikanti moraju dostaviti aplikaciju sa svim potrebnim dokumentima sa spiska traženih dokumenata i prezentiranih u Smernicama za aplikante;
- Investicije treba izvršiti u ruralnim područjima ili u planinskim područjima (kako je definisano od strane MPŠRR);
- Aplikanti moraju imati najmanje završeno obavezno obrazovanje (8 ili 9 godina).
- Fizičko lice mora imati završeno obavezno osnovno obrazovanje (8 ili 9 godina) (u slučaju pravnog lica ovo se odnosi na vlasnika / ovlašćeno lice);
- Posedovni list i kopija plana su obavezni za sve aplikante (za mesto investiranja);
- Aplikanti moraju da imaju izmirene poreske obaveze i to, fizička lica, porez na imovinu, a preduzeća, porez na prihode korporacija i druge važeće poreze;
- Aplikanti ne smeju imati finansijske obaveze prema MPŠRR-u;
 - Svi korisnici projekata ruralnog razvoja su dužni da održavaju svoje investicije u skladu sa odobrenim projektom za pet godina nakon završetka projekta, koliko traje period praćenja. Ako ne održava investiciju, korisnik je dužan da vrati javni finansirani iznos javne podrške;
 - Za investicione projekte u kojima su prihvatljive investicije manje ili jednake 20.000 evra, aplikanti moraju podneti predlog projekta prema modelu ARP-a. Predlog projekta za podsektor ruralnog turizma je poseban;

- Za investicione projekte u kojima su prihvatljive investicije veće od 20.000 €, aplikanti moraju dostaviti poslovni plan prema modelu ARP-a. Poslovni plan za podmeru ruralnog turizma je poseban;
- Šabloni za predlog poslovnog plana biće objavljeni na veb stranici Agencije za razvoj poljoprivrede (ARP) i MPŠRR i biće dostupni svim aplikantima;
- Svi korisnici koji su u svom poslovnom planu izjavili da će stvoriti nova radna mesta i za to dobiti bodove tokom evaluacije, trebaju ih stvoriti i dokazati plaćanjem penzijskog doprinosa i poreza na prihode počevši najmanje od poslednjeg meseca pre poslednjeg zahteva za plaćanje. Korisnici su dužni da ova radna mesta popune zaposlenima sa punim radnim vremenom na 3 godina, sve dok traje period praćenja;
- Projekti koji se finansiraju iz Programa ruralnog razvoja 2019. ne smeju da budu finansirani i od strane kancelarije EU na Kosovu ili bilo kojeg drugog lokalnog ili međunarodnog javnog donatora. Ako se utvrdi da je korisnik dobio podršku za isti projekat i od nekog drugog donatora, ne daje mu se podrška ili ako je uzeo, on će morati da vrati dobijena sredstva, a protiv njega će se primeniti kazne u skladu sa zakonom;
- Korisnik koji je aplicirao u MPŠRR / ARP i drugim javnim institucijama ili u kancelariji EU na Kosovu i njegov projekat bude izabran za finansiranje od strane bilo koje od institucija, odmah treba da informiše MPŠRR / ARP ili druge odgovarajuće institucije;
- Korisniku se ne može dodeliti novi projekat ako prethodni projekti nisu završeni u skladu sa ugovorom koji je potpisan sa ARP-om.
- Aplikant može aplicirati samo sa jednim projektom u toku godine.
- Maksimalna javna podrška za period sprovođenja Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014.-2020. za meru 302 iznosi 150.000€ po korisniku.
- Ako je zemljište ili druga imovina u kojoj se vrši ulaganje u zajedničkom vlasništvu, podnosilac zahteva mora donijeti suglasnost suvlasnika.
- Ugovor o zakupu nije potreban samo u slučajevima kada su zemljoposjednik i podnosilac zahteva u braku ili u pravoj liniji krvi bez granica (npr. Pradede i prabaka, deda i baka, roditelji, djeca, unuci, unuci, itd .) a to se dokazuje putem vjenčanog lista ili izvoda iz matične knjige rođenih i / ili umrlice. Takođe, podnosilac prijave mora popuniti Izjavu pod zakletvom, što dokazuje da je zemljište koje je podnijelo naslijeđeno od njega.

U slučaju projekata izgradnje / proširenja / renoviranja prilikom apliciranja, moraju podneti:

- Kopiju skica;
- Predračun troškova materijala i troškova rada;
- Posedovni list i kopiju plana koji su obavezni za sve aplikante;
- Ako je zemljište uzeto u zakup - notarizovan ugovor o zakupu za najmanje 10 godina za parcelu ili objekat gde će se izvršiti izgradnja / proširenje / renoviranje, dok za projekte koji ne predviđaju izgradnju / proširenje / renoviranje na tuđoj imovini, dovoljan je notarizovan ugovor o zakupu za 5 godina;(obračun od godine prijave)

U slučaju projekata izgradnje / proširenja pre zahteva za plaćanje u ARP, potencijalni korisnici moraju dostaviti:

- Građevinsku dozvolu od opštine, u slučaju izgradnje / proširenja koja prelazi 10 m²;
- Procena uticaja na životnu sredinu, ako je to predviđeno Zakonom;
- U slučaju izgradnje / proširenja na prostorima nacionalnih parkova, potrebna je i saglasnost MŽSP-a.

Za podmeru 302.4, pre potpisivanja ugovora sa Agencijom za razvoj poljoprivrede potencijalni korisnici koji planiraju da investiraju u objekte koji se nalaze na Spisku kulturne baštine, moraju da dobiju saglasnost od Ministarstva kulture / Odeljenja kulturne baštine.

Za podmeru 302.5 Akvakultura/uzgoj ribe, pre zahteva za isplatu treba dostaviti Licencu o aktivnostima akvakulture/uzgoja ribe.

7. SPECIFIČNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

7.1 Proizvodnja meda

Aplikanti moraju:

- Imati najmanje 50 pčelarskih zajednica (košnica).

7.2 Prerada poljoprivrednih proizvoda u domaćinstvu

- U slučaju proizvodnje vina i rakije, aplikanti moraju posedovati manje od tri (3) hektara vinograda / voćnjaka;
- U slučaju prerade mleka, kapacitet prerade aplikantata ne sme da prelazi 500 litara dnevno;

7.3 Razvijanje zanatskih aktivnosti

Nema posebnih kriterijuma.

7.4 Razvoj ruralnog turizma

Aplikanti moraju:

- Da dokažu da objekat koji će se renovirati / proširiti treba prilagoditi odgovarajućem - stilu ruralnog područja.
- Podržati fotografijama za postojanje tog objekta sa izgledom stil ruralnog područja (u vreme apliciranja);
- Korisnici koji planiraju da investiraju u objekte koji se nalaze na Spisku kulturne baštine, pre potpisivanja ugovora sa Agencijom za razvoj poljoprivrede potencijalni korisnici, moraju dobiti saglasnost od odgovarajućeg Ministarstva kulture / Odeljenja kulturne baštine;
- Aplikant u trenutku apliciranja mora podneti idejni projekat koji je pripremio diplomirani arhitekta, (overava se diplomom fakulteta (prilagođen izgledu objekta kao što je prikazano na fotografiji);

- U slučaju projekata sa prenoćištem, na kraju investicije objekat mora imati ne manje od 5 kreveta i ne više od 20 kreveta;
- Broj mesta za pružanje prehrambenih usluga ne više od 50 mesta.
- U slučaju investicija u izgradnji pešačkih i biciklističkih staza oko objekata ruralnog turizma i kada ove staze prolaze kroz privatnu imovinu, prilikom apliciranja mora se doneti overena saglasnost vlasnika imovine kroz koju prolazi ova staza; (overena kod notara)

7.5 Akvakultura/uzgoj ribe

- Za izgradnju/renoviranje/proširenje inkubatora za proizvodnju ribe mogu da apliciraju samo oni koji su prethodne godine prodali više od 30 tona sveže ribe. (do se dokazuje direktnim isplatama o prodatoj količini ribe u prethodnoj godini kod subvencija ili potvrdom od PAK-a o prodatoj količini ribe)
- Za podmeru 302.5 Akvakultura/uzgoj ribe, pre zahteva za isplatu treba dostaviti Licencu o aktivnostima akvakulture/uzgoja ribe izdatu od strane MPŠRR-a

7.6 Uzgoj živine za jaja i meso

- Aplikanti, u trenutku apliciranja, moraju dokazati da imaju najmanje 5 m² zemljišta/ po grlu kokoški ili pataka ili 15 m² zemljišta po grlu ćuraka ili gusaka
- Nakon završetka investicije aplikanti moraju da imaju najmanje:
 - 300 kokošaka, ali ne više od 3000 grla ili
 - 300 pataka, ali ne više od 3000 grla ili
 - 100 gusaka, ali ne više od 1000 grla ili
 - 100 ćuraka, ali ne više od 1000 grla ili
- U slučaju kombinovanog držanja jedna patka ili ćurka je jednaka sa 3 kokošaka ili tri gusaka i treba dostići broj koji je ekvivalentan sa gore spomenutim vrednostima.

8. PRIHVATLJIVE INVESTICIJE

- Prihvatljivi troškovi su ograničeni na one koji su u uključeni u Spisku prihvatljivih investicija za Meru 302, predstavljenom kao Aneks br. 8 Smernice za aplikante.
- Maksimalni prihvatljivi troškovi za promociju ne mogu biti veći od 10% ukupne vrednosti prihvatljivih investicija. Investicije za promovisanje proizvedenih i prerađenih proizvoda su: promotivni materijali, plaćanje za učešće na lokalnim / nacionalnim sajmovima, veb stranica, itd.
- Troškovi za pripremu poslovnog plana ili predloga projekta ne mogu preći vrednost od 3% prihvatljivih troškova;
- U slučaju investicija koje predviđaju izgradnju / proširenje objekata, troškovi za arhitekte, inženjera i za licence su prihvatljivi do vrednosti od 7% prihvatljivih troškova.

8.1 PRIHVATLJIVE INVESTICIJE PREMA PODMERAMA

8.1.1 Proizvodnja meda

- Kupovina košnica bez pčela;
- Kupovina mašina i opreme za proizvodnju i preradu meda;
- Specijalizovane prikolice za prenos košnica, samo za aplikante sa više od 100 košnica;
- Investicije u opremu za ekstrakciju pčelinjih proizvoda;
- Investicije u opremu za uzgoj matica;
- Izgradnja / renoviranje / proširenje prostorije za med;
- Kupovina laboratorijske opreme za analizu pčelinjih proizvoda;
- Kupovina tehnoloških linija za punjenje i pakovanje meda;
- Kupovina opreme za obnovljivu energiju;

8.1.2 Prerada poljoprivrednih proizvoda u domaćinstvima;

- Izgradnja / renoviranje / proširenje objekata za proizvodnju, skladištenje i preradu proizvoda;
- Izgradnja / renoviranje / proširenje objekata sa tradicionalnim izgledom za upotrebu kao prodajne tačke za lokalne proizvode (opisati u predlogu projekta);
- Investicije u mašine i opremu za preradu mleka (uključujući mobilne jedinice za preradu mleka), preradu voća i povrća, čišćenje, sortiranje, sušenje, sakupljanje, pasterizaciju, skladištenje, frižider sa hlađenjem, zamrzavanjem, peći za pečenje testa, razne mešalice za testo, oprema za proizvodnju rakije, oprema za punjenje rakije i vina, itd.
- Investicije u kupovinu opreme za merenje, pakovanje i etiketiranje
- Investicije u kupovinu opreme za obnovljivu energiju;
- Investicije u specifičnu opremu, u cilju poboljšanja bezbednosti i kvaliteta hrane;

8.1.3 Razvoj zanatskih aktivnosti

- Izgradnja / renoviranje / proširenje objekata za razvoj zanatskih delatnosti, kao i za skladištenje proizvoda;
- Izgradnja / renoviranje / proširenje objekata sa tradicionalnim izgledom za upotrebu kao prodajne tačke za lokalne proizvode (opisati u predlogu projekta);
- Investicije u kupovinu mašina i opreme za pletenje i tkanje tkanina;
- Investicije u kupovinu mašina i opreme za izradu tepiha i tapiserija;
- Investicije u kupovinu mašina i opreme za preradu kože;
- Investicije u kupovinu mašina i opreme za preradu metala;
- Investicije u kupovinu mašina i opreme za preradu drveta;
- Investicije u kupovinu mašina i opreme neophodne za razvoj drugih zanatskih delatnosti;

8.1.4 Razvoj i promocija ruralnog turizma

- Renoviranje / proširenje tradicionalnih objekata za korišćenje kao prenoćišta i za pružanje gastronomskih usluga (sa ne manje od 5 i ne više od 15 kreveta);
- Renoviranje / proširenje objekata tradicionalnog izgleda (npr. mlinovi, kule, tradicionalne kuće, itd.) za upotrebu kao prodajne tačke za lokalne proizvode, za pružanje tradicionalnih gastronomskih usluga, za pružanje turističkih informacija za područje, itd.;
- Investicije u izgradnju pešačkih i biciklističkih staza oko objekata ruralnog turizma;
- Kupovina nameštaja potrebnog za uređenje soba, kupatila, kuhinje, sala za ručavanje (kreveti, sedišta, stolovi, stolice itd.);
- Kupovina opreme za proizvodnju obnovljive energije;
- Kupovina opreme koje pružaju aktivnosti za zabavu dece (tobogan, ljuljaška, stol za ping-pong, itd.);
- Investicije u kreiranje veb stranice;

8.1.5 Akvakultura/ uzgoj ribe

Oprema za farme akvakulture za ribe slatkih voda

- Izgradnja/proširenje/renoviranje basena za uzgoj ribe;
- Izgradnja/proširenje/renoviranje inkubatora za reprodukciju riba;
- Oprema za tehnička postrojenja (snabdevanje vodom, sistemi za ventilaciju, sistemi za grejanje/hlađenje, generisanje i snabdevanje električnom energijom i električne instalacije, odvodnjavanje, kanalizacione mreže/otpadne vode, tretman otpadnih voda/voda, prečišćavanje vode) i kontrolisani uslovi (mikro uslovi-kontrola kvaliteta vode, vlaga itd.), uključujući prakse uštede energije i korišćenje obnovljivih izvora energije;
- Oprema za ispunjavanje higijenskih i sanitarnih zahteva (uključujući skladištenje higijenskih i sanitarnih proizvoda i zonu radnika), oprema za čišćenje i dezinfekciju, kao i prostorije za skladištenje i čuvanje medikamenata);
- Oprema za provetravanje vode, oksigenaciju vode, oprema za nadgledanje kiseonika (ubrizgavači vazduha), temperature, pH, pumpe glavnog kanala, pumpe sporednog kanala;
- Oprema za inkubatore za razmnožavanje/reprodukciju riba (uključujući kade i rezervoare larvi);
- Oprema za klasifikaciju ribe i transporte pumpe unutar farme;
- Oprema za hranjenje riba;
- Objekti sa skladištenje hrane;
- Oprema za transport živih riba (burad/rezervoari, boce kisonika i dodatna oprema za transport);

- Oprema za dezinfekciju vode, filtriranje, prečišćavanje vode, pumpe za vodu, proteinski skrimer ili frakcionisanje pene (uključujući ventile, cevi, opremu itd.);
- Oprema za čuvanje sveže ribe, oprema za proizvodnju leda, rashladni rezervoari (kontejneri, palete, prikolice, rashladne prikolice) uključujući pomoćnu opremu za čuvanje hrane, aditiva i za manipulaciju, utovar i istovar, viljuškar, palete, sistemi transportnih traka, oprema za vaganje
- Oprema za klanje i čišćenje riba, pakovanje i označavanje (uključujući tretiranje, bacanje, čuvanje i preradu otpada);
- Oprema za sisteme praćenja kvaliteta, kontrole i sledljivosti, gajenja, skladištenja i distribucije i računarska oprema i softveri, uključujući senzore (pevazane samo sa prihvatljivom opremom).

8.1.6 Uzgoj živine za jaja i meso

- Izgradnja štale⁸ sa unutrašnjom infrastrukturom (struja, voda, gnezda, šipke itd.)
- Prostorija za čuvanje hrane, držanje inkubatora itd.
- Ograda pašnjaka
- Pojilica
- Posude za hranu
- Mali inkubatori u skladu sa proizvodnim kapacitetom

9. KRITERIJUMI ZA IZBOR ZA PODMERE

Tabela 1 : Proizvodnja meda

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum / Kategorija	Poeni	
1.	Veličina farme u trenutku apliciranja *	Broj košnica		
			50 - 100	50
			101 - 300	45
		> 300	40	
2.	Registracija preduzeća	Aplikant je registrovan u Registru preduzeća (sa šifrom 01.49 Gajenje ostalih životinja)	5	
3.	Zapošljavanje	Stvaranje novog radnog mesta PRV ⁹	5	

⁸ Maksimalna gustina u staji: 6 pilića / pataka / m² ili 2 reda / guska / m², bez izračunavanja površine koju zauzimaju gnijezda. Za svakih 7 životinja najmanje jedno gnijezdo u štali.

⁹ (PPRV = posao u punom radnom vremenu = 220 radnih dana godišnje)

4.	Adresa/prebivalište aplikanta **	Nalazi se u planinskom području	10
		Nalazi se u ruralnom području	5
5.	Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine	10
6.	Pol	Aplikant žena	2
7.	Starost	Aplikant ima 40 godina ili je mlađi	5
8.	Obrazovanje	Univerzitetska diploma u poljoprivredi, veterinarstvu/prehrambenoj tehnologiji	5
9.	Organska poljoprivreda	Sertifikat za organsku proizvodnju	8
UKUPNO			100

*Individualni dokazi sertifikovani od strane Opštinske direkcije za poljoprivredu - Opština, o broju pčelarskih zajednica i lokaciji pčelarskih zajednica; (02/L-111)

**Adresa aplikanta podrazumeva prebivalište domaćinstva, odnosno vlasnika preduzeća aplikanta. U slučajevima kada podnosilac prijave tvrdi da je njegovo uobičajeno prebivalište na nadmorskoj visini od preko 700 m, a ne na spisku planinskih područja, on piše u poslovnom planu / projektu u kojem predlaže činjenicu da je njegovo stanovanje prema njegovim vlastitim merenjima iznad ove visine. Pri ocenjivanju projekta, ovaj zahtev prihvata službenik za ocenjivanje, ali je ova činjenica potvrđena tokom prve revizije na terenu od strane službenika APR-a.

Tabela 2 : Prerada poljoprivrednih proizvoda u domaćinstvima

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum / Kategorija	Poeni
1	Poreklo sirovine (opisati u predlogu projekta ili u biznes planu)	Više od 50% sirovine za preradu, aplikant proizvodi u svojoj farmi	50
		Više od 50% sirovine za preradu, aplikant osigurava od ostalih lokalnih proizvođača	45
2	Iskustvo aplikanta u aktivnostima prerade (za fizička lica (sa IBF-om) opisati u predlogu projekta ili u poslovnom planu; za	Ima najmanje godinu dana iskustva u aktivnostima za koje aplicira	20
		Ima najmanje godinu dana iskustva u aktivnostima za koje aplicira	15

	preduzeće dokazati (Certifikatom preduzeća)		
3	Zapošljavanje	Stvaranje novog radnog mesta (PRV)	8
4	Mesto investicije	Investicije u planinska područja	10
		Investicije u ruralna područja	5
5	Pol	Aplikant žena	2
6	Starost	Aplikant ima 40 godina ili je mlađi	10
UKUPNO			100

Tabela 3 : Razvoj zanatskih aktivnosti

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum / Kategorija	Poeni
1	Pol aplikanta	Investicijom upravlja aplikant žena	55
		Investicijom upravlja aplikant muškarac	45
2	Iskustvo aplikanta u aktivnostima prerade (za fizička lica (sa IBF-om) opisati u predlogu projekta ili u poslovnom planu; za preduzeće dokazati Certifikatom preduzeća)	Ima najmanje godinu dana iskustva u nekoj od zanatskih aktivnosti za koje aplicira	15
		Nema iskustva u nekoj od zanatskih aktivnosti za koje aplicira	10
3	Starost	Aplikant ima 40 godina ili je mlađi	10
4	Mesto investicije	Investicije u planinska područja	10
		Investicije u ruralna područja	5
5	Zapošljavanje	Stvaranje novog radnog mesta (PRV)	10
UKUPNO			100

Tabela 4 : Razvoj ruralnog turizma

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum / Kategorija	Poeni

1.	Iskustvo aplikanta u aktivnostima prerade (za fizička lica opisati u predlogu projekta (sa IBF-om) ili u poslovnom planu; za preduzeće dokazati Certifikatom preduzeća)	Ima najmanje jednogodišnje iskustvo u pružanju turističkih usluga	35
		Nema iskustva u pružanju turističkih usluga	25
2.	Mesto investicije	Investicije u planinska područja	10
		Investicije u ruralna područja	5
3.	Vrsta investicije: U slučaju investicije i iz tačke a) i iz tačke b), poeni se izračunavaju iz investicije sa najvećim delom sredstava (maksimalno 20 poena)	Investicije u prenoćišta (najmanje 5 novih kreveta)	15
		Investicije u pružanje gastronomskih usluga	10
		Investicije u staze za šetnju i / ili bicikle	5
4.	Starost	Preduzetnik ima 40 godina ili je mlađi	5
5.	Pol	Investicijom upravlja aplikant žena	2
6.	Zapošljavanje	Stvaranje novog radnog mesta PRV	10
7.	Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine	10
8.	Kulturna baština	Objekat / zgrada koja će se renovirati nalazi se na Spisku kulturne baštine	8
9.	Obrazovanje	Diploma srednje kole/fakulteta u ugostiteljstvu/turizmu	3
10.	Podrška LAG-a	Projekat je preporučila LAG sa odobrenom strategijom	2
UKUPNO			100

Tabela 5 : Akvakultura /Uzgoj ribe

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum / Kategorija	Poeni
1.	Proizvodni kapacitet Za početnike kapacitet nakon investicije. (u biznis planu)	≥ 3 t/godišnje - < 10 t/godišnje	50
		≥ 10 t/ godišnje - < 30 t/ godišnje	45
		≥ 30 t/ godišnje	40
2.	Iskustvo aplikanta u akvakulturi	Aplikant je licenciran od strane MPŠRR-a	20

		Aplikant je licenciran od strane MPŠRR-a	15
		Aplikant je primio direktne isplate za akvakulturu tokom prethodne godine ali nije licenciran	
		Aplikant je početnik	10
3	Zapošljavanje	Aplikant će stvoriti najmanje jedno novo radno mesto	10
4	Mesto investicije	Planinsko područje	5
5	Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine	10
6	Starost aplikanta	Aplikant je 40 godina ili je mlađi u trenutku apliciranja	5
7	Pol farmera	Aplikant žena	5
UKUPNO			100

Primedba

1. Za pod-mjeru 302.5 Akvakultura / uzgoj ribe - Rok za provedbu projekta je 10 mjeseci (300 dana) uz mogućnost produženja u skladu sa zakonodavstvom na snazi.
2. Za pod-mjeru 302.5 Akvakultura / uzgoj ribe, dozvola (licenca) za uzgoj akvakulture / ribe mora se podnijeti prije zahtjeva za plaćanje.

Tabela 6: Uzgoj živine za jaja i meso

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum / Kategorija	Poeni
1	Iskustvo aplikanta pre apliciranja	Aplikant ima najmanje 30 kokošaka ili njihov ekvivalent u sertifikatu farmera koji je izdat godinu pre apliciranja	20
2.	Ugovorni odnos	Aplikant ima ugovor o prodaji najmanje paku 70% vrednosti svoje proizvodnje (vrednost koja je prijavljena u biznis planu)	20
4	Zapošljavanje	Stvaranje novog radnog mesta PRV ¹⁰	10
5	Adresa / prebivalište aplikanta	Nalazi se u planinskom području	20
		Nalazi se u ruralnom području	10

¹⁰ ((PPRV = posao u punom radnom vremenu = 220 radnih dana godišnje))

6	Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine	20
7	Pol	Aplikant žena	5
8	Starost	Aplikant ima 40 godina ili je mlađi	5
UKUPNO			100

Napomene za sve podmere: U slučajevima kada aplikanti imaju isti broj bodova, prioritet imaju projekti koji su ranije predati.

10. STEPEN JAVNE PODRŠKE

Maksimalna vrednost prihvatljivih troškova po projektu za podmeru:

302.1- Proizvodnja meda iznosi 20,000 evra;

302.2 - Prerada poljoprivrednih proizvoda u porodičnom gazdinstvu 20,000 evra;

302.3 - Razvoj zanatskih aktivnosti iznosi 30,000 evra;

302.4 - Razvoj i promovisanje ruralnog turizma iznosi 50,000 evra;

302.5 - Akvakultura/ uzgoj ribe iznosi 50,000 evra;

302.6 - Uzgoj živine za jaja i meso iznosi 20,000 evra;

Maksimalni iznos projekta, dok minimalna vrednost je 5,000 evra.

- Javna podrška iznosi 65% od prihvatljivih troškova investiranja.
- Dodatna podrška od 5% se daje za investicije u planinskim područjima.

11. BUDŽET

Tabela 1 : Planirana raspodela budžeta, u skladu sa podmerama:

Podmera	Vrednost u €	% budžeta
302.1. - Proizvodnja, promovisanje meda	800,000	29,62
302.2. - Prerada poljoprivrednih proizvoda u domaćinstvima	300,000	11,11
302.3. - Razvoj i promovisanje zanatskih aktivnosti	300,000	11,11
302.4. - Razvoj i promovisanje ruralnog turizma	700,000	25,92
302.5. - Akvakultura/ uzgoj ribe	300,000	11,11
302.6. - Uzgoj živine za jaja i meso	300,000	11,11
Ukupno	2,700,000	100,00

12. INDIKATORI PROGRAMA

Tabela 2 : Pokazatelji praćenja

Vrsta pokazatelja	Ukupno	2,700,000	
Input	302.1. Proizvodnja meda	800,000	
	302.2. Prerada poljoprivrednih proizvoda u domaćinstvima	300,000	
	302.3. Razvoj zanatskih aktivnosti	300,000	
	302.4. Razvoj ruralnog turizma	700,000	
	302.5. Akvakultura/ uzgoj ribe	300,000	
	302.6. Uzgoj živine za jaja i meso	300,000	
Output	Ukupan broj podržanih projekata	152	
	od kojih	302.1. Proizvodnja meda	61
		302.2. Prerada poljoprivrednih proizvoda u domaćinstvima	23
		302.3. Razvoj zanatskih aktivnosti	15
		302.4. Razvoj ruralnog turizma	21
		302.5. Akvakultura/ uzgoj ribe	9
		302.6. Uzgoj živine za jaja i meso	23
	Ukupna vrednost investicija	3,645,000	
	od kojih	302.1. Proizvodnja meda	810,000
		302.2. Prerada kultivisanih poljoprivrednih proizvoda	405,000
		302.3. Razvoj zanatskih aktivnosti	405,000
		302.4. Razvoj ruralnog turizma	675,000
		302.5. Akvakultura/ uzgoj ribe	270,000
302.6. Uzgoj živine za jaja i meso		270,000	

	Broj stvorenih novih radnih mesta	152
Rezultat	Broj farmi i preduzeća koji stvaraju druge izvore prihoda od aktivnosti diversifikacije.	152
	Broj farmi ili preduzeća koji su proširili svoju delatnost ka preradi	76
	Broj farmi ili preduzeća sa poboljšanim aktivnostima promovisanja	100
	Dodatni broj turista	1,000
	Dodatni prihodi (€ / godišnje) - kao ukupni dodatni prihodi stvoreni u farmama ili podržanim preduzećima	945,000
Uticaoj	Poljoprivredne radne jedinice (PRV) preraspodeljuju se za nepoljoprivredne delatnosti	45

13. ADMINISTRATIVNA PROCEDURA

Ova mera će biti sprovedena od strane Agencije za razvoj poljoprivrede (ARP). Detaljne administrativne procedure će biti predstavljene u Administrativnom uputstvu kojeg odobrava Ministar poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja.

14. ROK ZA SPROVOĐENJE

Rok za realizaciju projekata ove mjere je 90 dana od dana potpisivanja ugovora sa ARP, osim pod-mjere 302.5 Akvakultura / uzgoj ribe - u kojoj je rok za realizaciju projekta 10 meseci (300 dana) mogućnost nastavka u skladu sa važećim zakonodavstvom. Nakon 90 dana, odnosno 300 dana, korisnik ima dodatnih 15 dana za pripremu dokumentacije i podnošenje zahtjeva za plaćanje. ARP može produžiti rok za implementaciju do 30 dana, ako postoje čvrsti razlozi za to, kao što je ponašanje bilo koje određene mašine iz druge zemlje, itd.

15. GEOGRAFSKO PROSTIRANJE MERE

Ova mera se primenjuje na čitavoj teritoriji Republike Kosovo.

MERA 303 "PRIPREMA I SPROVOĐENJE STRATEGIJA LOKALNOG RAZVOJA - PRISTUP LEADER" - ZA ODABRANE LOKALNE AKCIONE GRUPE (LAG)

1. Zakonska osnova

- Zakon Br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju, od 01. jula 2009.;
- Zakon Br. 04/L-090 o izmenama i dopunama Zakona Br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju, od 13. septembra 2012.;
- Zakon Br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, od 15. juna 2008.;
- Zakon Br. 02/L-28 o upravnom postupku, od 13. maja 2006.;
- Zakon Br. 2004/2 o ravnopravnosti polova, od 07. juna 2004.;
- Zakon Br. 03/L-134 o slobodi udruživanja u nevladinim organizacijama, od 06. marta 2009.;
- Zakon Br. 04/L-074 o savetodavnim službama za poljoprivredu i ruralni razvoj, od 19. marta 2012.;
- Zakon br. 04 / L-045 o javno-privatnom partnerstvu (Službeni list br.26 / 25 novembar 2011).

2. Obrazloženje

Glavni cilj LAG je da doprinese ekonomskom razvoju ruralnih područja, nudeći podršku ruralnim zajednicama za pripremu i sprovođenje razvojnih strategija u bliskoj saradnji sa lokalnom zajednicom.

U cilju jačanja uloge LAG za sprovođenje PPRR 2014.-2020., treba uzeti u obzir neke od ključnih preporuka koje su izvedene iz Izveštaja srednjoročne evaluacije (ISE) PPRR-a 2013. koji je finansiran od ZNBE:

- Za koordinate LAG je veoma potrebna izgradnja kapaciteta za upravljanje projektima i organizovanje procesa lokalnog razvoja. Za članove LAG je neophodna posebna obuka da shvate svoju ulogu i osnovne principe razvojnog procesa, na osnovu područja koje pokrivaju.
- Osim obuke, treba organizovati kampanju za podizanje svesti šire javnosti.
- Finansirana područja treba što više proširiti, kako bi se zadovoljile ruralne potrebe.
- Veća podrška za kontinuirani administrativni i organizacioni rad LAG-a.
- Aktiviranje lokalnog učešća i održavanje kontinuiranih aktivnosti LAG-a.

Da bi se postigli ovi zadaci, u drugoj polovini 2014. godine, sprovedena je aktivnost "Tehnička pomoć za potencijalne LAG", u vidu poziva za prezentaciju strategija lokalnog razvoja (SLR).

Dvanaest (12) Strategija lokalnog razvoja pripremile su različite LAG i predstavljene su u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja. Procena je izvršena na osnovu kriterijuma prihvatljivosti i selekcije, koji su prethodno odobreni.

Svih 12 SLR su zaradili više bodova od predviđenog minimuma i svi su kvalifikovani da budu finansirani u periodu 2014.-2020.

Mera 303, LEADER se sastoji od tri glavne aktivnosti:

- Aktivnost 1. - "Sticanje veština i podsticanje stanovnika na teritorijama odabranih LAG-a";
- Aktivnost 2. - "Izrada i sprovođenje strategija lokalnog razvoja LEADER pristup - za odabrane LAG" i
- Aktivnost 3. - "Kooperacija / saradnja", koja će početi u nekoj kasnijoj fazi, kada LAG budu dobro strukturirane, njihovi zaposleni budu obučeni i kada stanovnici njihovih teritorija budu pokazali sposobnost da steknu korist od tih aktivnosti.

3. Opšti cilj

Mera 303 kao glavni cilj ima podršku izgradnju kapaciteta izabranih LAG, članova LAG kao i ruralnog stanovništva, sa ciljem jačanja njihovih veština u oblasti demokratije i lokalnog razvoja.

3.1. Specifični ciljevi

- Funkcionalizacija izabranih LAG-a u skladu sa LEADER pristupom;
- Izgradnja kapaciteta odabranih LAG;
- Podizanje svesti ruralnog stanovništva o aktivnostima odabranih LAG;
- Razmena iskustava između odabranih LAG.
- Sprovođenje SLR (projekata)

4. Povezivanje sa drugim merama u PPRR-u

Mera 303 LEADER, za sprovođenje razvojnih strategija odabranih LAG je povezana sa Merom 302- DIVERSIFIKACIJA FARMI I RAZVOJ BIZNISA

Aktivnost 1. Sticanje veština i podsticanje stanovnika na teritorijama LAG-a

Cilj ove aktivnosti je podrška dalje izgradnje kapaciteta odabranih LAG, članova odabranih LAG kao i stanovnika ruralnih područja kako bi poboljšali svoje veštine u lokalnoj demokratiji i upravljanju radi njihovog podsticanja da promovišu lokalne inicijative i partnerstvo.

Prihvatljive aktivnosti

- Priprema studije za područje kao što su: socio-ekonomske studije, regionalne, marketing, itd.;
- Obuka i obrazovanje / edukacija zaposlenih i članova LAG-a na osnovu različitih tema;

- Teme koje se odnose na pristup LEADER, kao što su: koncept LEADER, lokalna samouprava, SLR, upravljanje mrežama, unapređenje učešća zainteresovanih strana, itd;
- Teme koje se odnose na upravljanje, kao što su: priprema poslovnih planova, priprema aplikacija za projekte, računovodstvo i izveštavanje, itd.;
- Privlačenje interesovanja, organizacija publiciteta i materijala i promotivnih događaja za članove LAG-a i stanovnike područja, kao što su seminari, radionice, sastanci, itd.;
- Učešće članova LAG-a na seminarima, radionicama, sastancima, studijskim posetama, uključujući i događaje u organizaciji Mreže za ruralni razvoj.

Indikativni spisak prihvatljivih troškova

- Stručne službe sa potvrđenim biografijama u oblastima ekonomskog razvoja, ruralnog, regionalnog, životne sredine, marketinga itd.
- Troškovi prevoda u pisanoj i usmenoj formi;
- Putni troškovi članova izabраних LAG-unutar Kosova i inostranstvu, uključujući smeštaj i dnevnice;
- Aktivnosti podsticanja interesovanja, kao što su obuka, učešće na seminarima, radionicama i sajmovima, pretplata na publikacije i njihova kupovina, druge aktivnosti pobuđivanja interesovanja, itd.
- Radionice i informativni događaji za podsticanje aktivnog učešća ruralnog stanovništva u procesima lokalnog razvoja;
- Iznajmljivanje objekata i opreme za razne organizacije, kao i ugostiteljske usluge;
- Proizvodnja i objavljivanje materijala kao što su: letci, brošure itd.
- Troškovi održavanja LVL-a (dokumentovani godišnjim bankovnim izvodom LAG-a)

Aktivnost 2 "Sprovođenje strategija lokalnog razvoja"

Ima dve pod-aktivnosti:

- Aktivnost 2 a)

Funkcionalizacija izabраних LAG-a podržavajući njihove operativne troškove. Operativni troškovi LAG-a se odnose na upravljanje i funkcionalizaciju LAG-a u skladu sa LEADER pristupom i početkom sprovođenja SLR.

Prihvatljive aktivnosti

- Otvaranje kancelarije LAG-a, uključujući opremu i kancelarijski nameštaj;
- Zapošljavanje radnika - menadžera sa punim radnim vremenom ili pola radnog vremena;
- Zakupnina za kancelariju i godišnji tekući troškovi, kao što su: kancelarijski materijal, struja, telefon, internet, itd.;
- Raspodela budžeta za druge spoljne usluge, kao što su: IT, računovodstvo, itd.
- Troškovi aktivnosti za menadžera i članove odbora, kao što su: za putovanja za sastanke van kancelarije, npr. sa drugim LAG-i itd.;
- Identifikacija i budžetiranje za male projekte koji će se direktno sprovoditi.

Indikativni spisak prihvatljivih troškova

- Plate menadžera LAG-a i / ili drugog osoblja LAG-a;
- Zakupnina za kancelariju i operativni troškovi;
- Kancelarijski materijal;
- Kupovna opreme, uključujući IT opremu, nameštaj;
- Usluge za IT stručnjake, računovođe, itd.;
- Nepredviđeni troškovi.
- Troškovi održavanja LVL-a (dokumentovani godišnjim bankovnim izvodom LAG-a)
- Aktivnost 2b)

Podrška za sprovođenje SLR-a LAG-a

LAG sprovode male projekte u skladu sa SLR. Takve aktivnosti treba da podržavaju kulturne događaje (sajmove, festivale, izložbe itd.), promovisanje lokalnih proizvoda (etiketiranje, marketing, letci, brošure itd.), Infrastrukturu malih razmera (ograde, fontane, parkovi, mali mostovi, poljski putevi, obeležavanje planinskih puteva, obnova kulturne i prirodne baštine itd.).

5. Krajnji korisnik

Krajnji korisnici Mere 303 "su sve odabrane LAG i MRR za LAG

6. Stepjen javne podrške

Za Aktivnost 1. "Sticanje veština i podsticanje stanovnika teritorije LAG-a za odabrane LAG". Stepjen javne podrške će biti 100%.

Aktivnost 2. "Izrada i sprovođenje strategija lokalnog razvoja - LEADER pristup"

2a) "Funkcionalizacija odabranih LAG" podržavajući njihove operativne troškove.

Stepjen javne podrške će biti 100%.

2b) "Sprovođenje SLR odabranih LAG" gde promovišu i sprovode male projekte u skladu sa SLR.

Stepen javne podrške će biti 80% od strane MPŠRR i 20% od drugih donatora ili od članova odabranih LAG.

Izbor projekata vrše LAG

Odabrane LAG sprovode program prema pristupu odozdo-nagore. Odluke koje se odnose na elaboraciju i sprovođenje strategija lokalnog razvoja trebaju biti donete od strane Upravnog odbora LAG-a prostom većinom glasova.

7. Raspodela budžeta po aktivnostima

Planirani budžet za Aktivnost 1. "Sticanje veština i podsticanje stanovnika na teritoriji odabranih LAG" i Aktivnost 2. 303.2. "Sprovođenje strategija lokalnog razvoja" ukupno za 2018. godinu iznosi 300.000 evra

Mera 303 "priprema i sprovođenje strategija lokalnog razvoja - pristup leader" - za odabrane lokalne akcione grupe (lag)	Budžet %	Budžet u €
Aktivnost 1 "Sticanje veština i podsticanje stanovnika na teritorijama LAG-a"	30%	Za opštine od 10.000 do 50.000 stanovnika do 5.000 evra; Za opštine od 50.000 do 90.000 stanovnika do 7.000 evra; Za opštine od 90.000 do 150.000 stanovnika do 9.000 evra; Za Mrežu za ruralni razvoj 7.000 evra
Ukupno		89,000 evra
Aktivnost 2 "Sprovođenje strategija lokalnog razvoja"		
Aktivnost 2 a): "Funkcionalizacija odabranih LAG" podržavajući njihove operativne troškove.	26%	78,480 evra
Aktivnost 2b: Druga aktivnost je "Podrška za sprovođenje SLR-a LAGa"	44%	132,520 evra
Ukupni budžet za LAG i MRR		300,000 evra

Aktivnost 1 "Sticanje veština i podsticanje stanovnika teritorije LAG-a za odabrane LAG"

Podmera će imati tri maksimalna praga prihvatljivih troškova u zavisnosti od broja stanovnika na teritoriji koji uključuje odabrana LAG.

Na osnovu izveštaja Agencije za statistiku Kosova, Procena stanovništva Kosova 2013., u opštinama u kojima su odabrane LAG je sledeća:

Za opštine od 10.000 do 50.000 stanovnika, maksimalni prihvatljivi troškovi za podmeru 303.1. "Sticanje veština i podsticanje stanovnika teritorije LAG-a za odabrane LAG-ove prihvatljivi troškovi su do 5.000 evra:

- Dečane
- Obilić
- Vitina
- Štimlje

Za opštine sa preko 50.000 do 90.000 stanovnika, maksimalni troškovi do 7.000 evra:

- Mitrovica
- Skenderaj;
- Orahovac
- Lipljane
- Mališevo

Za opštine sa preko 90.000 do 150.000 stanovnika, maksimalna troškovi do 9.000 evra:

- Prizren;
- Uroševac i
- Peć

A za MRR do 7.000 evra.

303.2. Podmera "Sprovođenje strategija lokalnog razvoja"

a) Prva aktivnost je "Funkcionalizacija odabranih LAG" podržavajući njihove operativne troškove.

Shpenzimet e pranueshme per funksionalizimin e GLV-ve dhe RrZHR-së 2019	Euro	Muaj	Total
Pagat e menaxherit të GLV-së dhe/ose të punonjësve të tjerë të GLV-ve; (rroga bruto)	220	12	2,640
Qiraja e zyrës dhe shpenzimet operative;	150	12	1,800
Materiali për zyrë;	10	12	120
Shërbimet (specialistët e TI-së, kontabilistët, etj.);	50	10	500
Rryma, uji dhe shërbimet e komunaleve	30	12	360
Shpenzimet e transporti	20	12	240
Shpenzimet e paparashikuara	300	1	300

Totali për funksionimin e një GLV			5,960
Totali për funksionimin e 12 GLV-ve			71,520
Shpenzimet për funksionimin e RrZhr-së			5,960
Totali për funksionimin e GLV-ve dhe RrZhr			77,480 €

b) Drugu aktivnost a to je "Sprovođenje SLR-a odabranih LAG-a", gde promovišu i sprovode male projekte u skladu sa SLR-om.

8. Upravljanje prihvatljivim troškovima

Aktivnost 1 "Sticanje veština i podsticanje stanovnika teritorije LAG-a za odabrane LAG" i LAG, izabrane nakon potpisivanja ugovora sa ARP-om, 80% od svih prihvatljivih troškova dobijaju kao avans.

Nakon završetka projekta, LAG korisnik mora da obezbedi neophodne dokaze kao što su: računi, obrazac radnih dana menadžera i stručnjaka, kao i CV menadžera, CV stručnjaka kao i postupak izbora menadžera ili stručnjaka, kako za sredstva primljena kao avans tako i za 20% sredstava koja se isplaćuju nakon završetka projekta. U slučaju neispunjenja ovog uslova, LAG korisnik je dužna da vrati primljena sredstva.

Javna pomoć od MPŠRR se daje u dve rate: 80% unapred i 20% nakon završetka projekta.

Aktivnost 2 "Izrada i sprovođenje strategija lokalnog razvoja - LEADER pristup"

2a) "Funkcionalizacija odabranih LAG" podržavajući njihove operativne troškove.

LAG, izabrane nakon potpisivanja ugovora sa ARP-om, 80% od svih prihvatljivih troškova dobijaju kao avans.

Nakon završetka projekta, LAG korisnik mora da obezbedi neophodne dokaze kao što su: računi, obrazac radnih dana menadžera i stručnjaka, kao i CV menadžera, CV stručnjaka kao i postupak izbora menadžera ili stručnjaka, kako za sredstva primljena kao avans tako i za 20% sredstava koja se isplaćuju nakon završetka projekta. U slučaju neispunjenja ovog uslova, LAG korisnik je dužna da vrati primljena sredstva.

Stepen javne podrške će biti 100%.

Javna pomoć od MPŠRR se daje u dve rate: 80% unapred i 20% nakon završetka projekta.

2b) "Sprovođenje SLR odabranih LAG" gde promovišu i sprovode male projekte u skladu sa SLR.

Stepen javne podrške će biti 80% od strane MPŠRR i 20% od drugih donatora ili od članova odabranih LAG. Izbor projekta vrši se od strane LAG.

LAG treba da podnesu zahtev i za plaćanje avansa.

9. Pokazatelji

Vrsta pokazatelja	Pokazatelj	Cilj 2018.
	303.1 - Sticanje veština i podsticanje stanovnika na teritorijama izabраних LAG	89,000
	303.2 - Sprovođenje strategija lokalnog razvoja za odabrane LAG	211,000
	Aktivnost 1: "Funkcionalizacija izabраних LAG"	78,480
	Aktivnost 2: "Podrška za sprovođenje SLR LAG"	132,520
Input		300,000€
Output	Ukupan br. podržanih projekata	46
	Od kojih	
	303.1 - Sticanje veština i podsticanje stanovnika na teritorijama izabраних LAG	12
	303.2 - Sprovođenje strategija lokalnog razvoja za odabrane LAG	
	a) "Funkcionalizacija izabраних LAG"	12
	b) "Podrška za sprovođenje SLR LAG"	22
	303.3 - Projekti saradnje	0
	Vrednost ukupnih investicija	
	Od kojih	
	303.1 - Sticanje veština i podsticanje stanovnika na teritorijama izabраних LAG	89,000
	303.2 Sprovođenje strategija lokalnog razvoja"	
	Aktivnost 1: "Funkcionalizacija izabраних LAG"	78,480
	Aktivnost 2: "Podrška za sprovođenje SLR LAG"	132,520
Rezultat	Br. dodatnih ljudi koji učestvuju na sastancima LAG-a, bez članova generalne skupštine	25%
	Br. LAG-a sposobnih da proizvedu uspešne aplikacije	12
	Relevantnost aktivnosti saradnje kako se ocenjuje od strane učesnika (1 - veoma niska, 2 - niska, 3 - relevantna, 4 - veoma relevantna	3,5
Uticao		80%

Br. stanovnika u ruralnim područjima koji imaju mogućnost da steknu koris od budućeg Programa za RR putem LAG

10. Geografsko prostiranje mere

Odabrane LAG obuhvataju 12 odgovarajućih opština Kosova, u kojima one deluju Jedna LAG predstavlja jedno ruralno područje sa populacijom od više od 10.000 stanovnika i manje od 150.000, uključujući mesta i gradove sa manje od 30.000 stanovnika. Teritorija koju predstavlja LAG mora biti ekonomski, socijalno i fizički (geografski) integralna i ne sme da pripada teritoriji druge LAG. Jedno mesto ne sme da pripada više od jedne LAG, tj. jednom partnerstvu, jednoj strategiji i jednoj teritoriji

11. Rok za sprovođenje projekata

Sprovođenje projekata traje 12 + 2 meseca od momenta potpisivanja ugovora.
Budžet za LAG i MRR za 2019. Godinu

		Aktivnost 1 "Sticanje veština i podsticanje stanovnika na teritorijama LAG-a"	"Sticanje veština i podsticanje stanovništva na teritorijama LAG-a"	Aktivnost 2 "Implementacija lokalnih razvojnih strategija"	Pod aktivnostima 2 a) Funkcionalizovati izabrane LAG-e podržavajući svoje operativne troškove.	U okviru aktivnosti 2 b) Druga aktivnost je "Podrška za implementaciju PRR-a LAG-a"	Ukupno za GLV
1	Dečane		5,000		5,960	11,043	22,003
2	Obilić		5,000		5,960	11,043	22,003
3	Vitina		5,000		5,960	11,043	22,003
4	Štimlje		5,000		5,960	11,043	22,003
5	Mitrovica		7,000		5,960	11,043	24,003
6	Srbica		7,000		5,960	11,043	24,003
7	Orahovac		7,000		5,960	11,043	24,003
8	Lipjan		7,000		5,960	11,043	24,003
9	Mališevo		7,000		5,960	11,043	24,003
10	Prizren;		9,000		5,960	11,043	26,003

11	Uroševac	9,000	6,960	11,043	27,003
12	Peć	9,000	5,960	11,043	26,003
13	PRR	7,000	5,960		12,960
	Ukupno za sve LAG i PRR				299,996

MERE ZA NAVODNJAVANJE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

1. ZAKONSKA OSNOVA

- Zakon br. 03/L-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni list Br. 56, od 27. jula 2009);
Zakon Br. 04/L-900 - o izmenama i dopunama Zakona Br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni list Br. 28, od 16. oktobra 2012);
Zakon Br. 04/L-9 - o navodnjavanju poljoprivrednih zemljišta, (Službeni List Br. 11, od 01. aprila 2007.);
Zakon Br. 04/L-198 - o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-9 o navodnjavanju poljoprivrednih zemljišta, (Službeni list, od 16. avgusta 2010);
Zakon Br. 04/L-26 - o poljoprivrednom zemljištu, (Službeni list Br. 13, od 01. juna 2007);
Zakon Br. 03/L-087 o javnim preduzećima, (Službeni list Br. 31, od 15. juna 2008);
Zakon Br. 04/L-111 o izmenama i dopunama Zakona Br. 03/L-087 o javnim preduzećima, (Službeni list Br. 13, od 30. maja 2012);
Zakon Br. 04/L-147 - o vodama Kosova, (Službeni list Br. 10, od 29. aprila 2013);
Zakon Br. 04/L-214 - o proceni uticaja na životnu sredinu, (Službeni list br. 83, od 29. oktobra 2010);
Zakon Br. 04/L-110 - o izgradnji, (Službeni list Br. 18, od 03. jula 2012);
Zakon Br. 04/L-42 - o javnim nabavkama u Republici Kosovo, (Službeni list Br. 18, od 19. septembra 2011);
Zakon Br. 04/L-237 - o izmenama i dopunama Zakona Br. 04/L-042 o javnim nabavkama u Republici Kosovu, (Službeni list Br. 25, od 17. aprila 2014);
Zakon Br. 06/L-016 - o poslovnim društvima, (Službeni list Br. 09, od 24. maja 2018).

2. OPRAVDANOST

Razvoj održive poljoprivrede, kao jedan od glavnih prioriteta Vlade Kosova, ne može se postići bez racionalnog korišćenja vodnih resursa kao i bez uspostavljanja, rehabilitacije i proširenja infrastrukture za navodnjavanje.

Dok su u drugim sezonama padavine dovoljne, one nedostaju tokom letnje sezone. Zbog toga se nameće potreba za akumulacijom, sakupljanjem i struktuiranjem voda, s ciljem njihove upotrebe tokom leta za potrebe navodnjavanja biljnih kultura.

Tehničko stanje velikog dela infrastrukture za navodnjavanje nije dobro.

Brane, rezervoari za vodu, stanice za navodnjavanje, pumpe, kanali, cevi, itd., trebaju rehabilitaciju, novu gradnju kao i redovno održavanje. Razvoj intenzivne i konkurentne poljoprivrede, u uslovima slobodne tržišne ekonomije, nije moguć bez razvoja sistema navodnjavanja. Ovo postaje još važnije ako uzmemo u obzir klimatske promene u poslednjih nekoliko godina i prognoze za budućnost.

3. OPŠTI CILJEVI

- Povećanje produktivnosti poljoprivrednih proizvoda;
- Povećanje prinosa i kvaliteta poljoprivrednih proizvoda;
- Povećanje konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda;
- Povećanje broja zaposlenih

3.1 POSEBNI CILJEVI

- Povećanje površina koje se navodnjavaju
- Modernizacija sistema za navodnjavanje, uz smanjenje gubitaka i racionalnije korišćenje vode;
- Rehabilitacija infrastrukture u postojećim sistemima navodnjavanja

4. POVEZANOST SA DRUGIM MERAMA U PPRR

- Ova mera ima povezanost sa drugim merama PPRR-a, kao što su:
- Mera 101 "Investicije u fizičke aktive poljoprivrednih ekonomija".

5. KRAJNJI KORISNICI

- Krajnji korisnici u okviru ove mere su:

- Poljoprivrednici, kako je definisano Zakonom Br. 04/L-090 o izmenama i dopunama Zakona Br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju;
- Udruženja korisnika vode;
- Regionalne kompanije za navodnjavanje (predlog RG)

6. ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

- Saglasnost javnog preduzeća za navodnjavanje, ukoliko aplikant u svom projektu predviđa korišćenje sistema za navodnjavanje javnih preduzeća.
- Dokaz da su poljoprivrednici korisnici iz Mere 101 "Investicije u fizičke aktive u poljoprivrednim ekonomijama", uključeni u projekat, ako ih ima;
- Projekti prihvatljivi za finansiranje iz javnih sredstava su samo projekti koji su nakon završetka investicija u funkciji cilja za koju se vrši investicija (u stanju su da navodnjavaju poljoprivredno zemljište) i to mora da se dokaže prilikom poslednje kontrole na terenu. Ako projekti nakon završetka investicije nisu funkcionalni, korisnik je dužan da vrati finansirani iznos javne podrške primljene kao avans. Svi korisnici projekata ruralnog razvoja su dužni da održavaju svoje investicije u skladu sa odobrenim projektom za 3 godine nakon završetka projekta, koliko traje period praćenja.
- Ako ne održava investiciju, korisnik je dužan da vrati javni finansirani iznos javne podrške tokom perioda praćenja;
- Korisnicima se ne može se dodeliti novi projekat ako prethodni projekti nisu završeni u skladu sa ugovorom koji je potpisan sa ARP-om.

- U slučaju da je projektom predviđena izgradnja, proširenje ili rehabilitacija, aplikant mora dostaviti i:
- Idejni (tehnički) projekat sa predmerom i predračunom investicija.

U slučaju izbora projekta, pre potpisivanja ugovora, korisnik mora dostaviti:

- Građevinsku dozvolu od nadležnog organa opštine
- Detaljan projekat, sa predmerom i predračunom;
- Procena uticaja na životnu sredinu, ako je to predviđeno zakonom;

7. SPECIFIČNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

- Dostavljeni idejni tehnički projekat mora pokazati smanjenje gubitaka vode na najmanje 20%, u slučaju modernizacije postojećih sistema za navodnjavanje.
- Korisnik mora da ugovara građevinske kompanije sa prethodnim iskustvom u izgradnji sistema za navodnjavanje i vodosnabdevanje i slično što se zahteva u projektu i što će garantovati za građevinske poslove za najmanje 3 godine nakon završetka posla.
- Ugovorena kompanija mora da poštuje kriterijume Administrativnog Uputstva o merama i kriterijumima za podršku u poljoprivredi i ruralnom razvoju 2019, kao i važećeg zakonodavstva o javnim nabavkama.
- Korisnik mora dostaviti pismenu izjavu kojom garantuje da će učestvovati sa 20% od ukupnog odobrenog iznosa za sprovođenje projekta.
- Minimalna površina projekta pod navodnjavanjem mora biti 10 ha.
- Aplikanti moraju dokazati imovinska prava nad svojom zemljištem i svim zemljištima drugih poljoprivrednika gde će se izvršiti predložena investicija, što podrazumeva celokupno zemljište preko koje prolazi sistem navodnjavanja i zemljišta koja će biti navodnjavana, kao i pismenu saglasnost (potpisana izjava koja sadrži br. parcele za koju se daje saglasnost) i lične podatke (kopija lične karte) vlasnika zemljišta za investicije koje će se vršiti. Imovinsko pravo se dokazuje putem uverenja o zemljištu (posedovnog lista). Imovinsko pravo se priznaje i kada je vlasnik zemljišta i korisnik zemljišta koje će biti obuhvaćeno investicijom/navodnjavanjem u bračnom odnosu ili su krvni srodnici u pravoj liniji bez ograničenja (npr. pradede/prababe, dede/babe, roditelji, deca, unuci, i tamo redom) i to se dokazuje izvodom venčanih, izvodom rođenih i / ili izvodom umrlih. Isto tako, korisnik zemljišta koje će biti obuhvaćeno investicijom/navodnjavanjem mora popuniti Izjavu pod zakletvom, kojom dokazuje da je zemljište kojom aplicira njegovo / njeno nasledstvo.
- Ugovor o zakupu zemljišta na 10 godina, overen kod javnog beležnika.

8. PRIHVATLJIVE INVESTICIJE

- Prihvatljivi troškovi su ograničeni na one navedene u Spisku prihvatljivih investicija za Meru navodnjavanje poljoprivrednih zemljišta, predstavljene kao Aneks br. 6 Uputstva za aplikante.
- Troškovi za pripremu poslovnog plana ili predloga projekta prihvatljivi su do vrednosti od 3% prihvatljivih troškova, ali ne više od 1000 evra. U slučaju investicija koje predviđaju skice, detaljni inženjerski dizajn, procenu uticaja na životnu sredinu, troškove za arhitekte i inženjere, dozvole i razne licence, prihvatljivi su do vrednosti od 7% od prihvatljivih troškova, ali ne više od 3000 evra.

9. KRITERIJUMI ZA IZBOR

Tabela 1: Kriterijumi za izbor za meru navodnjavanja poljoprivrednih zemljišta

Kriterijum	Parametar	Br. bodova
Efektivni troškovi za proširenje navodnjavanih površina i rehabilitaciju postojećih mreža za navodnjavanje	<p>Metode izračunavanja:</p> <p>Nakon što se svi projekti ocene, od prihvatljivih projekata će se stvoriti hijerarhija troškova po ha, koji se kreću od najnižih do najviših.</p> <p>Projekat sa najnižim troškovima dobiće maksimalan broj bodova, dok će projekat sa najvišim troškovima po ha dobiti 0 (nula) bodova.</p> <p>Ostatak prihvatljivih projekata dobiće bodove (sa 2 decimalna mesta) u skladu sa ovim osnovnim kriterijumom njihovih troškova po ha, dok će rezultati biti ravnomerno raspoređeni.</p> <p>Računica za bodovanje: $15 * (C_p - \max C) / (\min C - \max C)$</p> <p>$C_p$ - troškovi po 1 ha dodatno navodnjavanom ili 1 ha modernizovanom za navodnjavanje iz projekta koji se procenjuje.</p> <p>$\min C$ - vrednost troškova po 1 ha dodatno navodnjavanom ili 1 ha modernizovanom za navodnjavanje iz projekta sa najmanjom vrednošću po hektaru.</p> <p>$\max C$ - vrednost troškova po 1 ha dodatno navodnjavanom ili 1 ha modernizovanom za navodnjavanje iz projekta sa najvećom vrednošću po hektaru.</p>	Max. 15
	≥ 10 - < 30 ha	20

Navodnjavana površina (ha)	≥ 30 - < 50 ha	25
	≥ 50 - < 75 ha	35
	≥ 75 ha	40
Aplikant je član Udruženja korisnika voda za navodnjavanje poljoprivrednih zemljišta Regionalne kompanije za navodnjavanje		10
Broj poljoprivrednika registrovanih u Registru farmi koji imaju koristi od projekta	1 - 10	10
	11 - 20	15
	više od 20	20
Realizacija projekta obuhvata korisnike Mere 101 "Investicije u fizičke aktive poljoprivrednih ekonomija" u poslednje tri godine	1 - 5	5
	više od 5	10
Ukupno		100

Napomena: U slučajevima kada aplikanti imaju isti broj bodova, prioritet se daje projektima podnetim ranije.

10. STEPEN JAVNE PODRŠKE

- Minimalna vrednost prihvatljivih troškova za projekat u okviru ove mere je 10.000 €, dok maksimalna vrednost prihvatljivih troškova za projekat iznosi 200.000 €;
- Javna podrška iznosi 80% od prihvatljivih troškova investiranja.
- Ako je vrednost prihvatljivih troškova veća od 100.000 €, plaćanje se vrši u dve rate, prvi deo javne podrške u vrednosti od 50% vrši se u vidu avansa nakon potpisivanja ugovora sa korisnikom, pod uslovom obezbeđenja bankarske garancije, dok se preostalih 50% plaća nakon potvrđivanja završetka ukupne investicije. Maksimalna javna pomoć za period sprovođenja Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014.-2020. za meru navodnjavanje poljoprivrednih zemljišta iznosi 600.000 € po korisniku.

- Aplikant može aplicirati sa nekoliko projekata tokom perioda sprovođenja Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014.-2020., u raznim godinama, pod uslovom da su prethodni projekti uspešno završeni, a da javna podrška ne prelazi gore navedeni iznos.

11. BUDŽET

Tabela 23: Planirana raspodela budžeta:

Sektori	Vrednost u evrima	% budžeta
Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta		
Ukupno		

12. INDIKATORI PROGRAMA

Tabela 24: Pokazatelji praćenja

Vrsta pokazatelja	Pokazatelj	Cilj
Podaci	Ukupna vrednost javne podrške	1,000,000
Proizvodnja	Ukupna vrednost investicija	1,200,000
	Broj podržanih korisnika	9
Rezultat	Proširene navodnjavane površine	600
	Modernizovane površine za navodnjavanje	600
	Ukupan rast proizvodnje (u tonama) sa navodnjavanih površina kao direktan rezultat predloženih investicija, za:	
	Žitarice	1,260
	Povrće	3,920
	Voće	5,880
	Grožđe	1,960
Uticaj	Ukupna dodatna poljoprivredna proizvodnja (evro)	5,165,650

13. ADMINISTRATIVNA PROCEDURA

Ova mera će biti sprovedena od strane Agencije za razvoj poljoprivrede (ARP). Detaljne administrativne procedure će biti predstavljene u Administrativnom uputstvu koju usvaja Ministar poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja.

14. ROK ZA SPROVOĐENJE

Rok za sprovođenje projekata ove mere je 180 dana od dana potpisivanja ugovora sa ARP-om. Nakon perioda od 180 dana, korisnik ima dodatnih 15 dana za pripremu dokumentacije i podnošenje zahteva za plaćanje. Ako korisnik ne uspeva da završi projekat u roku od 180 dana, kao što je predviđeno ugovorom, zbog vremenskih uslova, ARP može aneks ugovorom produžiti rok na određeni period.

15. GEOGRAFSKA RASPROSTRANJENOST MERE

Ova mera se primenjuje na čitavoj teritoriji Republike Kosovo.

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada – Government

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja
Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Development

DATË/A:	23/04/2019
REFERENC-Ë:	DZHPR-AM 03/04/2019
PËR/ZA/TO:	Dijana Zivic, Ministër i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
PERMES	Kapllan Halimi, Sekretar i Përgjithshëm i MBPZHR
NGA/OD/FROM:	Shqipe Dema, Drejtore e Departamentit të Politikave të Zhvillimit Rural/Kryetare e Autoritetit Menaxhues
TEMA/SUBJEKAT/SUBJECT:	Programi për Zhvillim Rural 2019

E nderuar z. Ministre,

Në kornizën e zbatimit të politikave të Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural për zhvillimin e sektorit rural dhe bujqësor për periudhën 2014-2020, Departamenti i Politikave të Zhvillimit Rural /Autoritet Menaxhues ka përgatitë Programi për Zhvillim Rural 2019, i cili adreson objektivat strategjike të zhvillimit rural për periudhën 2014-2020, të cilat, janë:

- Rritja e aftësisë konkurruese të sektorit agro-ushqimor, që bazohet në përdorimin e teknologjisë moderne, në rritjen e prodhimit, të produktivitetit dhe sigurisë së ushqimit për të qenë konkurrent në tregun e brendshëm e të jashtëm, si dhe në zvogëlimin e bilancit negativ tregtar;
- Përmirësimi i cilësisë së jetës së banorëve në zonat rurale nëpërmjet diversifikimit të aktiviteteve në ferma dhe jashtë fermave, me qëllim të krijimit të vendeve të reja të punës dhe rritjes së të ardhurave të banorëve rural;
- Mbrojtja e mjedisit dhe e resurseve natyrore, nëpërmjet investimeve në ujitje, kullim, trajtim të mbetjeve, si dhe në energji të ripërtërishme.

Ne baze të kompetencave që "Rregullorja (QRK) Nr.37/2013 Për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Ministrinë e Bujqësisë Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural" i jep Departamentit të Politikave të Zhvillimit Rural / Autoritetit Menaxhues, ka zhvilluar këto aktivitete.

- **Hartimi i Politikës dhe Strategjisë së Zhvillimit Rural: ka përgaditur gjashtë masa që adresojnë politikat e lartpërmendura :**
 - Masa 101: Investimet në asetet fizike në ekonominë bujqësore
 - Masa 103: Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore
 - Masa 302: Diversifikimi i Fermave dhe Zhvillimi i Bizneseve
 - Masa 303 – Përgatitja dhe Zbatimi i Strategjive Zhvillimore Lokale – Qasja Leader

Duke analizuar zbatimin e programit te vitit 2018 dhe duke u bazuar ne prioritete dhe objektivat zhvillimore qe ka Programi i Zhvillimit, Autoriteti Menaxhues ka vendose këtë alokimi /ndarje te buxhetit ne mes te masave të programit.

Masa 101: Investimet në asetet fizike në ekonominë bujqësore	Buxheti/ €
Nen masa	
101.1. Sektori i pemëve	3,000,000.00
101.2.1- sektorin e perimeve dhe serrave	3,000,000.00
101.2.2-depo per ruajtjen e pemve dhe perimeve	500,000.00
101.3.1- prodhimi i mishit/rritja e viçave	2,000,000.00
101.3.2-prodhimi i mishit/rritja e derra	300,000.00
101.4.1-Prodhimi i qumështit /lopë	2,000,000.00
101.4.2- Prodhimi i qumështit /dele dhe dhi	700,000.00
101.4.3- Pikat grumbulluese te qumështit	200,000.00
101.5- Prodhimi i rrushit	500,000.00
101.6. Prodhimi i vezëve	300,000.00
101-subtotal	12,500,000.00
Masa 103: Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore	
103.1-Perpunimi i qumësht	1,000,000.00
103.2- Përpunimi i mishit	1,000,000.00
103.3- Përpunimi i pemë dhe perimeve	1,200,000.00
103.4- Prodhimi i verë	800,000.00
103 –subtotali	4,000,000.00
Masa 302: Diversifikimi i Fermave dhe Zhvillimi i Bizneseve	
302.1-Prodhimi i mjaltit	800,000.00
302.2- Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare4	300,000.00
302.3- Zhvillimi i aktiviteve artizanale5	300,000.00
302.4- Zhvillimi i turizmit rural	700,000.00
302.5- aquakultura	300,000.00
302.6.- Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish	300,000.00
302-subtotal	2,700,000.00
Masa 303 – Përgatitja dhe Zbatimi i Strategjive Zhvillimore Lokale – Qasja Leader	300,000.00
MUTB- Ujitja	1,000,000.00
Gjithsejt PZHR 2019	20,500,000.00

- **Draftimi i akteve ligjore për zbatim e programit;**

Draftimi i udhëzimit administrativ (MBPZHR) për masat dhe kriteret e përkrahjes për zhvillim rural për vitin 2019

- **Koordinimi i përgjithshëm i akterve dhe shoqërisë civile, organizimi i Grupeve punuese**
Janë organizuar 11 grupe punese për secilin sektor dhe nen sektorë, gjithashtu është mbajtur një prezantimi përfundimtar para kabinetit dhe drejtoresve të Departamenteve
- Kampanja informative dhe publicitet, Departamenti i Politikave të Zhvillimit Rural, ka përgatitur planin për informim dhe publicitet dhe po sa të aprovohet programi është i gatshëm të fillojë aktivitetet për informimin e fermerëve dhe përfituesve potencial për mundësitë që ofron programi.

Aprovoi

Dijana Zivic, Ministre e Bujqësisë,
Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural

Data